

« et sepelierunt eum in Gabaath Phinees filii ejus, « quæ data est ei in monte Ephraim. » Quod autem Josue mortuo Eleazari consequenter mors memoratur, significat quod post passionem Redemptoris nostri ac resurrectionem finem accepit vetus sacerdotium, et victimæ legales consummatæ sunt, cum

A necessario subsequeretur Novi Testamenti sacerdotium, ubi Agni immaculati caro et sanguis in sacris altaribus quotidie offertur, et fidelium ore in pastum animarum suarum salubriter percipitur; ut, umbra legis recedente, veritas pateat Evangelii, per ipsum Dominum nostrum Jesum Christum.

BEATI RABANI MAURI

ABBATIS FULDENSIS ET ARCHIEPISCOPI MOGUNTINI

COMMENTARIA IN LIBRUM JUDICUM ET RUTH.

(ANNO 834.)

EPISTOLA HUNBERTI EPISCOPI AD RABANUM.

Illustri viro meritoque insigni ac præstantissimo Patri, RABANO MAURO, HUNBERTUS, licet indignus, infula tamen sacerdotali præditus, immarcescibilem æternæ sospitatis in Christo Jesu salutem.

Legi litteras tuas, dulcissime frater, quas sancto bonæque memoriæ viro, Haistulfo archiepiscopo, scripsisti in fronte libri quem sudore proprio prudentissimoque ingenio composuisti, ad prædicandum in anti circulo populum Christianum: qui suaviter disputat de observantia Dominici diei et de festiuitatibus sanctorum, ac fide, spe et charitate, nec non de cæteris virtutum speciebus. Præterea legi et alios tres libros quos ad eundem venerabilem virum fecisti, quos placuit de Institutione clericorum nominari, quorum primus de ecclesiasticis ordinibus et quatuor charismatibus divinis narrat. Secundus continet de Officio canonicarum horarum, et de festiuitatibus variis, de jejuniis et orationibus. Tertius non ignobilitè instruit qualiter discenda atque disserenda Scriptura divinæ legis, et quid utilitatis conferat ecclesiasticis doctoribus philosophia humana. Quibus perfectis, in quantum nostri ingenioli fuit capacitas, intellexi, illos de omnibus quæ necessaria sunt sanetæ Dei Ecclesiæ laudabili magnitudine et brevitate esse complexos. Certe in veritate dico vobis quia dici non potest in quanta hilaritate mentis gratulatus gratias egi Deo, qui tam utile vas istis in temporibus in sua sancta Ecclesia habere voluit, ex quo ille qui multum, et ille qui parvum potum querit, haurire ac libere possit; et ex illo die, fateor, multum desideravi vestræ familiaritatis particeps fieri, ut saltè aliquando longe lateque jam olim dispersa meruissem vestra accipere scripta; ac propterea paucas direxi ad te litterulas, fraterna admonens charitate ne mentis acumen otio inerti torpere seu Abdormire permittas, sed sedulo quotidieque sacras scrutando Scripturas, fretus Patrum auctoritate præcedentium, vigil atque indefessus utilisque in Ædificando Domini semper existas; scriptum namque le-

B gimus: *Non potest civitas occultari supra montem posita; item alio in loco: Nemo accendit lucernam, et ponit eam sub modio, sed magis super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt.* Auditum enim habeo, super Eptaticum vos fecisse sermonem, ac super Evangelium Matthæi Evangelia, nec non et super Regum, superna adjuvantè gratia, pariterque veterum innitente auctoritate, multa utiliter scribendo dictasse: quapropter, causa familiaritatis, vestram obsecro fraternitatem ut mihi scribere mihique tua dirigere studeas opuscula, quæ ex veterum ecclesiasticorum sententiis, quasi flores ex diversis pratis electi, domum Domini ornant et quemcunque se amantem decorant; denique, quia postulata mihi credo quod concedas, mitto membranas in quibus, C opto, eos primum suscipiam libros quos super Eptaticum vestrum composuit ingenium. Non tamen propterea ista posco quasi desint nobis istius operis scriptores: habemus namque Origenem, Victorinum, Ambrosium, Hieronymum, Cassianum, Isidorum, Augustinum, Fulgentium, atque pontificem insignem, eloquentissimum Gregorium et cæteros Patres, quorum nomina non necesse tibi credimus enumerari. Qui in tantum tuæ sunt industræ cogniti, ut veraciter illorum linguam vestrum dicere possim sermonem, cum quod illi mira pulchritudine ac nimia longitudine sermonis proferebant, tu eorum vestigia sagaciter prudenterque sequendo, commatice mellifluoque comprehendis sermone: brevi enim expositione succincta, ut ait Isidorus doctor egregius, non D faciunt de prolixitate fastidium; prolixa ergo et occulta tædet oratio, brevis et aperta delectat. Ideo vestram deprecor solertiam ut perfectis istius epistolæ litterulis, et si vestra voluntas ita oportere judicaverit, jubeatis illam, ob vestræ [nostræ] invicem dilectionis et societatis indicium, in fronte Hbelli ponere quem mihi rogavi a vobis rescribere, ut poscentis et præstantis pariter affectus pareat et effectus. Intereudentem pro nobis vestram beatitudi-

nem Deus Dei Filius, qui bonorum actor est omnium, A
perpetuo conservet incolumem. Reliquias, dilectis-
sime, quas flagitasti, per portitorem horum apicum
transmisi; de reliquo scias me ex intimo mentis af-
fectu promptum semperque paratum in omnibus quæ
vestra præcipere decreverit voluntas; fraternitatem
tuam bene valere, dulcis amice, semper opto memo-
rem nostri
Salve, sancte Pater, meritoque beatus in orbe,
Tu decus es nostrum, sancte Pater, merito.
Sit tibi certa Deus, tibi cassida Christus Iesus,
Qui te conservet semper ubicque. Vale.

PRÆFATIO

AD HUNBERTUM EPISCOPUM DICTATA.

Domino dilectissimo, et cultu sincerissimæ chari- B
tatis valde obsequendo, atque venerando Patri, Hun-
berto episcopo, Rabanus exiguus servorum Dei ser-
vus in Christo salutem.

Acceptis litteris sanctitatis tuæ, quas ad parvita-
tem meam dirigere voluisti, valde gavisus sum, eo
quod tuam solertem in eis agnoscebam industriam,
et in studio divinarum Litterarum florens ingenium:
unde pro hoc supplex Domino gratias egi, quia et
tibi dedit in legis suæ meditatione devotum habere
exercitium, et populo suo inde salubre percipere do-
cumentum. Igitur quia paternitas tua a nostra exi-
guitate ad hoc aliquantulum dignata est quærere so-
latium, propter amorem Dei et vestram etiam in eo
dilectionem humilem, in hoc opere profiteor me vo-
bis esse velle servitorem, et boni studii, quantum C
divina gratia annuerit, benevolum adiutorem; Dei
tantum fiat voluntas in præstando effectum, qui de-
dit et voluntatem. De cætero, quia dignatus es mihi
scribere quatenus nostrum opusculum super Eptati-
cum tibi dirigerem, feci quantum potui, et novissi-
mam partem illius, hoc est, super Judicum et Ruth,
quam ad manus in præsentem habui, tuo nomini con-
secratum modo direxi. Priorum vero librorum com-
mentarios hoc est, Pentateuchi Moysi, quos petente
sancto viro Freculfo, non sine labore edidi, jam
sibi ad rescribendum transmisi, quos cum recepero,
exemplar eorum tibi scriptum destinabo. Jesu Nave
vero expositionem bonæ memoriæ Friduricho, Tra-
jectensis Ecclesiæ episcopo, nuper transmisi; hoc
similiter, ut mihi redditum fuerit, si Dei voluntas D
est, tibi committere curabo; et non solum illa, sed
et omnia quæ ad vestram utilitatem a nobis perve-
nire possunt libentissime impendere cogito: tu tan-
tum nostram infirmitatem sacris orationibus et piis
exhortationibus relevas, quia non solum propriæ ægri-
tudinis molestia, verum etiam communis periculi,
quod instanti tempore valide imminet, anxietate
prægravatus sum; ac ideo vestra oratione atque
omnipotentis Dei misericordia maxime indigeo, ne
deficiam in tribulationibus, in necessitatibus, in peri-
culis et in tentationibus diversis. Hoc ergo scias quia
opus quod tibi transmittitur, non tantum ex majorum
dictis quæ in eorum libris conscripta reperi, sed ex
nostro labore, quantum divina gratia nos posse con-
cessit, editum constat: ita ut partim Patrum senten-
tias, partim etiam et nostri sensus exiguitatem, ubi
necessarium existimavi, proferat. Vestra ergo pru-
dentia et eorum sapientiam atque eloquentiam lau-
dare, et nostram inertiam ac rusticitatem sufferre
novit, scitque illam Apostoli sententiam adimplere
quæ dicit, *Supportantes invicem in charitate* (Ephes.
iv); et item, *alter alterius, inquit, onera portate, et
sic adimplebitis legem Christi* (Gal. xi). In duobus
ergo prioribus commentariorum libellis historia Ju-
dicum sensu mystico exposita continetur; et in ter-
tio Ruth, quam aliqui auctorum libro Judicum asso-
ciant, aliqui vero seorsum ponunt, non parva ex
parte explanata invenitur. Hæc ergo relegens, si
quid in eis congrue inveneris expositum, illi hoc tri-
buas a quo est omne bonum; quæ autem aliter in-
veneris, nostræ infirmitati et imperitiæ magis de-
putes quam malitiæ, et pro hoc apud omnipotentem
Deum plis orationibus intervenire studeas, ut ejus
ope fiat indultum atque correctum, coram quo no-
stræ infirmitatis nullo modo latet imperfectum, sicut
Psalmista testatur dicens: *Imperfectum meum vide-
rant oculi tui* (Psal. cxxxvii). Bene ergo tibi con-
venit, reverendissime Pater, ut qui in Ecclesia Dei,
Dei officio judicandi functus es, Judicum librum
instanter legas, et eorum bona opera atque justa ju-
dicia strenue imiteris, populumque Dei ab hostium
clade armis spiritualibus defendas, et juxta doctoris
gentium sententiam qua discipulum instruxit, solli-
cite vigiles, pie labores, opus facias evangelistæ, ni-
nisterium tuum impleas: ut cum princeps pastorum
et Rex regum, judexque vivorum et mortuorum ap-
paruerit, simul cum cæteris Ecclesiæ Dei sanctis
præsulibus percipias immarcescibilem gloriæ coro-
nam, audiasque ab ipsa Veritate illud evangelicum
testimonium, quo servum bene laborantem et fideliter
pecuniam domini sui erogantem laudat dicens: *En-
ge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fide-
lis, supra multa te constituam, intra in gaudium Do-
mini tui* (Matth. xxv). Cujus gaudii omnipotens
Deus, trinitas et indivisa unitas, cum sanctis angelis
et electis animabus in cælesti regno faciat te perpe-
tualiter esse participem. Beatitudinem tuam bene
valere semper in Christo optamus, sancte Pater,
memorem nostri.

INCIPIUNT

COMMENTARIA IN LIBRUM JUDICUM.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

De eo quod filii Israel post mortem Josue consulerunt Dominum quis eorum dux contra Chananæos fieri deberet. Et de interfectione Adonibezech regis, et oppugnatione Chananæorum ac urbis Hierusalem.

(CAP. 1.) Post mortem Josue, consulerunt filii Israel Dominum, dicentes: Quis ascendet ante nos contra Chananæum, et erit dux belli? Dixitque Dominus, Judas ascendet; ecce tradidi terram in manus ejus. Et ait Judas Simeoni fratri suo: Ascende mecum in sorte mea, et pugna contra Chananæum, ut et ego pergam tecum in sorte tua. Et abiit cum eo Simeon, ascenditque Judas, et tradidit Dominus Chananæum ac Pherezæum in manus eorum, et reliqua. In fine libri Jesu Nave brevis narrator porrexit historiam quousque filii Israel ad colendos deos alienos declinaverunt; in hoc autem libro ad ordinem redit, quomodo consequentia gesta fuerint post mortem Jesu Nave. Non ergo ab illo tempore incipit liber quo populus ad colenda simulacra defluxit, sed a prioribus interpositis temporibus quibus ea gesta sunt post quæ ad illa pervenit.

Et factum est postquam defunctus est Jesus, interrogabant filii Israel Dominum, dicentes: Quis ascendet nobiscum ad Chananæum dux ad debellandum eum? Et dixit Dominus: Judas ascendet: ecce dedi terram in manus ipsius. Hic queritur utrum aliquis homo Judas vocabatur, an ipsam tribum, ita ut solet, sic appellavit? Sed illi qui interrogaverant Dominum post mortem Jesu Nave, ducem requirebant; unde putatur unius expressum hominis nomen. Verum quia non solet duces nominare Scriptura, cum constituuntur, nisi commemorata etiam origine parentum, et constat post Jesum duces habuisse populum Israel, quorum primus est Othoniel filius Zenez rectius intelligitur nomine Judæ tribum Judam fuisse significatam; ab ipsa enim tribu voluit Dominus incipere conteri Chananæos. Et cum populus de duce interrogasset, ab hoc valuit responsio Domini, ut sciret Deum noluisse ab universo populo bellari adversus Chananæos. Dixit ergo: Judas ascendet. Et sequitur Scriptura narrans: Et dixit Judas ad Simeon fratrem suum: utique tribus ad tribum. Non enim adhuc vivebant illi filii Jacob qui dicti sunt Judas et Simeon, inter cæteros fratres suos propriis nominibus appellati. Sed dixit tribus Juda ad tribum Simeon: Ascende mecum in sorte mea, et bellemus in Chananæo, et ibo etiam ego tecum in sortem tuam. Manifestum est auxilium sibi tribum Juda alterius

A tribus postulasse, quod redderet, cum et illi in sua sorte habere inciperent necessarium.

Invenieruntque Adonibezech in Bezech, et pugnaverunt contra eum, ac percusserunt Chananæum et Pherezæum. Fugit autem Adonibezech, quem secuti comprehenderunt, cæsis summitatibus manuum ejus ac pedum, etc. Quis autem iste Adonibezech, melius quam diabolus intelligi potest, hostis antiquus et inimicus omnis justitiæ, qui regnat in Bezech, hoc est, in fulgore vel in contemptu vano. Interpretatur autem Adonibezech, dominus fulminis. Et Apostolus de eodem antiquo hoste ita dicit: Ipse enim Satanas transfiguratur se in angelum lucis (II Cor. 11). Tota autem ejus potentia atque potestas vanitas est, quem filii Juda, hoc est, filii confessionis, ac filii Simeon, hoc est, filii exauditionis, debellant, cum fideles quique scuto fidei atque armis virtutum contra eum dimicant, comprehendentesque eum cædunt summitates manuum ac pedum, cum primordia malæ operationis atque vestigia pravi exempli abscindere viriliter contendunt, quatenus maligni fraudis efficaciam repentinæ deceptionis non inveniat, cum vigor illi nocendi spiritali dimicatione aufertur.

Oppugnantes ergo filii Juda Hierusalem ceperunt eam, et percusserunt in ore gladii, tradentes cunctam incendio civitatem. Et postea descendentes pugnaverunt contra Chananæum, qui habitabat in montanis, et ad meridiem, et in campestribus. Pergensque Judas contra Chananæum, qui habitabat in Ebron, cujus nomen fuit antiquitus, Cariatharbe, percussit Sisai, et Abiman, et Tholmar, atque inde profectus adiit ad habitatores Dabir cujus nomen vetus erat Cariathespher, id est, civitas litterarum. Hujus loci Josephus in libro Antiquitatum quinto, ita meminit dicens: « Inter hæc obsederunt Hierosolymam, sed hanc quidem longo tempore capientes, omnes in ea habitantes interemerunt. Erat enim eis valde gravis desuper munitio murorum, et loci natura resistendi. Unde castrametati sunt in Ebron, et hanc capientes omnia interfecerunt. » Relinquebatur autem genus adhuc gigantium, qui propter magnitudines atque formas in nullo aliis hominibus proximas ultra modum mirabiles. Hactenus eorum ossa monstrantur in nullo his de quibus fides habebatur æqualia. Quorum genus Levitis præcipue dederat munus, etiam cum duobus millibus cubitis terram quoque dono dederant manto Moseos; hic enim fuit unus exploratorum, quos misit Moyses in Chananæam. »

CAPUT II.

De eo quod Caleb sponndit filiam suam uxorem viro qui percuteret Cariathsepher. Et quod Aza filia Caleb petiit patrem dare sibi terram irriguam.

(IBID.) Dixitque Caleb : Qui percusserit Cariathsepher, et vastaverit eam, dabo ei Azam filiam meam uxorem. Jam hoc et in libro Jesu Nave commemoratum est, sed utrum Jesu vivente factum sit, et nunc per recapitulationem repetitum, an post ejus mortem posteaquam dictum est, *Judas ascendet, et caepit Judas debellare Chananæos*, in quo bello ista omnia gesta narrantur, merito quaeritur? Sed credibilis est post mortem Jesu factum, tunc autem per prolepsin, id est, per praecursum commemoratum, quemadmodum et alia. Nunc enim cum res gestae adversus Chananæos tribui Judae exponerentur, ita se narrationis ordo continet, inter caetera Judae facta bellica, de quo post mortem Jesu dixerat Dominus, *Judas ascendet*.

Et postea descenderunt filii Juda pugnare ad Chananæum, qui habitabat in montanis, et austrum, et campestem. Et abiit Judas ad Chananæum inhabitantem in Ebron, et exiit Ebron ex adverso : nomen autem erat Ebron, Cariatharbe, et percussit Sesi, et Abiman, et Chalmi filios Enach, et ascenderunt inde ad inhabitantes Dabyr. Nomen autem Dabyr, quod erat ante civitas litterarum. Et dixit Caleb : Quicumque percusserit civitatem litterarum, et acceperit eam, dabo ei filiam meam in uxorem. Constat ergo ex hoc ordine gestarum rerum tam perspicue, post mortem Jesu hoc esse factum. Tunc vero cum civitates datae ipsi Caleb commemorarentur, progressus est ex occasione narrator, quod postea factum est praecursum. Nec tamen frustra arbitror hoc de filia Caleb data in victoris praemium his numero Scripturam commemorare voluisse.

Alia nascitur quaestio de filia Caleb, quod in libro Jesu Nave sic de illa dicitur : *Et factum est, cum ingrederetur ipsa, et consilium habuit cum eo, dicens : Petam patrem meum agrum, et exclamavit de asino, etc.*, ubi agrum petiit a patre, atque concessus est. Hic autem : *Et factum est, inquit, cum ingrederetur ipse, monuit eam Othoniel, ut peteret a patre suo agrum.* Sed in eo quod ibi dictum est, *cum ingrederetur ipsa*, et hic dicitur, *cum ingrederetur ipse*, nihil contrarium est : simul enim ingrediebantur viam. Quod vero ibi dictum est, *consilium habuit cum eo*, id est, cum viro suo, *dicens : Petam patrem meum agrum, et exclamavit de asino et petiit* : in eo quod habuit consilium, ibi monita est ut peteret quorum alterum ibi dictum est, alterum hic : utrumque autem ita diceretur, *Et consilium habuit cum eo, dicens : Petam patrem meum agrum* : ille autem monuit eam, et exclamavit de asino. Porro autem quod ibi agrum refertur petiisse, nec nomen ipsius agri tacitum est ; hic vero cum agrum petere monita fuerit a viro suo, non agrum petiisse dicitur clamans de subjugali, quod ibi dictum de asino, sed redemptionem a qua eo quod in terram austri fuisset tra-

A dita. Unde nunc subditur : *Quae cum suspirasset sedens in asino, dixit ei Caleb : Quid habes? At illa respondit : Da mihi benedictionem, terram arenam dedisti mihi ; da et irriguam aquis? Dedit ergo ei Caleb irriguam superius et irriguam inferius.* Spiritualiter autem anima super asinam sedit, cum irrationabilibus carnis suae motibus anima praesedit, quae suspirans a patre terram irriguam petiit, quia a creatore nostro cum magno gemitu quaerenda lacrymarum gratia. Sunt namque nonnulli, qui jam in dono perceperunt libere pro justitia loqui, oppressos tueri, indigentibus possessa tribuere, ardorem fidei habere ; sed adhuc gratiam lacrymarum non habent. Hi nimirum terram australem et arenam habent, sed adhuc irrigua indigent, quia in bonis operibus positi, quibus magni atque ferventes sunt, oportet nimirum, ut aut timore supplicii, aut amore regni caelestis mala etiam, quae ante perpetraverunt, deplorent. Et licet in multis speciebus compunctio dividatur, quando singulae quaeque a poenitentibus culpae planantur ; unde ex voce quoque poenitentium Jeremias ait : *Divisiones aquarum deduxit oculus meus* (Thr. 111). Principaliter tamen compunctionum genera duo sunt, quia Deum sitiens anima prius timore compungitur, post amore ; prius enim sese in lacrymis afficit, quia dum malorum suorum recollit, pro his perpeti supplicia aeterna pertimescit. At vero cum longa moeroris anxietudine fuerit formido consumpta, quaedam jam de praesumptione veniae securitas nascitur, in amoreque caelestium gaudiorum animus inflammatur ; et qui prius flebat ne duceretur ad supplicium, postmodum flere amarissime incipit, quia differtur a regno. Contemplatur etenim mens, qui sint illi angelorum chori, quae societas sanctorum spirituum, quae majestas internae visionis Dei, et amplius plangit, quia a bonis perennibus deest, quam prius, cum mala aeterna metuebat ; sicque fit, ut perfecta compunctio formidinis tradat animo compunctionem dilectionis, quod bene in hac sacra veracique historia figurata narratione describitur. Quia ergo, ut dixi, duosunt compunctionis genera, dedit ei pater suus irriguam superius et irriguam inferius. Irriguam quippe superius accipit anima, cum sese lacrymis caelestis desiderio regni affligit ; irriguam vero inferius accipit, cum inferni supplicia flendo pertimescit, et quidem prius inferius ac post irriguam superius datur, sed quia compunctio amoris dignitate praeminet, necesse fuit ut prius irriguam superius, et post irriguam inferius commemorari debuisset.

CAPUT III.

Quod filii Cinæi cognati Moysi descenderunt de civitate Palmarum cum filiis Juda, et habitaverunt cum eis, et quod Judas montana possedit, nec potuit delere habitatores vallis.

(IBID.) *Filii autem Cinæi cognati Moysi descenderunt de civitate Palmarum cum filiis Juda in desertum sortis ejus, quod est ad meridiem Arad, et habitaverunt cum eo.* Hinc Josephus. « Dederunt autem et

filiis Jethim Madianitæ, qui fuit gener Moseos, A
 terram ad possidendum: nam patriam relinquentes
 secuti sunt eos, et fuerunt in deserto cum eis.

Cepitque Judas Gazam cum finibus suis, et Ascalonem, atque Accaron cum terminis suis. Fuitque Dominus cum Juda, et montana possedit. Nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant. Dederuntque Caleb Hebron, sicut dixerat Moyses, qui delevit ex eo tres filios Enach. Quod in libro Jesu Nave, cum illum locum tractarem, ubi scriptum est: *Et dedit Dominus Israel omnem terram, cum multas ejus partes nondum possiderent, dixi ita posse intelligi omnem terram datam, quia ea quæ data non est in possessionem, data est in quamdam exercitationis utilitatem: hoc multo evidentius hic apparet, quandoquidem commemorantur civitates quas non hæreditavit Judas, et dicitur: *Erat Dominus cum Juda, et hæreditavit montem, quoniam non potuerunt hæreditare inhabitantes in valle.* Quis enim non intelligat, etiam hoc ipsum ad id pertinuisse quod erat Dominus cum Juda, ne totum repente obtinendo extolleretur? Quod enim adjungit quomodo *Rechab obstitit, et currus erant eis ferrei; quo scurrus timuerit, dictum est, non Dominus, qui erat in Juda, sed ipse Judas.* Cur autem timuerit, cum quo Dominus erat, si quæritur, hoc quod prudenter intelligendum est refringere Deum propitium etiam in cordibus suorum nimie prosperitatis excessus, ut in usu eorum convertat inimicos, non solum quando vincuntur inimici, sed etiam quando metuuntur: illud ad commendandum largitatem suam, illud ad eorum reprimendam elationem. Nam utique inimicus sanctorum est angelus Satanæ, quem tamen sibi datum colaphizantem dicit Apostolus, ne magnitudine revelationum extolleretur (II Cor. xii).*

Et dederunt, inquit, Caleb Ebron, sicut locus est Moyses, et hæreditavit inde tres civitates filiorum Enach, et abstulit inde tres filios Enach. Jam hoc dictum est in libro Jesu Nave, quoniam illo vivo factum est; sed hic recapitulando commemoratum est, cum de Juda, unde fuit Caleb Scriptura loqueretur.

CAPUT IV.

Quod filii Benjamin non potuerunt delere Jebusæum in Hierusalem, nec Manasses, in urbibus sortis suæ, delevit Chananeum, sed habitaverunt cum eis. Postquam autem confortatus est Israel, fecit eos tributarios, et delere noluit.

(IBID.) *Jebusæum autem habitatorem Hierusalem non deleverunt filii Benjamin, habitavitque Jebusæus cum filiis Benjamin in Hierusalem usque in præsentem diem.* Quæritur quomodo dictum sit, *Et Jebusæum habitantem Hierusalem non deleverunt: sive, non hæreditaverunt filii Benjamin; et habitavit Jebusæus cum filiis Benjamin in Hierusalem usque in hodiernum diem, cum superius legatur eadem civitas a Juda capta et incensa, interfectis in ea Jebusæis? Sed cognoscendum est istam civitatem communem habuisse duas tribus, Judam et Benjamin, sicut ostendit ipsa divisio terrarum, quæ facta est a Jesu*

Nave. Ipsa est enim Jebus, quæ Hierusalem. Ideo duæ istæ tribus remanserunt ad templum Domini, quæ cæteræ, excepta Levi, quæ sacerdotalis fuit et terras in divisionem non accepit, separaverunt se a regno Juda cum Jeroboam. Intelligendum est ergo, a Juda quidem civitatem captam et incensam, interfectis qui illic reperti fuerant, sed non omnes Jebusæos extinctos; sive quia erant extra illam civitatem, sive quia fugere potuerunt: quos reliquos Jebusæos admissos esse a filiis Benjamin, quibuscum Juda erat civitas illa communis, ac in ea simul habitabant. Quod ergo dictum est, *Non hæreditaverunt Jebusæum filii Benjamin*, intelligendum quod tributarios eos facere potuerunt, sive voluerunt. Aut certe, *et habitavit Jebusæus*, dictum est, quia non sine illo tenuit B
 terram, quam ab illo possidebat.

Manasses quoque non delevit Bethsan, et Thanach cum viculis suis, et habitatores Dor et Jeblaam, et Mageddo cum viculis suis, cepitque Chananeus habitare cum eis. Et non hæreditavit Manasses Bethsan, quæ est Scytharum civitas; ipsa hodie perhibetur Scythopolis dici. Potest autem movere, quomodo in illis partibus multum ab Scythia diversis potuerit esse Scytharum civitas? Sed similiter potest movere, quomodo tam longe a Macedonia Macedo Alexander condiderit Alexandriam civitatem? Quod itaque fecit longe lateque bellando, ita etiam cum Scythæ aliquando bellando in longinqua progredierentur, istam condere potuerunt. Nam legitur in historia gentium universam pene Asiam Scythas aliquando tenuisse, cum regi Ægyptiorum illi qui eis ultro bellum indixerat, irent obviam, quorum adventu territus suum in regnum recepit.

Postquam autem confortatus est Israel, fecit eos tributarios, et delere noluit. Jam tale aliquid dictum est in libro Jesu Nave pene ipsis verbis. Proinde aut hic per anacephalæosin dicitur, aut illic per prolepsin dictum est, id est, aut hic recapitulando, aut illic præoccupando. Quid enim Chananeus, gentilis videlicet populus, nisi vitium signat? Et in magnis virtutibus terram repromissionis ingredimur, quia spe intima de æternitate roboramur. Sed dum inter acta sublimia vitia quædam parva retinemus, quasi Chananeum habitare in terra nostra concedimus, qui tamen tributarius efficitur, quia hoc ipsum vitium, quod subigere non possumus, ad usum utilitatis nostræ humiliter retorquemus, ut eo de se mens et in summis viliæ sentiat, quo suis viribus etiam parva quæ appetit non expugnat; unde bene rursum scriptum est: *Hæ sunt gentes, quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israel.* Ad hoc namque quædam minima nostra vitia retinentur, ut sese nostra intentione sollicita in certamine semper exerceat, ut eo de victoria non superbiat, quo vivere in se hostes conspicit, a quibus adhuc vinci formidat. Israel ergo reservatis gentibus eruditur, quando in quibusdam minimis vitiis elatio virtutis nostræ comprimitur, et in parvis sibi resistentibus discit quod ex se majora non superat.

Arctavitque Amorrhæus filios Dan in monte, nec dedit eis locum, ut ad planiora descenderent. Et contri-
bulavit Amorrhæus filios Dan in monte, quoniam
non permisit eos descendere in vallem. Et hoc si-
militer, aut in libro Jesu Nave præoccupando com-
memoratum est, aut hic recapitulando.

CAPUT V.

*Quod angelus Domini ascendit de Galgal ad locum
stentium, et increpavit Israel pro peccatis suis atque
negligentiâ.*

(CAP. II.) *Ascenditque angelus Domini de Galgalis
ad locum stentium et ait : Eduxi vos de Ægypto, et
introduxi in terram, pro qua juravi patribus vestris,
et pollicitus sum, ut non facerem irritum pactum
meum vobiscum in sempiternum ; ita duntaxat, ut non
feriretis sædus cum habitatoribus terræ hujus, et aras
eorum subverteretis ; et nolulistis audire vocem meam ;
cur hoc fecistis ? Quamobrem nolui delere eos a facie
vestra, ut habeatis hostes, et dii eorum sint vobis in
ruinam.* Alia autem editio sic habet : *Et ascendit an-
gelus Domini super Clauthmos montem.* Scriptor libri
hoc nomine appellavit locum, quia postea scripsit ;
nam quando angelus Domini super eum ascendit,
nondum sic appellabatur. A ploratione quippe no-
men accepit, quia Græce *Clauthmos* ploratio dici-
tur ; ibi enim populus flevit, cum audisset ab hoc
angelo verba Domini vindicantis in eos, quod in-
obedientes fuissent, quia non exterminaverunt popu-
los secundum præceptum ejus, quibus prævaluerunt,
eligentes eos facere tributarios, quam interimere et
perdere, quemadmodum jusserat Dominus. Quod
sive contempto Dei mandato, sive timore fecerint,
ne hostes adversum se acrius pugnare pro salute ob-
tinenda, quam pro tributo non dando cogèrent, sine
dubio peccaverunt, et spernendo quod divinitus im-
peratum est, et non præsumendo quod eos posset,
qui imperaverat, adjuvare. Quod ideo per Jesum no-
luit eis dicere, si tamen eo adhuc vivente jam fieri
præceperat, et non potius præoccupando com-
memoratum fuerat, quod illo mortuo fieri cœpit, quia
hoc omnibus voluit exprobrare per angelum : non-
dum autem omnes id fecerant, vivente Jesu, etsi
aliqui forte jam cœperant. Credibilis est tamen
nihil tale fieri cœptum vivente Jesu Nave, tantumque
terrarum sub illo tenuisse filios Israel, quantum eis
ad considendum sufficeret, quamvis in sortibus suis
haberent unde crescendo et convalescendo adhuc
adversarios exterminarent. Proinde post mortem
Jesu, posteaquam prævaluerunt ut hoc possent fa-
cere, maluerunt eos habere tributarios secundum
voluntatem suam, quam interimere et perdere se-
cundum voluntatem Dei ; propter hoc ad eos cor-
ripiendos angelus missus est. Quod vero commemo-
ratum est in libro Jesu Nave, magis existimo præ-
occupando commemoratum, quod post ejus mortem,
et futurum esse jam ipse noverat prophético spiritu,
si ab illo liber conscriptus est, qui appellatur Jesu
Nave ; et si ab alio scriptus est, jam factum esse
sciebat post mortem Jesu Nave quod in illo libro

A præoccupando commemoravit. Quid est quod ange-
lus Domini inter cætera divinæ comminationis dicit,
*Quamobrem nolui delere eos a facie vestra, ut habe-
atis hostes, et dii eorum sint vobis in ruinam ;* nisi
ut intelligamus nonnulla etiam de ira Dei venire
peccata ? Ut enim dii gentium, inter quas non a se
exterminatas Israelitæ habitare voluerunt, essent
in eis scandalum, id est, facerent eos scandalizare
in Domino Deo suo, eoque offenso vivere, indignans
hoc comminatus est Deus, quod certe manifestum est
magnum esse peccatum.

CAPUT VI.

*Quod Josue populum dimisit in suas possessiones
ire, servieruntque Domino, cunctis diebus ejus
et seniorum qui longo post eum vixerunt tem-
pore.*

(IBID.) *Dimisit ergo Josue populum, et abierunt
filii Israel, unusquisque in possessionem suam, ut
obtinerent eam.* Hoc per recapitulationem iterari
nulla dubitatio est. Nam et mors ipsius Jesu Nave
etiam in hoc libro commemoratur, ut tanquam ab
exordio cuncta breviter insinuarentur, ex quo eis
Dominus dedit terram, et quemadmodum sub ipsis
judicibus vixerunt, quæ jam perpassi sunt ; atque
iterum reditur ad ipsorum judicium ordinem, ab eo
qui primus est constitutus.

*Servieruntque Domino cunctis diebus ejus, et se-
niorum qui longe post eum vixerunt tempore, et noverunt
omnia opera Domini quæ fecerat cum Israel.* Servivit
ergo populus Domino omnibus diebus Jesu, et om-
nibus diebus seniorum qui fuerant post Jesum. Beatus
est qui in diebus Jesu servit Domino, qui verbo
et sapientia ejus illuminatur, qui præceptis ejus illu-
stratur, qui ex doctrina ejus accipit lumen scientiæ.
Secundo tamen loco et ille post hunc est beatus,
qui in diebus seniorum qui fuerunt post Jesum,
servit Domino. Seniores, vel qui cum Jesu vel post
Jesum fuerunt, qui sunt alii, nisi apostoli, qui et
ipsi scriptis et præceptis suis illuminant corda no-
stra, et faciunt etiam ipsi dies quosdam in nobis ex
illa luce, quam ipsi ex vera luce participati sunt ve-
nientes. Qui ergo illuminatur et instruitur ex apo-
stolorum præceptis, et ad servitium Domini aposto-
licis regulis instruitur vel instituitur, iste est qui
servire dicitur Domino in diebus seniorum qui fue-
runt post Jesum. Vis autem videre, quia sicut Sal-
vator *erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem
venientem in hunc mundum* (Joan. 1), ita et apostoli
lux erant mundi. In Evangelio scriptum est, dicente
Domino ad eos : *Vos estis lux mundi* (Matth. 5).
Quod si etiam apostoli sunt lux mundi, sine dubio
per præcepta et mandata sua illuminant nobis dies,
in quibus Domino serviamus. Quod autem dixit *1
Omnibus diebus seniorum qui longorum dierum fue-
runt post Jesum, nec hoc mihi otiose dictum vide-
tur, quod longavi vel longorum dierum dicuntur esse
seniores, qui post Jesum fuerunt, et quidem Del
est solius nosse post Jesum, qui fuerit inter senio-
res, qui longiorem diem fecerit, id est, qui majorem*

ex se miserit lucem : utrum Paulus, an Petrus, Bartholomæus, an Joannes. Verumtamen longorum dierum dicuntur sancti. E contrario vero, quando scandalis mundus replebitur, quando incremente iniquitate refrigescet charitas multorum (*Matth. xxiv*), et quando veniens Filius hominis difficile fidelem inveniet super terram (*Luc. xviii*), tunc non dicuntur futuri longi dies, sed magis abbreviari dicuntur, sicut dixit Dominus : *Quia nisi abbreviati fuissent dies illi, non feret salva ulla caro* (*Matth. xxiv*). Mali ergo dies breviari dicuntur; longævi autem sunt et multi temporis, et grandis quodammodo spatii dies boni, in quibus Domino servimus. Vide tamen quia et hoc designavit in Evangelio, quod propter electos breviabuntur dies illi (*Ibid.*). Electis ergo breviantur dies mali, dies iniquitatis et scandalii. Dies vero seniorum sanctorum longævi sunt et prolixi. Sed et illud quia dicentibus nobis occurrit, et utinam, Domino suggerente, occurreret, prætereundum non est, quod dixit, *quia servivit populus Domino omnibus diebus Jesu*. Non dixit unum diem fuisse Jesu, sed multi sunt dies Jesu. Quos ergo multos ponimus dies secundum hunc ordinem quem exposuimus? Ego sic arbitror quod unus dies ipsius est justitia, alius sanctificatio, alius prudentia, alius misericordia, et sic per singula virtutum bona dies forte supputat Jesu, in quibus Domino servitur, quia in his virtutibus animæ Dominus placatur. Sed et patientiam ipsius computato diem, et mansuetudinem, et pietatem, et bonitatem, et omne quod ad virtutem pertinet, ipsius dicito diem, et sic in omnibus diebus Jesu Domino servies, id est, in omnibus his virtutibus. Non enim vult Scripturæ sanctæ institutio, ut aliquas ex his virtutibus habeas in te, et alias negligas; sed ut omnibus his virtutibus adornatus, et in earum actibus positus servias Deo. Eodem autem modo quis etiam seniorum dies habet in se, et in diebus eorum servit Deo, implens illud, quod dicit apostolus Paulus : *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi* (*I Cor. ii*). In diebus, inquit, seniorum eorum, qui cognoverunt omnia opera Domini. Quis est qui cognoscit omnia opera Domini, nisi qui facit ea? Hoc modo etiam hic sentiendum est, quod dicit : *Qui cognoverunt omne opus Domini*. Et non solum inquit : *Qui cognoverunt opus Domini*, sed addidit : *Qui omne opus cognoverunt Domini*, id est, qui cognoverunt et justitiæ opus Domini, et sanctificationis opus, et patientiæ, et mansuetudinis, et pietatis, et omne quicquid ex mandatis Dei venit, opus Domini dicitur. Sed sicut est opus Domini, est sine dubio huic contrarium opus diaboli. Certum est enim quia sicut justitia opus Dei, ita et injustitia opus diaboli; et sicut mansuetudo opus Dei est, ita et ira vel furor opus sit diaboli. Cognovisse ergo dicuntur Domini illi, qui faciunt opus ejus. Sed et illud quomodo præterimus, quod addidit : *Qui cognoverunt opera Domini magna, quæ fecit in Israel*. Quid enim sunt aliqua Domini opera parva, ad quo-

rum distinctionem hæc magna dicantur? Ego arbitror quod omne quidem Dei opus magnum est, sed pro capacitate eorum quibus operatur, si sibi invicem comparentur, vel magna opera Domini dicuntur esse, vel parva. Verbi causa, eduxit filios Israel de Ægypto in manu forti et brachio excelso, Ægypto prodigiis cælestibus verberata, viam fecit in mari; manna in deserto populo dedit; de cælo locutus est ad Moysen, legem conscriptam in tabulis lapideis dedit. Nonne hæc magna sunt opera Dei? Sed si illud his compares, quod ita dilexit Deus hunc mundum, ut Filium suum unicum daret pro salute mundi (*Joan. iii*), invenies illa omnia parva esse ad hujus operis magnitudinem, quod opus etiam nos et cognoscere debemus et credere, et operari opera Domini non negligenter, sed fideliter et attente, ut inveniamur et nos in diebus Jesu Christi et in diebus seniorum sanctorum ejus apostolorum, cum quibus et societatem cælestis hæreditatis mereamur accipere, per ipsum Dominum nostrum Jesum Christum.

CAPUT VII.

Mortuus est autem Josue filius Nun, famulus Domini, centum decem annorum, omnisque generatio illa congregata est ad patres suos : feceruntque filii Israel malum in conspectu Domini, et servierunt Baalim, et dimiserunt Dominum Deum patrum suorum.

(*Ibid.*) *Mortuus est autem Josue filius Nun, famulus Domini, centum decem annorum, et sepelierunt eum in finibus possessionis suæ, in Thamnachara, in monte Ephraim, a septentrionali plaga montis Gaas. Omnisque illa generatio congregata est ad patres suos. Et surrexerunt alii, qui non noverant Dominum, et opera quæ fecerat cum Israel. Verum quomodo institueramus hæc quæ de filio Nave legabantur, ad Dominum nostrum Jesum Christum referre videndum est, quomodo etiam de eo ipso dici conveniat, quia defunctus est Jesus. Ego arbitror secundum Scripturæ sacræ auctoritatem loquens, quod in quibusdam vivit Jesus, in quibusdam vero defunctus est. In Paulo vivit Jesus, et in Petro et in illis omnibus qui merito possunt dicere : *Vivo enim jam non ego, vivit vero Christus in me* (*Gal. ii*). Et iterum dixit : *Mihi autem vivere Christus est, et mori lucrum* (*Phil. i*). In istis ergo talibus Jesus vivere merito dicitur. In quibus autem defunctus est Jesus? In illis, sine dubio, qui sæpe penitendo, et iterum delinquendo, velut insultare morti Jesu dicuntur. De quibus scribens ad Hebræos dicit Apostolus : *Rursus crucifigentes sibi metipsos Filium Dei, et ostentui habentes* (*Hebr. vi*). Vides ergo quia in peccantibus non solum defungi dicitur Jesus, verum et crucifigi ab eis asseritur, et illudi? Sed et tu ipse considera apud te. Si quando de avaritia cogitas, et cupis aliena diripere, nunquid potes dicere, quia vivit Christus in te? Aut si de stupro stipularis, si furore exagitaris, si livore succenderis, si invidia stimularis, si temulentia debaccharis, si superbia*

exalleris, si crudelitate grassaris, nunquid potes in his omnibus dicere, quia Christus vivit in te? Si ergo peccantibus defungitur Christus pro eo quod nihil in eis justitia, nihil patientia, nihil veritas, et omnia illa quæ Christus est operatur, a sanctis vero quæcunque fiunt. Christus est, qui ea dicitur operari, sicut et Apostolus dicit: *Omnia possum in eo qui me confortat, Christo (Phil. iv)*; generatio alia, quæ non cognoscit Dominum Jesum (*Matth. xv*), ipsa est malarum cogitationum, et pessimarum cupiditatum, quæ procedunt ex corde, ista est generatio, quæ non cognoscit Dominum Jesum, neque opus magnum quod fecit in Israel. Vides quia peccatores eo usque veniunt, ut et opus illud magnum et præclarum quod fecit Dominus obliviscantur, quod crucifixus est pro peccatis nostris, et surrexit propter justificationem nostram (*Rom. iv*). Unde credo quod propter hanc oblivionem metuens apostolus Paulus dicebat discipulo suo Timotheo, quem præcipuum habebat: *Memor esto Christum Jesum resurrexisse a mortuis (II Tim. ii)*; sciebat enim quia tam magni operis, quod resurrexit a mortuis, fieri possit oblivio, si generatio peccatrix oriatur in corde.

Feceruntque filii Israel malum in conspectu Domini, et servierunt Baalim, ac dimiserunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxerat eos de terra Ægypti, et secuti sunt deos alienos, deos quoque populorum qui habitabant in circuitu eorum; et adoraverunt eos, et ad iracundiam concitaverunt Dominum, dimittentes eum, et servientes Baal et Astaroth. Hoc ostendit quia illi qui in tempore Salvatoris increduli exstiterunt et impii, genua curvaverunt Baalim, et adoraverunt simulacra. Hi vero qui credunt et implent opera fidei, non curvaverunt genua Baalim. Neque enim usquam refertur in historiis, vel in evangelicis et in aliis quibuslibet scripturis, quod aliquis tempore Salvatoris genua flexerit simulacris; sed de illis itaque hoc dicitur, qui peccatis suis stricti et velut compediti tenebantur. Unde constat quia et nos quotiescunque peccamus, et captivi dicimur in lege peccati, genua nostra curvamus Baalim. Sed non in hoc vocati sumus, nec ad hoc credidimus, ut iterum serviamus peccato, et iterum genua flectamus diabolo; sed ut flectamus genua in nomine Jesu, quia in nomine Jesu omne genu flectitur, *cælestium et terrestrium et infernorum (Phil. ii)*; et ut flectamus genua ad Patrem Domini nostri Jesu Christi, *ex quo omnis paternitas in cælis et in terra nominatur (Ephes. iii)*. Sed et quid mihi prodest si genua corporis mei ad orationem veniens flectam Deo, et genua cordis mei flectam diabolo? Si enim non stetero firmus adversum astutias diaboli, flexi genua mea diabolo; et si non constanter stetero adversum iram, flexi genua mea iræ. Similiter et si non constanter adversum libidinem restitero, flexi libidini genua cordis mei, et in singulis quibusque quæ contraria sunt Deo, hoc facere videbor, nisi constanter et fortiter stetero, sicuti illi

A fecerunt qui coluerunt Baalim, et reliquerunt Deum patrum suorum, qui eduxit illos de terra Ægypti. Non igitur putemus quod videamur simulacra non colere, propterea hæc non etiam ad nostrorum aliquos pertinere. Unusquisque quod præ cæteris colit, quod super omnia miratur et diligit, hoc ei Deus est. Denique hoc est quod ante omnia et super omnia per mandatum suum Deus deposcit ab homine: *Diliges, inquit, Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex totis viribus tuis (Deut. vi)*, præoccupare quodammodo erga se cupiens totos humanæ mentis affectus, et sciens quia quod ex toto dilexerit quis, et ex tota anima, atque ex totis viribus, hoc ei Deus est. Notandum enim quod alia editio hunc locum sic habet: *Et servierunt Baal et Astartibus.* Solet dici Baal nomen esse apud gentes illarum partium Jovis, Astarte autem Junonis, quod et lingua Punica putatur ostendere: nam Baal Punici videntur dicere Dominum, unde Baalsameri quasi Dominum cæli intelliguntur dicere; *sanem* quippe apud eos cæli appellantur. Juno autem sine dubitatione ab illis Astaroth vocatur. Et quomodo istæ linguæ non multum inter se differunt, merito creditur hic de filiis Israel hoc dicere Scriptura, quod Baal servierunt et Astartibus, quia Jovi et Junonibus. Nec movere debet, quod non dixit Astarti, id est Junoni, sed tanquam multæ sint Junones, pluraliter hoc nomen posuit; ad simulacrorum enim multitudinem referri voluit intellectum, quomodo unumquodque Junonis simulacrum Juno vocabatur, ac per hoc tot Junones, quot simulacra intelligi voluit. Varietatis autem causa existimo Jovem singulariter, Junonem pluraliter commemorare voluisse. Nam eadem causa plurimorum simulacrorum etiam Joves pluraliter dici possent. Hoc autem, id est, nomine plurali Junones, in Græcis secundum Septuaginta reperimus, in Latinis autem singulariter erat; quorum in illo qui non habebat Septuaginta interpretationem, sed ex Hebræo erat, Astaroth legimus, nec Baal, sed Baalim. Quod si forte alii in Hebræa et Syra lingua nomina ista significant, deos tamen alios fuisse constat, et falsos, quibus Israel servire non debuit. *Et adoraverunt, inquit, deos alienos, deos gentium, qui in circuitu ipsorum erant, et ad iracundiam concitaverunt Dominum.* Vide quantum faciant peccata, ut peccantes illum in quo non solum iræ nullus affectus est, sed ne alius quidem passibilis motus, nos ad iracundiam provocare dicamur. Verum ille permanet immutabilis in sua natura, nec unquam iræ turbatur affectibus; ego autem per ea quæ delinquo, iram mihi ipse conscisco, sicut dixit Apostolus: *Hæc ipse doces, secundum duritiam autem tuam et cor impenitens thesaurisas, inquit, tibi ipse iram in die iræ, et revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua (Rom. ii)*. Irritaverunt ergo Dominum ad iracundiam, et dereliquerunt Deum, et coluerunt Baal et Astartem, et iratus est furor Dominus in Israel et tradidit eos in ma-

nus diripientium. Quandiu quis Deo servit, non traditur in manus diripientium; cum autem dereliquerit Deum, et servire cœperit passionibus suis, tunc dicitur de eo, quia tradidit eum Deus in passiones ignominiae. Et iterum: *Tradidit eos in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt. Quare? Quia repleti sunt, inquit, omni iniquitate, nequitia, fornicatione, avaritia, et cæteris omnibus quæ dicuntur (Rom. 1).* Sicut et hic modo, *qui servierunt, inquit, et adoraverunt Baalim et Astarten, tradidit illos Deus in manibus diripientium, et factus est in manibus inimicorum suorum.* Hoc ergo modo intelligendum est Deum tradere quos tradit, non quia ipse tradat aliquem, sed ex eo quod derelinquit indignos, eos scilicet qui se non ita excolunt et a vitiis purgant, ut libenter in eis habitet Deus. Ipso refugiente atque avertente se ab anima, quæ in immunditia ac vitiis posita est, tradita dicitur ex eo quod Deo vacua invenitur, et invaditur a spiritu nequam. Et ideo nos summo studio vigilemus, et festinemus nos purgare a vitiis et concupiscentiis malis, ut Deum intra nos tenere possimus, et ut habitare digneur in nobis, dum delectatur et actibus et sermonibus et cogitationibus nostris.

CAPUT VIII.

Quod iratus Dominus contra Israel, tradidit eos in manus diripientium; sed, eis pœnitentibus, suscitavit iterum iudices qui liberarent eos de vastantium manibus.

(Ibid.) *Iratusque Dominus contra Israel, tradidit eos in manus diripientium, qui ceperunt eos et vendiderunt hostibus qui habitabant per gyrum; nec potuerunt resistere adversariis suis, sed quocunque pergere voluissent, manus Domini erant super eos, sicut locutus est, et juravit eis; et vehementer afflicti sunt. Suscitavitque Dominus iudices qui liberarent eos de vastantium manibus, sed nec illos audire voluerunt, fornicantes cum diis alienis, et adorantes eos, cito deseruerunt viam per quam ingressi fuerant patres eorum, et audientes mandata Domini, omnia fecere contraria, et cætera.* Alia autem editio sic habet: *Et vendidit eos in manum inimicorum suorum in circuitu.* Quæri solet quare dixerit: *Vendidit,* tanquam aliquod pretium intelligatur datum? Sed et in Psalmo legitur: *Vendidisti populum tuum sine pretio (Ps. xl. 11).* Et apud prophetam: *Gratis venditi estis, et non cum argento redimemini (Isai. l. 11).* Quare ergo venditi, si gratis, et sine pretio, et non potius donati? An forte Scripturarum locutio est, ut venditus etiam qui donatur dici possit? Hic autem sensus est optimus in eo quod dictum est: *Gratis venditi estis; et: Vendidisti populum tuum sine pretio:* quia illi quibus tradidisti populum, impii fuerunt, non Deum colendo tradi sibi illum populum inveniunt, ut ipse cultus tanquam pretium videretur. Quod vero dictum est, *Neque cum argento redimemini;* non ait, *neque cum pretio,* sed *neque cum argento,* ut pretium redemptionis intelligatur: quale dicit apostolus Petrus: *Non enim ar-*

gento et auro redempti estis, sed pretioso sanguine agni immaculati (I Petr. 1). In argento enim propheta omnem pecuniam significavit, ubi ait: *Non cum argento redimemini;* quoniam pretio quidem, sanguine Christi, non tamen pretio pecuniario fuerant redimendi. In eo quod Dominus dicit: *Et ego non apponam auferre virum a facie ipsorum de gentibus quas reliquit filius Nave, et dimisit ad tentandum in eis Israel, si observabunt viam Domini, abire in eam, quemadmodum custodierunt patres eorum, an non. Et dimisit Dominus gentes has, ut non auferret illas tunc, et non tradidit illas in manus Jesu;* satis ostenditur causa quare non Jesus omnes illas gentes bellando deleverit; quia hoc si fieret, non esset in quibus isti probarentur. Potuerunt autem esse ad utilitatem ipsorum, si tentati in eis, non reprobi invenirentur; eisque talibus inventis quales eos esse debere præceperat Dominus, jam gentes illæ auferrentur a facie eorum, si ita viverent, nec bellis eos exerceri oporteret. Verba enim Domini huc usque accipienda sunt: *Propter quod tanta dereliquit gens hæc testamentum meum, quod mandavi patribus eorum, et non obedierunt voci meæ; et ego non apponam auferre virum a facie ipsorum,* id est adversarium. Cætera vero verba scriptoris sunt, exponentis unde dixerit Dominus non se ablaturum virum de gentibus quas dereliquit Jesus filius Nave. Deinde subiungens qua causa dereliquerit: *Et dimisit, inquit, ad tentandum Israel, si observant viam Domini, abire in ea, quemadmodum custodierunt patres eorum, an non;* eos volens intelligi patres custodisse viam Domini, qui fuerant cum Jesu, id est eo tempore quo ille vivebat. Generationem quippe alteram superius retulit surrexisse post illos qui vixerant cum Jesu, et ab ipsis cœpisse transgressiones quæ offenderent Dominum, pro quibus tentandis, id est probandis, relicta fuerant gentes, nec exterminatae per Jesum. Deinde ne putaretur hoc Jesus consilio suo, tanquam humano, egisse, ut gentes illæ relinquerentur, subiungit Scriptura: *Et dimisit Dominus gentes has, ut non auferret illas celeriter; et non tradidit eas in manus Jesu.* Deinde sequitur: *Et hæc gentes quas reliquit Jesus, ut tentaret in eis Israel omnes qui nescierunt omnia bella Chanaan: verum propter generationes filiorum Israel, docere illos bellum.* Erat ergo ista causa in eorum tentationem, ut bellare discerent, id est, ut tanta pietate et obedientia legis Dei bellarent, quanta patres eorum qui Domino Deo etiam bellando placuerunt: non quia optabile aliquid est bellum, sed quia pietas laudabilis et in bello. Quod autem sequitur, *Verum qui ante illos erant, non scierunt illas;* quid nisi gentes vult intelligi, quas nescierunt bellando qui fuerunt ante istos, quorum tentationi, hoc est probationi relictae sunt? Deinde commemorans quæ sint, *quinque, inquit, satrapias alienigenarum:* quas in libris Regnorum manifestius exprimit. Satrapia autem dicuntur quasi parva regna, quibus satrapes præerant: quod nomen in illis partibus cujusdam honoris est, sive fuit. *Et omnem,*

inquit, *Chananæum, et Sidonium, et Evæum inhabitantem Libanum ante montem Hermon usque ad Caboemath* (pro quo Aquila interpretatus est, *introitus Emath*), et factum est, ut tentaretur in ipsis Israel: tanquam diceret: Hoc autem factum est, ut tentaretur in ipsis Israel: scire, si audient mandata Domini, non ut sciret Deus omnium cognitor, etiam futurorum, sed ut scirent ipsi, et sua conscientia vel gloriarentur, vel convincerentur, utrum audirent mandata Domini, quæ mandavit patribus eorum in manu Moysi. Quoniam ergo manifestati sibi sunt non se obediisse Deo in his gentibus quæ ad eorum tentationem, id est exercitationem atque probationem fuerant derelictæ, propterea dixit Deus vel illa in quibus aperte missus angelus et locutus expressus est, et paulo ante, ubi ait: *Propter quod tanta dereliquit gens hæc testamentum meum, quod mandavi patribus eorum, et obedierunt voci meæ; et ego non apponam auferre virum a facie ipsorum.* Dictum est autem in Deuteronomio ex persona Dei loquens de istis gentibus adversariis: *Non ejiciam illos in anno uno, ne fiat terra deserta, et multiplicentur in te bestiarum feræ; paulatim etiam illos auferam, donec multiplicemini, et crescat et hæreditetis terram* (Deut. vii). Poterat hanc promissionem suam servare Dominus erga obediens, ut exterminatio gentium illarum, crescentibus Israeliticis partibus, fieret, cum eorum multitudo terras, unde adversarii exterminarentur, desertas esse non desineret. Quod autem ait: *Ne multiplicentur inde bestiarum feræ;* mirum si non bestiales quodammodo cupiditates et libidines intelligi voluit, quæ solent de repentino successu terrenæ felicitatis existere. Neque enim Deus homines exterminare poterat, et bestias non poterat, et perdere, vel pasci potius non permittere.

CAPUT IX.

De eo quod iratus Dominus pro malefactis Israelitarum tradidit eos in manus Chusan Rasathaim regis Mesopotamiæ, servieruntque ei octo annis; sed iterum cum clamaverunt ad Dominum, suscitavit eis salvatorem, et liberavit eos, per Othoniel videlicet, filium Cenez, fratrem Caleb minorem.

(CAP. III.) *Itaque filii Israel habitaverunt in medio Chananæi, et Ethæi, et Amorrhæi, et Pherezæi, et Evæi, et Jebusæi, et duxerunt uxores filios eorum, ipsique filias suas eorum filiis tradiderunt, et servierunt diis eorum, feceruntque malum in conspectu Domini, et oblitii sunt Dei sui, servientes Baalim et Astaroth. Iratusque est Dominus contra Israel, et tradidit eos in manu Chusan Rasathaim regis Mesopotamiæ, servieruntque ei octo annis.* Quando fecerunt filii Israel malignum in conspectu Dei, et oblitii sunt Domini Dei sui, ac relinquentes eum servierunt Baalim et lacis gentilium, tunc thesaurizantes sibi ipsis iram traditi sunt justo Dei judicio in manus inimicorum, secundum hæc quæ præsens lectio declaravit. In manus, inquit, *Chusan Rasathaim regis Mesopotamiæ.* Interpretatur autem Chusan Rasathaim humiliatio eorum: traditi sunt ergo in manus ejus qui humiliat

ret eos. Et quia ipsi in excelsis montium impie agebant in Altissimum, propterea ab ipso in humilitatem traduntur. Sed nolo putes quia erga antiquos solummodo erat hæc divina providentia, ut eos qui impie exaltabantur traderet humiliandos, et salubri medicinæ ratione, contraria contrariis curarentur. Nunc autem omnipotenti Deo erga Ecclesiam suam de hujusmodi salubritas providentiæ, est etiam nunc Chusan Rasathaim, rex Mesopotamiæ, cui traduntur humiliandæ et affligendæ animæ quæ, Christiana humilitate contempta, in superbiam se atque arrogantiam dederunt; odiosum satis est in conspectu Dei superbiæ vitium; quia, sicut Scriptura dicit: *Initium discedendi a Deo superbia* (Eccl. x). Et iterum alibi Scriptura dicit: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* (I Petr. v). Si quis igitur, Christi humilitate despecta, qui propter nos, cum Deus esset, homo factus est, et humiliavit se usque ad mortem, extollitur et effertur ad potestates, atque ad dignitates sæculi prosilit, et artus quibus hæc assequi nititur, etiam si contra fidem et religionem sint, non refugit nec horrescit, dummodo quod cupit obtineat, inde evenit ut faciat malignum in conspectu Domini. Et posteaquam summas indeptus fuerit infulas potestatum, et ad ipsa superbiæ fastigia summa conscenderit, inde dejectus traditur huic Chusan Rasathaim, uni scilicet ex aeris principibus, sicut et alii Pharaoni, et alii Chiram, ut humiliet eum, qui nimis fuerat exaltatus, ut affligat, ut conterat, donec resipiscat, et quærat Dominum, qui, cum esset in superbia et elatione constitutus, ignorabat Dominum. Nunc ergo hi qui traduntur pro peccato in tribulatione positi, videamus quid faciunt? Illud profecto quod scriptum est: *Et clamaverunt ad Dominum, cum tribularentur; et de necessitatibus eorum liberavit eos, et eduxit eos de tenebris et umbra mortis, et vincula eorum dirupit* (Psal. cvi). Sed abjiciatur, quæso, ab omni hac sancta Ecclesia, et præcipue ab his qui ministrant in sanctis, odor iste deterrimus, ut possimus, sicut Paulus dicebat, effici bonus odor Christi (II Cor. ii), ne forte irascatur Dominus, et ad iracundiam provocemus sanctum Israel, et tradat nos in manus Chusan Rasathaim, ut humilitatem, quam in scientia Christi docere debuimus, in correptionis nostræ tribulatione discamus. Sed vide benignum Dominum, misericordiam cum severitate miscentem, et ipsius pænæ modum justa et clementi liberatione pensantem. Non in perpetuum tradidit delinquentes; sed quanto, inquit, tempore servierunt Baalim, tanto servient etiam Chusan Rasathaim, hoc est octo annis. Disce hæc et tu, o auditor, quisquis ille es, qui tibi conscius es alicujus erroris, et quanto tempore errasse te nosti, quanto tempore deliquisti, tanto nihilominus tempore humilia teipsum in Deo, et satisfacito ei in confessione pœnitentiæ. Non exspectes ut humiliet te Chusan Rasathaim, et invito necessitas extorqueat pœnitentiam, sed ipse præveni tortoris istius manus; quia si te ipse emendaveris, si te ipse correxeris, pius est

Deus et misericors, qui vindictam temperet ab eo qui illam pœnitendo prœvenit (I Cor. 11). Sed et illud consideremus, quia donec servirent Chusan Rasathaim hi qui traditi fuerant pro delictis, et non clamarent ad Dominum, nemo suscitatus est qui salvare eos posset. Cum vero clamaverunt ad Dominum, tunc suscitavit Dominus salvatorem Israel, et salvavit eos. Salvatorem autem dicit Othoniel, qui interpretatur *tempus mihi Dei*.

Et clamaverunt ad Dominum, qui suscitavit eis salvatorem, et liberavit eos, Othoniel videlicet, filium Cenez, fratrem Caleb minorem; sicutque in eo spiritus Domini, et judicavit Israel; egressus est ad pugnam, et tradidit Dominus in manus ejus Chusan Rasathaim, regem Syriæ, et oppressit eum; quievitque terra quadraginta annis. Per hunc Othoniel prior ille populus de servitute humilitatis ereptus est, et reddita est pax populo, quam superbia dudum et diversa plebis facinora fugaverat. Verum quoniam diximus spiritualementem quemdam posse intelligi Chusan Rasathaim regem, et unum de adversariis et aeris potestatibus principem, ita consequens mihi videtur, etiam Othonielem istum, qui ad liberandum populum suscitatus est, esse unum aliquem de militia cœlesti et archangelicis turmis, qui ad adminiculum mittuntur eorum, qui hæreditatem capiunt salutis (Heb. 1), et sunt angeli salvatores, qui et in Othonielis et Aod specie designantur; quia, sicut sæpe ostendimus, non solum a contrariis virtutibus impugnamur, sed et divinæ bonæque virtutes ad auxilium nostrum mittuntur a Domino. Videamus tamen quis fuerit iste Othoniel, cujus familiæ, cujus nobilitatis? *Filius, inquit, Cenez, frater Caleb, illius laudabilis et admirandi viri Caleb, qui fuit comes et socius Jesu Nave, de quo, prout potuimus, in suis locis quæ visa sunt disseruimus. Quid ergo dicit Scriptura de isto Othoniel? posteaquam dixit, quia clamaverunt filii Israel ad Dominum, factus est, inquit, spiritus Domini super Othoniel, et judicavit Israel.* Putas est in nobis aliquis, qui ita validum et ita justum clamorem emittat ad Deum, ut dignus sit exaudiri, et mereatur populus accipere judicem, et talem judicem quem spiritus Dei repleat, ut possit rectum tenere judicium? unde et liber ipse *Judicum* dicitur, et describuntur in eo judices qui judicaverunt populum. Sicut enim alii libri *Regum* dicuntur vel *Regnorum*, in quibus describitur unusquisque regum quomodo regnaverit et quid egerit, ita et in hoc libello gesta judicum referuntur, et describitur non solum si quid ab eis recte et utiliter gestum est, verum et si quid culpabiliter admissum est. Cur tamen utrumque descriptum sit si requiris, ut nunc Ecclesiæ principes vel judices pervidentes ea quæ ab his laudabiliter gesta sunt, priorum sequantur exempla; si qua vero in illis culpantur, ut isti caveant et declinent. Magna ergo laus primi hujus judicis Othoniel refertur, quod spiritus Dei factus est super eum, et per spiritum Dei judicabat Israel, quod ego de alio quodam dictum non valde memini. Sunt

ergo et hodie ecclesiarum omnium, quæ sunt sub cœlo, quam plurimi judices, quibus judicium non solum rerum gestarum datum est, sed et animarum. Verum nescio si quis sit talis Ecclesiæ judex, quem dignum faciat Deus spiritu suo replere, ut sicut Othoniel iste, testimonio Scripturæ decoratus est, ita etiam ipsi, de quibus hoc optamus, Dei testimonium mereantur. Ait ergo: *Et factus est spiritus Domini super eum, et judicavit Israel, et exiit ad bellum, et tradidit Dominus in manus ejus Chusan Rasathaim regem.* Quare hoc? Quia spiritus Domini erat in eo, et confortata est manus ejus super Chusan Rasathaim. Et post hæc dicit quia quievit terra sub eo judice quadraginta annis. Vides quam larga est divina clementia? Octo annis filii Israel servierunt pro multorum delictis; quadraginta annos pro unius justitia in pace perdurant. Quadraginta annos quievisse terram promissionis a bellis sub Othoniele judice Scriptura testatur, quantum temporis primordia Romani imperii sub Numa Pompilio tantummodo rege pacata habere potuerunt. Sed quid dicitur post hæc? *Et defunctus est, inquit, Othoniel filius Cenez.* Rem video periculosam. Defunctus est Othoniel. Quare? Quia jam indignus erat populus, qui haberet judicem talem.

Denique in consequentibus dicit illo defuncto: *Et adjecerunt, inquit, filii Israel facere malum in conspectu Domini.*

CAPUT X.

De eo quod peccantem Israel tradidit Dominus in manu Eglon regis Moab, sed eos iterum misericorditer liberavit per Aod, filium Hierte, ambidextrum, qui interfecit Eglon.

(IBID.) *Et confortavit Dominus Eglon, regem Moab, adversum Israel.* Considera quia pro eo quod indigni erant jam habere principem talem, propterea auferitur ab eis bonus judex; et quia fecerunt malignum in conspectu Domini, excitatur eis hostis pessimus, Eglon, rex Moab. Vides quia nostra peccata vires hostibus præbent; et quando nos facimus malignum in conspectu Domini, et delinquimus, tunc convertuntur a Domino adversarii nostri, tunc vires contrariis dantur. Hoc sive secundum litteram quæras, ita invenies, quia non invalescerent; sive in spiritibus consideres, similiter contrariæ virtutes non invalescerent adversum nos, nec ipse diabolus in nobis aliquid prævaleret, nisi ei vires ex nostris vitiis præberemus; valde infirmus esset adversum nos, nisi nos eum fortem in peccando faceremus, et nisi per peccata nostra locum introeundi et dominandi inveniret in nobis. Propterea denique et Apostolus præmonet dicens: *Nolite locum dare diabolo (Ephes. 1v).* Sicut et hic modo legimus, quia posteaquam fecerunt filii Israel malignum in conspectu Domini, locum dederunt diabolo. Confortavit enim Dominus Eglon, regem Moab, et adjunxit ei omnes filios Amon et Amalech. Non solum, inquit, ipse confortatus est ex peccatis filiorum Israel, sed et adjunguntur ei socii nequam ex

filii Ammon et Amalech, qui cum ipso pariter impugnant Israel. *Et servierunt, inquit, filii Israel Eglon, regi Moab, quindecim annis.* Observa quia etiam mensuras pœnæ indicat Scriptura divina; ibi octo annis, et hic decem et quinque dicit. Certum est autem quod secundum peccati modum et conversationis nostræ moram, etiam castigationis tempora terminantur. Transierunt enim isti decem et quinque anni servitutis, et non refertur, quod clamaverint ad Dominum, vel conversi sint a malitia sua; sed post decem et quinque annos iterum dicitur, quia clamaverunt filii Israel ad Dominum, et suscitavit eis Dominus Deus salvatorem Aoth, filium Gera, filii Jemini, virum ambidextrum. Ecce qualis est iste qui suscitatur ad salvandum Israel! Nihil habet in se sinistrum, sed utramque manum dextram habet; hoc est enim quod dicitur ambidexter. Dignus vere populi princeps, et Ecclesiæ iudex, qui nihil agat sinistrum, cujus quod agit dextra, nesciat sinistra, in utraque parte est, in fide dexter est, in actibus dexter est, nihil habet de illis qui collocantur a sinistris, quibus dicitur: *Discedite a me, operarii iniquitatis, nescio vos (Luc. xiiii).* *Ite in ignem æternum, quem præparavit Deus diabolo et angelis ejus (Math. xxv).* Quod scilicet in talibus et simili præsumere puto, quod secundum spiritalem intelligentiam, et sancti omnes ambidextri dicantur, et e contrario diabolus et principes ejus, si dici potest, ambisinistri dicuntur: totum enim quod agunt sinistrum est, totum perversum, totum igni æterno cum his qui a sinistris sunt deputatum. Sed videamus quid agit hic ambidexter iudex. *Miseruntque filii Israel per eum munera Eglon regi Moab, qui fecit sibi gladium ancipitem habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, et accinctus est eo subter sagum in dextro femore, et cætera.* Vides quia dextrum est omne quod gerit Aoth hic ambidexter, et manibus dexter est, et pedibus dexter est. In femore enim dextro gladium portat, ut veniat ad regem Moab, et interficiat eum. Dixeramus in superioribus quod isti quos ad salutem populi et ad liberandum filios Israel suscitare dicitur Deus salvatores vel iudices, imaginem ferant aliquorum principum ex cœlesti militia et supernarum virtutum, quas ad subsidium Deus emittat eorum qui ad se toto corde clamaverint, et per conversionem pœnitentiæ divinam erga se clementiam flexerint. Sed hoc ne præsumptum apud auditores videatur a nobis, delemus ex Scripturarum id auctoritate firmare. Scriptum est in Exodo quia patres nostri filii Israel cum multo tempore in Ægyptiis et Pharaoni regi dirissimo in luti et lateris confectione servissent, clamaverunt, inquit, ad Dominum, ita ut ipse Dominus diceret: *Clamor filiorum Israel ascendit ad me (Exod. iii);* et misso quidem Moyse visibiliter eduxit eos. Refert autem Scriptura quod angelus exterminator missus sit, qui vastaret quidem omnia primogenita Ægypti, Israelitarum vero neminem tangeret. Et sic declaratur virtutem fuisse cœlestem,

PATROL. CVIII.

quæ vastatis Ægyptiis et prostratis, filios Israel de jugo servitutis eduxit. Similiter quoque etiam illud refertur in historiis, quod sub rege Assyriorum Sennacherib angelus Domini mittitur, qui cæsis sub una nocte et prostratis centum octoginta quinque millibus hostium, et urbem de obsidione, et populum de imminenti liberaret interitu (*IV Reg. xix*). Ita ergo etiam nunc eadem consequentia debemus advertere, quia si quando pro peccatis nostris in captivitatem tradimur, clamemus ad Dominum, clamemus autem non ore sed mente, ita ut dolor cordis fontem lacrymarum producat ex oculis sicut ille qui dicebat: *Lavabo per singulas noctes lectum, lacrymis stratum meum rigabo (Psalm. vi).* Si ita convertimur a malis, ut ultra non contingamus mala; si ita desinimus a superbia, ut ultra nihil superbum, nihil arrogans sapiamus: mittit etiam nobis Dominus virtutem suam cœlestem, per quam liberemur a jugo servitutis diabolicæ, quæ virtus omnia pro nobis agit dextra et prospera, quæ faciat nos relinquere viam sinistram quæ ducit in perditionem, et revocet nos ad veram viam, illum qui dicit: *Ego sum via, veritas et vita (Joan. xiv)*, Christum Jesum Dominum nostrum. Quæri potest utrum mentitus fuerit Aoth iudex, quando occidit Eglon regem Moab. Cum enim solus soli insidiaretur ut eum percuteret, hoc illi ait: *Verbum occultum mihi est ad te, rex;* ut ille a se omnes qui cum illo fuerant, removeret. Quod cum factum esset, iterum dixit Aoth: *Verbum Dei mihi ad te, rex.* Sed potest non esse mendacium, quandoquidem verbi nomine solet etiam factum appellare Scriptura, et revera ita erat. Quod autem dixit, *Verbum Dei*, intelligendum est hoc illi Deum ut faceret præcepisse, qui eum populo suo excitaverat salvatorem, sicut illis temporibus talia fieri divinitus oportebat. Item merito quæritur quomodo secundum LXX exillis valde rex Eglon fuerit, et concluderit adeps vulnus, quando percussus est. Sed intelligendum est ea locutione dictum, qua solet e contrario intelligi: sicut dicitur lucus, quod minime luceat, et abundare respondetur, quod non est, et benedixit regi pro maledixit, sicut scriptum est in libro Regnorum de Nabutte. Nam in ea interpretatione, quæ non secundum Septuaginta, sed ex Hebræo est, ita invenimus: *Erat autem Eglon crassus nimis.*

Aoth autem, clausis diligentissime ostiis cœnaculi, et obfirmatis sera, per posticam egressus est, servique regis ingressi viderunt clausas fores cœnaculi, et cætera. Quomodo pueri regis Eglon clavi aperuerint, quod Aoth clavi non clauserat, potest movere: aut si ille clavi clauserat, quomodo secum eam non auferret, ut isti nec clavi aperire possent? Proinde aut alia clavis allata est, aut tale clausure genus fuit, quod sine clavi possit claudi, nec sine clave aperiri (*III Reg. xiii*). Nam sunt quedam talia, sicut ea quæ veruclata dicuntur. Sed videamus qualiter Aoth, qui interpretatur *laus*, concluderit principatum suum. Historia nos edocuit ea quæ de

Eglon rege scripta sunt, quomodo sapientissimus hic Aoth, arte quadam et, ut ita dicam, callida, sed laudabilis usus deceptione, interemerit Eglon tyrannum, qui interpretatur *rotatus* vel *orbitas*. Oportet ergo tales esse et nostri populi iudices, qualis fuit Aoth iste, qui interpretatur *laus*, ut omnes volubiles motus et orbitas mali itineris excidant et perimant Madianitarum regem; Madianitæ autem interpretantur *fluxus*, vel *effusio*. Hujus igitur fluxæ et dissolutæ gentis princeps vel dux, qui potest videri alius vel intelligi, nisi sermo illius philosophiæ, quæ summum bonum iudicat voluptatem, quem interficiat et perimat evangelicus sermo, qui gladio comparatur, et sermo propheticus, ipse in ventre eorum atque inis præcordiis ambidextri doctoris disputationibus concludatur, ut veritatis eos assertionem concludens extinguat omnem pravi dogmatis et crassæ intelligentiæ sensum, qui se extollit et erigit adversum spiritalem scientiam Christi, ut hæc ita faciens, et in verbo Dei dimicans, unusquisque Ecclesiæ iudex fiat, etiam ipse laudabilis Aoth, de quo dicat Dominus: *Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam* (Matth. xxv).

CAPUT XI.

De Samgar filio Anath qui percussit de Philistiim sexcentos viros vomere, et defendit Israel.

(LXXI.) *Humiliatusque est Moab in die illo, sub manu Israel, et quietit terra octoginta annis.* Sub iudice Aoth octoginta annos pacem habuit Israel in terra repromissionis, duplicato scilicet tempore quod fuit memorabile Romanorum sub rege Pompilio. Post hunc fuit Samgar filius Anath, qui percussit de Philistiim sexcentos viros vomere, et ipse quoque defendit Israel. Septuaginta: *Et post eum surrexit Samgar, filius Anath, et percussit alienigenas in sexcentos viros præter vitulos boum, et salvavit Israel.* Quomodo post Aoth iste pro Israel pugnaverit, et dictus sit salvasse Israel, potest esse quæstio. Non enim rursus fuerant captivati vel iugo servitutis innoxii. Sed intelligendum ita dictum, *servavit*, non quia nocuerit aliquid hostis, sed ne permitteretur nocere; quoniam credendum est bello cœpisse tentare, et hujus victoria fuisse depulsum. Sed quid sibi velit quod addidit, *præter vitulos boum*, obscurum est. An forte et boum stragem pugnando fecit, et ita dictum est eum occidisse sexcentos viros, præter illud quod fecit de bobus occisis. Sed quare vitulos nominavit? An Græcæ locutionis consuetudo est etiam vitulos eos appellare, qui grandes sunt? Nam ita loqui vulgo in Ægypto perhibentur, sicut apud nos pulli appellantur gallinæ cujuslibet ætatis. Non autem habet interpretatio ex Hebræo, *præter vitulos boum*, sicut ista quæ secundum Septuaginta est: sicut habet illa ex Hebræo, *vomere occisos sexcentos viros*, quod ista non habet. Videamus nunc quale sit etiam principium Samegach, qui interpretatur, *ibi advena*. Verum est enim quia omnes qui sunt homines Dei, advenæ sunt in hoc mundo et in-

colæ in terra, sicut et ille qui dicebat: *Quoniam incolæ ego sum apud te in terra, et peregrinus, sicut omnes patres mei* (Psal. xxxviii; Psal. cxviii). Et hunc ergo Samegach sanctus Spiritus ibi incolam dicit, id est, hic; quod enim sancto Spiritu qui in cœlis est, id est, nobis hic est. Quid ergo dicitur de Samegach: *Percussit, inquit, Allophylos in sexcentis viris in stiva et pede aratri?* Aliud genus laudis in Samegach video. Iste in aratro pugnat, Aoth pugnat in gladio. Iste in aratro vincit, tamen et hic superat et prosternit Allophylos. Potest ergo fieri ut Ecclesiæ iudex non semper gladium proferat, id est, non semper auctoritate verbi et acumine correptionis utatur, sed aliquando etiam imitetur agricolam, et velut aratro sulcans animæ terram, ac sapius eam clementi commitione rescindens, aptam eius suscipiendis seminibus paret. Interficietur ergo etiam sic Allophyli, cum non argumentis et acumine contra adversarios utimur, sed agresti et simplici commitione de animis auditorum vitia et peccata propellimus. Sed et ipse, o auditor, esto agricola animæ tuæ, utere hoc aratro quo utitur Semegach. Sed cum miseris manum tuam in aratrum, noli retro respicere, id est, posteaquam tuleris crucem tuam, et secutus fueris Christum; posteaquam sæculo renuntiasti, et his quæ in sæculo sunt, noli retro respicere, noli requirere ea quæ propter Christum duxeras ut stercorea; quia si in isto aratro manum semper habueris, ita ut confidenter dicas: *Mihi autem absit gloria, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo* (Gal. vi). Hæc tibi dicenti, *Cadent a dextris tuis decem millia, et a sinistris tuis mille, ad te autem non approximabunt* (Psal. xc). Sed et hoc ipsum quod dixit, *in sexcentis Allophylos percussisse Samegach*, non mihi videtur otiosum dictum. Quid enim opus erat designare etiam numerum, nisi forte evidentius in ipso numero ea de quibus superius diximus, indicavit? Namque senarius numerus, qui multiplicatus pervenit in sexcentos, mundi hujus figuram tenet, qui in sex diebus dicitur consummatus. Sexcentos ergo in aratro dicitur percussisse ille, cui per crucem Christi crucifixus est mundus.

Addideruntque filii Israel facere malum in conspectu Domini post mortem Aoth, et tradidit illos Dominus in manu Jabin regis Chanaan, qui regnavit in Asor. Habuitque ducem exercitus sui, nomine Sisaram. Ipse autem habitabat in Aroseth gentium. Clamaruntque filii Israel ad Dominum; nongentos enim habebat saltatos currus, et per viginti annos vehementer oppreserat eos. Et adjecerunt, inquit, filii Israel facere malignum in conspectu Domini, et Aoth mortuus est. Servatur nimirum in his etiam illa observatio quam in superioribus designavimus, quia pro peccatis populi moritur bonus populi dux. Cum enim indigni fuerint effecti, et fecerint malignum in conspectu Domini, auferetur ab eis homo Dei. Sed dicit fortassis populus noster: Quando Ecclesia Dei sine iudice est, etiamsi prior decesserit, alter adhibe-

tur. Audacter fortassis aliquid dicemus; tamen quod scriptum est dicimus. Non semper princeps populi et Ecclesie judex per Dei arbitrium datur, sed prout merita nostra deponunt, si mali sunt actus nostri et operamur malignum in conspectu Dei, dantur nobis principes secundum cor nostrum, et hoc tibi de Scripturis probabo. Audi namque, quid Dominus dicat: *Fecerunt sibi regem, et non per me; et principem, et non per consilium meum.* Et hoc dictum videtur de Saule illo, quem utique ipse Dominus elegerat, et regem fieri jusserat. Sed quoniam non secundum Dei voluntatem, sed secundum peccatoris populi meritum fuerat electus, negat eum cum sua voluntate vel consilio constitutum. Tale ergo aliquid intelligamus etiam in Ecclesiis fieri, quia pro meritis populi aut in verbo et opere potens a Deo tribuitur rector Ecclesie, aut si malignum sciat populus in conspectu Domini, talis Ecclesie judex datur, sub quo famem et sitim populus patitur, non famem panis neque sitim aquae, sed famem audiendi verbum Domini (Rom. viii). Ita ergo nos agamus et ita oremus, ne unquam nos divina indignatione in verbi fame condemnet ac siti, ne unquam auferatur a nobis qui nos verbo et opere instruat, qui in moribus et honestate, qui patientiae ac mansuetudinis perfectum de se populis praestet exemplum. Nam si nos fecerimus malignum in conspectu Domini, id est, si male egerimus, si voluntatem nostram et non Dei faciamus, moritur et Aoth, auferetur et Samegach, et obscurabitur laus nostra et trademur in manus Jabin regis Chanaan. Jabin autem interpretatur *sensus* sive *prudencia*. Si ergo nos non probaverimus Deum habere in notitia, tradit nos Dominus in reprobum sensum, *repletos*, inquit, *iniquitate, nequitia, fornicatione, avaritia, plenos invidia, homicidiis, contentione, dolo, susurratores, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, parentibus non obediens, insipientes, incompositos, sine affectu, sine misericordia* (Rom. i). Vides qui sunt et quales qui traduntur in reprobum sensum, qui traduntur Jabin principi Chanaanorum.

Et princeps, inquit, militiae Jabin erat Sisara, et ipse habitabat in Aroseth gentium, et erant ei nongenti currus ferrei. Et clamaverunt filii Israel ad Dominum. Etiam in hoc similiter illa quam superius designavimus observatio custoditur, quia nesciunt clamare ad Dominum filii Israel, nisi cum traditi fuerint in manus Jabin, vel cum afflicti per ejus militiae principem Sisaram, cui erant, inquit, nongenti currus ferrei, quibus scilicet affligeretur populus durae cervicis. Sisara autem interpretatur *visio equi*. Iste est enim animalis, et non spiritalis, qui non videt, nisi ea quae animalis sunt, ipsa est ejus visio, ipse ei semper intuitus; et ideo semper animalis homo, et is qui secundum carnem est persequitur eum qui secundum spiritum est (Gal. iv), donec spiritalis intelligat et examinet omnia, et intelligat unde sibi sit auxilium deponendum, et clamet ad Dominum, donec animae illi quae clamaverit ad Do-

minum suscitetur prophetia, quae est in figura Deborahae, et secundum prophetiae gratiam et intelligentiam Ecclesiae populus gubernetur, vel jam sensus uniuscujusque mentis et animae regatur.

CAPUT XII.

De Debhora et Barach, qui percusserunt Jabin, regem Chanaanum, et Sisara ducem ejus.

(CAP. IV.) *Erat autem Debhora prophetae uxor Laphidoth, quae judicabat populum in illo tempore, et sedebat sub palma, quae nomine illius vocabatur inter Rama et Bethel in monte Ephraim. Ascendebantque ad eam filii Israel in omne iudicium. Quae misit et vocavit Barach filium Abinoe de Cades Nephthali, dixitque ad eum: Praecipit tibi Dominus Deus Israel: Vade, descende et duc exercitum in montem Thabor; tollesque tecum decem millia pugnatorum de filiis Nephthali et de filiis Zebulon. Ego autem educam ad te in loco torrentis Cison, Sisaram principem exercitus Jabin, et currus ejus, atque omnem multitudinem, et tradam eos in manu tua. Dixitque ad eam Barach: Si venis mecum, vadam; si nolueris venire, non pergam. Quae dixit ad eum: Ibo quidem tecum, sed in hac vice tibi victoria non reputabitur, quia in manu mulieris tradetur Sisara. Quoniam quidem sententia est apostoli Pauli, quae dicit: Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad increpandum ad doctrinam, quae est in iustitia (II Tim. iii); quid habeat in sese ista Scriptura, quam sine dubio et ipsa inspirata divinitus confitemur, quod nobis ad doctrinam cedat, quod ad increpationem, quod ad disciplinam, quod ad iustitiam. Quid enim nobis ex hoc confertur, si legamus hoc quod recitatum est, id est quod Debhora, inquit, mulier prophetissa, uxor Laphidoth, ipsa judicabat Israel in illo tempore; et ipsa, inquit, Debhora sedebat sub palma inter medium Rama, et inter medium Bethel, in monte Ephraim, et ascendebant ad eam filii Israel, ut iudicaretur. Tum deinde quid nobis eruditionis, aut doctrinae, aut iustitiae ea conferunt quae sequuntur, vel de Barach, vel de Jael, vel etiam de Sisara duce militiae Jabin? Videamus ergo si forte per haec dignum aliquid, sicut et ex Scripturis caeteris, de sacramentis secretioribus doceamur. Primo hoc ipsum quod cum plurimi iudices viri in Israel fuisse referantur, de nullo illorum dicitur, quia propheta fuerit, nisi de Debhora muliere. Praestat et in hoc consolationem non minimam mulierum sexui etiam prima ipsius litterae facies, et provocat eas, uti nequaquam pro infirmitate sexus desperent, etiam propheticae gratiae capaces se fieri posse; sed intelligant et credant quod meretur hanc gratiam puritas mentis, non diversitas sexus. Sed videamus quid etiam interioris intelligentiae respiret arcanum. Debhora *apis* interpretatur, sive *loquela*. Sed etiam et in superioribus diximus quod Debhora in prophetiae forma accipienda sit, quae est apis; certum namque est quod omnis prophetia suavis caelestis doctrinae favos et dulcia divini eloquii mella componat: unde et David canebat dicens: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super**

mel et favum ori meo (Psal. cxviii)! Et iterum alibi dicit, *Judicia Dei pretiosa esse super aurum et lapidem pretiosum nimis, et dulciora super mel et favum* (Psal. xviii). Sed et illud consideremus, ubi residere dicitur prophetissa, et ubi locus ejus esse describitur: *Sub palma, inquit, inter medium Rama et inter medium Bethel*. Sub palma sedem habet prophetia, quia *justus, inquit David, sicut palma florebit* (Psal. xci); per hoc quod suis institutionibus eruditum prophetia perducit ad palmam supernæ vocationis Dei in Christo Jesu Domino nostro. Inter medium autem Rama et inter medium Bethel sedere dicitur. Rama interpretatur *excelsa*, Bethel autem *domus Dei*. Videte in quibus locis residere dicitur prophetia: inter excelsa et domum Dei. Nihil enim humile, nihil dejectum, nihil vile, erga prophetiæ sedem reperiri potest: sicut et Salomon nihilominus sapientiæ sedem describens dicit de ea, quod vel in portis civitatum assistat, vel in murorum mœnibus habitet, vel in altis turribus libere agat (Prov. viii, 9). Hoc ergo modo prophetia, quæ nunc in Debbara describitur, inter domum Dei et inter excelsa dicitur habitare. Non enim nos docet quæ super terram sunt querere, sed quæ in cœlis sunt et in excelsis, ubi *Christus est in dextera Dei sedens* (Col. iii). Illuc nos prophetia hortatur ascendere, illuc discipulos suos molitur imponere. Hæc ergo, et primo omnium, inquit, misit et vocavit ad se Barach; Barach autem interpretatur *coruscatio*. Coruscatio vero est quæ habet quidem lucem, sed non permanentem, ad modicum enim temporis resplendet et desinit. Illic ergo Barach mihi videtur formam gerere populi prioris, qui primo omnium per prophetiam vocatus est, et invitatus ad audienda eloquia Dei, et divinæ legis munera capiendi, qui refulsit quidem, et in legis splendore ad breve tempus coruscavit, sed non diu permansit, nec continuum lucis potuit obtinere fulgorem. Cum ergo dixisset Debbara ad Barach, id est, prophetia ad priorem populum: *Quia tibi præcepit Dominus Deus Israel, et tu ascende in montem Thabor, et accipe decem milia viros*, et reliqua quæ scripta sunt: quid respondit Barach, ex persona populi ad prophetiam videamus. *Non, inquit, ascendam, nisi et tu ascenderis mecum*; quia nescio diem, in qua mittet Dominus angelum suum mecum. Vides ergo quomodo illis prioribus prophetia detulerit eloquia Dei; et illis dicit data esse præcepta ut ascendant in montem. Sed excusant et dicunt, non ascendam, nisi ascenderis mecum. Et de excusatione quidem verum est, sed de repromissione falsum est. Quod enim non ascenderint in montem Dei certum est; quod autem pollicentur se ascensuros esse cum prophetia, falsum est. Non enim secuti sunt prophetiam ut crederent ei, de quo omnis prophetia præscripta est, Christo. Propterea ergo dicit ad eum Debbara: *Ibo tecum; verumtamen scito, quia non erit primatus tuus in via hac quam incedis, sed in manu mulieris tradet Dominus Sisaram*. Evidenter ostendit quia non erit apud illum populum primatus, nec permanebit apud

A eum victoriæ palma; sed in manus mulieris, cui nomen Jael, traditur Sisara. Describitur autem quod cum secundum commonitionem Debbaræ, id est, prophetiæ insequeretur Barach principem Allophylo- rum Sisaram, ipse quidem eum comprehendere non potuit, sed occurrit ei fugienti mulier alienigena Jael; quæ mulier prius cum eo amicitiarum socius habuerat, ad quam ille cum declinasset latendi gratia, aquam poposcit ut biberet, sed ab illa lacte potatus est. Et cum eum in lateribus collocasset ac pelli- bus operuisset, post hæc palum malleo adactum per ejus mala vel maxillas defixit, et tunc occurrens in- sectanti Barach mortuum jam et prostratum ostendit Sisaram. Quid ergo nobis sacramenti omnis iste historiæ textus ostendit? Jael, mulier ista alienigena, de qua prophetia dixit quod in manu mulieris victo- ria fiet, figuram tenet Ecclesiæ, quæ ex alienigenis gentibus congregata est. Interpretatur autem Jael *ascensio*, quia revera non est alia ascensio, qua ascenditur ad cœlum, nisi per Ecclesiam multiformis sapientiæ Dei. Ipsa est ergo quæ, dum a corporalibus ad spiritualia et a terrenis ascendit ad cœlestia, interficit Sisaram, de quo jam superius diximus quod carnalium vitiorum, et animalis vel choici [χοϊκός] hominis tenet formam; quia Sisara *visio equi* interpretatur, de quo Scriptura dicit: *Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus* (Psal. xxxi). Palo ergo cum interficit, id est, ligni crucis eum acumine et virtute prosternit. Et non sine causa maxillas ejus palo transverberasse describitur. Illud enim os quod de carnalibus loquebatur, et illa do-ctrina quæ carnis gloriam præferbat, quæ in deli- ciis et voluptatibus vivendum sapientibus sæculi persuadebat; et humanum genus luxuriæ adulatione deceperat, illud, inquam, os ligno crucis configitur et terebratur, quia illa via, quam philosophia latam et spatiosam prædicaverat voluptatis, hanc Christus arctam et angustam nobis viam salutis ostendit. Sic ergo Jael Ecclesia vitiorum principem Sisaram ob- tectum pelli- bus, id est, membrorum mortificatione sopitum, et æterno tradidit somno. Occurrit tamen Jael Ecclesia post hoc, et priori populo insectanti Sisaram. Insectabatur enim Israel legem justitiæ, sed in legem non pervenit. Occurrit ergo Ecclesia, etiam ipsi, et ostendit ei opus suum, ostendit ei victoriam consummatam, atque in societatem eum prostrati hostis invitat. Verum est enim illud quod Apostolus in novissimo tempore dicit futurum, quia cum plenitudo gentium subintroierit, tunc omnis Israel salvus fiet (Rom. xi). Sit ergo primatus quidem in manu mulieris alienigenæ, non tamen excluditur a consortio gloriæ etiam Barach, qui prior quidem corperat, sed novissimus pervenit ad finem. Imo cum ille pervenit, Jael alienigena prætereuntem quodam- modo victoriam rapit. Eadem forma præcessit etiam in Esau et Jacob, fratribus (Gen. xxvii). Dum enim Esau sectatur agrestia, dum moratur in saltibus, præveniens Jacob, et mulieris nihilominus consilio matris compositos patri offerens cibos, benedictio-

nis primatus accepit. Sic et in Evangelio, pergente Domino ad filiam principis synagogæ suscitandam, præveniens mulier quæ fluxu sanguinis laborabat, fideli tactu prior consequitur sanitatem. Quod si etiam inde requirendum aliquid videtur a diligentibus auditoribus, quod lacte eum potasse dicitur, cum ille aquam poposcisset, videamus ne forte secundum mysticas vel allegoricas leges tale aliquid etiam de hoc possit ostendi. Lactis cibus esse dicitur in Scripturis sanctis prima hæc moralis institutio quæ incipientibus velut parvulis traditur; non enim initiis statim discipulis de profundis et secretioribus tradendum est sacramentis, sed morum correctio, emendatio disciplinæ religiosæ conversationis et simplicis fidei prima eis elementa traduntur. Istud est Ecclesiæ lac, hæc incipientium parvulorum prima sunt elementa. Sed iste cibus his quidem qui bonum proficiendi propositum gerunt, vitam tribuit et salutem; his vero quibus contraria placent, quibus luxuria, libido, avaritia, et omnis impietas cordi est, hujusmodi doctrina necem et interitum præstat. Sic ergo fit ut ex his atque eisdem cibus quibus aluntur boni, suffocentur mali, et in quo piis vita est, ibi sit impiis mors. Denique ut exemplo res quam dicimus planior fiat, vinum sanos et commode degentes juvat, et, sicut Scriptura dicit, cor hominis sani duntaxat lætificat, febrientibus vero, si sumpserint, perniciem continuo et interitum parit, ita fit ut eadem res non eodem modo sumpta uni quidem vitam, alii autem conferat mortem. Sic ergo intelligendum est, et Sisaram, istum animale hominem, et vitiorum principem, per doctrinam Ecclesiæ quam non ex fide suscepit extinctum. Sed et unaquæque anima satagat isto lacte evangelico atque apostolico sopire in semetipsa et extinguere Sisaram. Si enim per hæc edoctus quis mortificaverit membra sua quæ sunt super terram, avaritiam, fornicationem, et cætera, quæ sanctus Apostolus enumerat (Col. iii), Sisaram in semetipso videbitur peremisse, ut hæc non solum in persona Ecclesiæ consummari, verum etiam unusquisque in sua anima ostendat impleri. Quia ergo, sicut diximus, coëptus est quidem Sisara insectari a populo priori, interemptus autem est a muliere hæc, Ecclesia gentium, et in manu ejus data est palma victoriæ; in consummatione omnium, id est, in fine sæculi etiam canticum Domino cantabitur per Debboram, in quo primatus quidem dabitur Jael Ecclesiæ gentium, nec tamen de Barach laude silebitur, sed unum et primum et novissimum victoriæ præmium dabitur.

CAPUT XIII.

De cantico mystico quod cecinerunt Debbora et Barach, filius Abinoem, post victoriam Domino.

(CAP. v.) *Cecineruntque Debbora et Barach filius Abinoem in die illa, dicentes: Qui sponte obtulistis de Israel animas vestras ad periculum, benedicite Dominum. Sisara cum exercitu suo et curribus ferreis quibus impugnat populum Dei, superatus est; quod ita futurum prophetia præcecinit per Debboram, et*

A posteaquam in manu mulieris facta victoria est, canticum istud Debbora, velut victoriæ ipsius laudem, cecinisse perscribitur. Verum si meminimus eorum quæ in superioribus dicta sunt secundum mysticam formam, quæ est figura Debboræ, quæ etiam Barach, quid imaginis teneat Jael mulier, quæ adversarium populi Dei sola dejecit, quæ etiam imago sit Sisaræ ipsius qui a muliere alienigena ligni virtute prostratus est, intelligimus hæc omnia sacramenta esse, quæ in novissimis temporibus et in fine sæculi per Ecclesiam consummantur, et in cantico hoc, velut epinicia ejus, id est, victoriæ laudem esse descriptam: illius scilicet temporis, cum novissima inimica destruetur mors; tunc enim exsultabit Debbora, id est, illustrabitur gloria prophetiæ, quia quæ prædixit impleta sunt. Tunc Jael, id est, Ecclesia hostem communem omnium superabit, et posteaquam plenitudo gentium introierit, tunc et Barach, id est, reliquus Israel, salvus fiet, et in societatem victoriæ recipietur (Rom. xi). Tunc ergo, si digni fuerimus, etiam nos cantabimus canticum istud refertum mysticis et prophetis sacramentis. Sed videamus quid in principio cantici hujus spiritalis ista Debbora atque Barach dicant.

Qui sponte, aiunt, obtulistis de Israel animas vestras ad periculum, benedicite Dominum. Qui sunt ergo isti qui animas suas sponte ad periculum obtulerunt, nisi apostoli, prophetæ et martyres, nec non et cæteri justii, qui propter servitium Dei animas suas præparabant ad tentationem, et hujus mundi adversa æquo animo tolerabant. Omnes quidem sancti atque electi tunc animas suas sponte deferunt ad periculum, quando confessionem nominis Christi devota mente suscipiunt, et in vera religione fortiter persistere decernunt: hinc enim ad periculum animas suas tradunt, quo ei, contempto persecutore, coadunari per fidem non metuant, quem mundum maximis odiis persequi intelligunt. Unde ipsa Veritas in Evangelio discipulis ait: *Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit* (Joan. xv). Et item: *Eritis, inquit, odio omnibus propter nomen meum* (Luc. xxi). Unde per Paulum dicitur: *Omnes qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patientur* (II Tim. iii). Sed hi ad benedicendum Dominum exhortantur, quia cum hostes suos, novissima morte destructa, superabunt, æternam mercedem percipientes, laudes perpetuas in cælis cum sanctis angelis in æternum Domino decantabunt.

Audite, reges, percipite auribus, principes. Reges appellat eos qui convocantur ad audiendum verbum Dei. Exsulta, popule Dei, audiens tuæ nobilitatis insignia; tu vocaris ad audiendum verbum Dei, et non ut plebs, sed ut rex vocaris. Tibi enim dictum est: *Genus regale et sacerdotale, populus in acquisitionem* (I Petr. ii). Ideo quia vos reges estis, merito rex noster Christus Dominus Rex dicitur regum et Dominus dominantium. Sed sicut exaltastis de nobilitatis vestræ titulo, ita discere debetis quid agenda unusquisque vestrum fiat rex, quod vobis ita breviter

definiam. Regem te esse omnium facit, si regnet A
 Christus in te : rex namque a *regendo* dictus est. Si
 ergo et in te animus regnat et corpus obtemperat,
 si concupiscentias carnis sub jugum imperii tui mit-
 tas, si vitiorum gentes sobrietatis tuæ frenis arctio-
 ribus premas, merito rex diceris, qui te recta regere
 noveris. Cum ergo talis fueris effectus, digne ut rex
 ad audienda divina verba vocaberis. Hoc vero quod
 subsequitur, magis corporeum quiddam indicat quod
 dicit : *Auribus percipite, omnes satrapæ*. Sicut enim
 inferior est rege satrapa, ita et auribus percipere
 inferius videtur esse quam audire : audire namque
 ad interiorem pertinet hominem, sicut et Dominus
 dicebat : *Qui habet aures audiendi, audiat* (Matth.
 xiii); auribus vero percipere, ad exteriorem et cor-
 poralem spectat auditum. Ideo ergo et hic illi qui au- B
 dire debent, reges dicuntur; qui vero auribus perci-
 pere, satrapes appellantur.

Ego sum, ego sum, quæ Domino canam, psallam
Domino Deo Israel. Beati sunt qui possunt cantare
 canticum Domino. Ait ergo hic vox justi : *Ego Do-*
mino cantabo, et psallam Deo Israel. Quis putas ita
 canoræ vocis est, et ita spiritus puri mentisque sin-
 ceræ, ut cantilena ejus divinum delectare possit au-
 ditum? Ille profecto est qui nullum habet in se rau-
 cum peccatæ sonum, qui nihil offensionis in lingua,
 nihil crassitudinis in spiritu gerit. Ille potest recte
 dicere : *Ego Domino cantabo, psallam Deo Israel*.
 Cantat ergo Domino, qui eum devotione cordis et
 oris officio digne prædicat. Psallit vero, qui eum bo- C
 nis operibus laudat. Videamus itaque quomodo can-
 ticum ipsum inchoet.

Domine, cum exires de Seir, et transires per regio-
nes Edom, terra mota est, cælique ac nubes stillave-
runt aquas, montes fluxerunt a facie Domini, et Si-
nai a facie Domini Dei Israel. Dominus ergo de Seir
 exiit, quia ex Judaico populo malitiæ et increduli-
 tatis spinetis asperimo, secundum carnem editus
 est; transiit per regiones Edom, quando ibidem per
 ætatis spatia juvenescens crevit, et Evangelium
 prædicando lumen fidei ubique sparsit; tandem-
 que ad crucem veniens, per passionem et re-
 surrectionem suam mysterium redemptionis nostræ
 mirabiliter adimplevit. Nomine quoque Edom sive
 Esau, sicut et Seir, item populus Judæorum desi-
 gnatur. Nam Seir *pilosus* vel *hispidus*, Esau, *va-*
nus aut *frustra*, et Edom *rubeus* sive *terrenus* inter-
 pretatur. Igitur quia carnalium desideriorum oblec-
 tamenta et vanitatem mundi secutus est, quasi per-
 tentis odulium primatus sui gloriam perdidit, et pro-
 missam sibi benedictionis gratiam fide populi junio-
 ris supplantatus amisit. Migravit ergo Dominus per
 prædicatores suos a Judæorum populo duro et in-
 grato ad gentium salutem. Sed quid tunc factum sit
 audiamus. *Terra, inquit, mota est, hoc est, carna-*
lium corda timore concussa sunt. Cæli ac nubes stil-
laverunt aquas, cum apostoli atque prophetæ volun-
tatem Dei sacris judicaverunt verbis. Montes fluxe-
runt a facie Domini, quando superbia persecutorum

ac potentium hujus mundi destructa est. Et *Sinai a*
facie Domini Dei Israel. Per Sinai vero, ubi Moyses
 legem a Domino accepit, Judaicus populus, cui ipsa
 lex data est, designatur. Sed sicut montes fluxerunt
 a facie Domini, sic et Sinai a facie Domini Dei
 Israel, quia nec Judæorum nec etiam gentilium fa-
 stus ac superbia præsentia Domini ullo modo resistere
 valebat; sed potentia virtutis summæ sperata ac
 prostrata est, ita ut ad pœnitentiam peccatorum
 conversi, baptismatisque gratia abluti plurimi eorum
 de persecutoribus in evangelistas mutati sint, sicut
 Saulus sævissimus persecutor de Judæis in aposto-
 lum Paulum; nec non et multi de gentilibus in præ-
 dicatores Evangelii transmutati sunt: sicut Diony-
 sius Areopagita, Trophimus, Ephesinus, Gaius,
 et Aristarchus, Macedones comites Pauli, et cæteri
 qui discipulatu apostolorum adhæserunt (Act. ix).

In diebus Samgar filii Anath, in diebus Jael,
quieverunt semitæ; et qui ingrediebantur per eas am-
bulaverunt per calles devios. Diximus superius quo-
 Samgar, qui interpretatur *advena* sive *colonus*, si-
 gnificaret prædicatorem divini verbi, qui Dominico
 aratro innitens per Evangelium colit corda audito-
 rum; et Jael, mulier alienigena, quæ interpretatur
ascensio, sive *requies Dei*, designaret Ecclesiam,
 in qua veraciter ad cælorum regnum ascenditur;
 quia ibi cunctis rite credentibus perennis vitæ aditus
 aperitur, sibi et requies Dei est, ubi quotidie ejus
 voluntas adimpletur. Unde divina vox per propheta
 ait : *Super quem requiescet spiritus meus, nisi*
super humilem et quietum, et trementem sermones
meos (Isai. lxxvi). In diebus ergo horum quieverunt
 semitæ, quia per divinam gratiam pacis dona fide-
 libus fuere concessa; et qui ingrediebantur per eas,
 ambulaverunt per calles devios, cum persecutores
 Christianorum et hæretici, qui non fidei devotione,
 sed astu malitiæ Ecclesiam ingredi tentaverunt, di-
 vino judicio dispersi sunt; et quia pacis semitam
 incedere neglexerunt, per erroris anfractus devia-
 verunt, non quod justissima pietas Deitatis errare eos
 fecerit, sed justo judicio propter sua peccata in er-
 rorem illos cadere permiserit. Unde per Salomonem
 dicitur : *Qui ambulat simpliciter, salvus erit; qui*
autem perversis ingreditur viis, concidet semel (Prov.
 x). Et item : *Vir qui erraverit a via doctrinæ, in cætu*
gigantium commorabitur (Prov. xxi). Hinc et Psal-
 mista : *Dominus, ait, dimisit eos secundum desideria*
cordis eorum, et ibant in voluntatibus suis (Psal.
 lxxx). Et alibi scriptum est : *Væ peccatori terram*
ingredienti duabus viis (Eccli. ii).

Cessaverunt fortes in Israel, et quieverunt, donec
surgeret Debhora mater in Israel. Qui sunt isti fortes,
 qui cessaverunt in Israel, nisi prophetæ et justi viri
 qui in populo Dei tempore suo primatum gerentes,
 consiliis eos gubernabant, atque solatiis adjuvabant;
 sed quieverunt, hoc est, dormitionem mortis acce-
 perunt, et ideo cessaverunt, quia morte intercedente
 permanere non potuerunt: ut paulatim veteris legis
 usu deficiente, jam ille adveniret, quem Debhora

mater, hoc est, vera prophetia futurum præcinebat, ut benedictionem daret ipse, qui legem dedit, qui signaculum legis et prophetarum omnium fuit. Unde ipsa Veritas in Evangelio ait : *Lex et prophete usque ad Joannem (Matth. 11)*. Hinc quoque Paulus ait : *Postquam venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret (Galat. 4)*. Et iterum : *Finis, inquit, legis Christus est ad justitiam omni credenti (Rom. 10)*.

Nova bella elegit Dominus. Quæ sunt ista nova bella, nisi contra peccata et vitia virtutum luctamina? Hæc quippe elegit Dominus, quia hæc probat. Unde Paulus ait : *Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principatus et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitiae in caelestibus (Eph. 6)*. Et item : *Ego, inquit, sic curro, non quasi in incertum; sic pugno, non quasi aerem verberans: sed castigo corpus meum, et servituti subicio, ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar (1 Cor. 9)*. Nova itaque bella sunt, ubi malum contra malum non redditur, sed malum per bonum vincitur; ubi fidei scuto, lorica justitiæ, galea salutis, et gladio Spiritus miles Christi per patientiam contra hostes dimicat (Rom. 11, Ephes. 6), cujus militiæ rex Christus est, qui discipulis suis ait : *In patientia vestra possidebitis animas vestras (Luc. 21)*; quique servis suis triumphum atque victoriam tribuit. Unde sequitur : *Portas hostium ipse subvertit*. Quæ sunt ergo portæ hostium? nisi portæ mortis; portæ inferi, pravi videlicet homines et hæretici, per quos maligni spiritus contra servos Christi belligerant. Sed ipse has portas subvertet, quando eorum consilia, minas ac fraudes detegit, proterit, ac dissipat, et ea quæ videbantur superbis magna esse ac fortia, per humiles suos contemnit atque ad nihilum redigit. *Clypeus et hasta si apparuerint, in quadraginta millibus Israel*. Clypeum et hastam pro armis terrenis ponit, in quibus carnales ac sæculi istius homines confidunt. Sed hæc non necessaria sunt spiritualibus. Non enim habet locum in castris spiritualibus armatura terrena; ideo ibi non apparet, quia ibi non invenitur, ubi quadraginta millia Israelitarum contra hostes spirituales pugnant; quadragenarius enim numerus, ubi denarius quater multiplicatus constat, bene convenit militibus Christi, hoc est, veris Israeliticis, in quibus dolus non est, qui præcepta decalogi secundum Evangelicam doctrinam servantes, castra Ecclesiæ tuentur atque custodiunt, ac per omne tempus istius vite usque ad consummationem sæculi taliter agonizantes, caelestis patriæ hæreditatem feliciter triumphando adipisci desiderant. Ubi notandum, quod hujus agonis tempora Isaias propheta olim descripsit dicens : *De Sion exibit lex, et verbum Domini de Hierusalem, et judicabit gentes, et arguet populos multos, et conflabunt gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces; non levabit gens contra gentem gladium, neque exercebuntur ultra ad prælium domus*

A Jacob; venite et ambulate in lumine Domini (Isa. 11). Quando, lucescente veritate, in Novo Testamento omnis duritia cordis nostri Christi vomere frangitur, et eradicantur spinæ vitiorum, ut sementis sermonis Dei crescat in fruges, et postea labores manuum nostrarum manducemus, quando venient in exultatione portantes manipulos suos.

Cor meum diligit principes Israel. Qui propria voluntate obtulistis vos discrimini, benedicite Domino. Principes Israel sunt doctores sancti, quos se diligere dicit anima justi, qui propria voluntate obtulerunt se discrimini, cum voluntati sui magistri et Domini concordantes, inter persecutorum scandala ire non formidant. Unde Dominus discipulis suis ait : *Ecce ego mitto vos, sicut oves in medio luporum (Matth. 10)*. Et item : *Tradent, inquit, vos in consiliis, et in synagogis suis flagellabunt vos, et ante reges et præsides ducentur propter me in testimonium illis et gentibus (Ibid.)*. Quorum unus his qui carnaliter sibi secundum tempus consulere volebant, ac per hos inter hostes cum ire prohibebant, respondit, dicens : *Ego enim non solum alligari, sed etiam mori in Hierusalem paratus sum propter nomen Domini Jesu (Act. 21)*. Et in Actibus apostolorum legitur, quod ipsi apostoli ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habitii sunt pro nomine Domini Jesu contumeliam pati (Act. 5).

Benedicite Domino, qui ascendistis super nitentes asinos, et sedetis in iudicio, et ambulatis in via, loquimini. Alia autem editio sic habet : *Benedicite Domino, qui ascendistis super jumenta, supra vehicula sedentes, et super asinos refulgentes*. Quid est ascendisse super jumentum? Denique corpus hoc meum jumentum est : ad jumentum enim animæ et ad ministerium datum est. Ego autem sum idem interior homo, qui ascendi super jumentum hoc, cui dicitur ut benedicam Dominum. Si ergo vere ascendisti supra corpus, et superior effectus es corporalibus desideris, et motus corporis tui freno mentis et interioris hominis moderamine gubernantur, de te dicitur : *Quia ascendisti super jumentum, ut benedicas Dominum*. Quid autem est quod sequitur : *Super vehicula, inquit, sedentes et super asinas refulgentes?* Quid sibi videntur asinæ esse refulgentes? dicit enim Scriptura quia oporteat benedicere Dominum eos qui sedent super vehicula et super asinas refulgentes. Mihi velut in locis ita difficilibus, tale aliquid videtur. Cum jumentum, hoc est, corpus meum sub iugo venerit verbi Dei, tunc vehiculum corporis mei resplendere incipit; et asina hæc, id est, caro mea tunc refulgere dicitur, cum castitatis ac pudicitiae fuerit splendore decorata : et ita recte dicitur anima sedens super asinam resplendentem, Dominum benedicere, et in medio lætantium laudare eum. *Qui sedetis, ait, in iudicio, et ambulatis in via, loquimini*. Quid est sedere in iudicio nisi justitiam servare in iudicando et quidem ambulare in via? nisi secundum præcepta Dei bene operari in præsentis vite? Tales enim ad loquendum, hoc est, laudandum exhortan-

tur, quia ipsi qui corpus suum castigant et cohibent a peccatis, ac iuste iudicant proximos suos, incenduntque in via veritatis, recte credendo et bene operando, Dominum universorum rite et rationaliter laudant. Qui enim peccatis deserviunt, digne Dominum laudare non possunt, unde per psalmistam dicitur: *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Beati qui scrutantur testimonia ejus, in toto corde exquirunt eum (Psal. cxviii)*. Non enim qui operantur iniquitatem in viis ejus ambulaverunt. Et alibi scriptum est: *Non est pulchra laudatio in ore peccatoris (Eccli. ii)*.

*Ubi collisi sunt currus, et hostium est suffocatus exercitus, ibi narrantur justitiæ Domini, et clementia in fortes Israel. Ubi, inquit, collisi sunt currus, hoc est, dæmonum contractus est potentatus; et hostium est suffocatus exercitus, malignorum spirituum videlicet compressus est tumultus. Ibi narrantur justitiæ Domini, et clementia in fortes Israel, quia ibi patefactæ sunt justitiæ Domini, ubi victoria de hostibus collata est famulis Christi; ibi et clementia in fortes Israel narratur, ubi fideles misericordia Dei adjuti esse manifestantur. Merito ergo tunc interitus hostium prædicatur, quando voluptas carnalis opprimitur, justitia in iudicio servatur, et rectitudo fieri cum bonis operibus custoditur. Unde subjungitur: *Tunc descendit populus Domini ad portas, et obtinuit principatum*. Per justitiam ergo populus Domini portas hostium capiet, et obtinet principatum, quia illud sacrificium Domino acceptabile est, quod in justitia offertur et æquitate. Propterea dicit: *Justi confortati sunt in Israel*. In aliis quidem gentibus qui corporis robore fortiores sunt, illi potentes dicuntur in prælio; in Israel vero qui justiores sunt, ipsi potentiores dicuntur in bellis; quia justitia, etiamsi viribus infirma sit, vincit; injustitia vero, etiamsi multos et validos propugnatores habeat, superatur. Sic igitur in hac gente nostra, id est, in populo Dei, aut per justitiam superamus, aut per injustitiam vincimur.*

Surge, surge, Debbora, surge et conquire canticum. Prophetia quando exsurgit? Profecto in adventu Christi, quando implentur omnia quæ de ejus adventu scripta sunt, et non solum ipsa exsurgit, sed et populos suscitatur ad credendum; hoc est enim loqui canticum, ut cunctis Christi gentibus prædicetur Evangelium. *Surge, Barach, et apprehende captivos tuos, filii Abinoem*. Prædictum est quod Barach, qui interpretatur *coruscatio*, significaret priorem populum, qui ad breve tempus in legis splendore coruscavit, sed non diu permansit, nec continuum potuit lucis obtinere fulgorem. Sed nunc ipse surgere exhortatur ad apprehendendum captivos suos, idemque filius Abinoe esse memoratur; Abinoe enim *patris responsio*, vel *patris mei decor*, interpretatur. Quid est ergo quod Barach ad comprehendendum captivos incitatur, nisi quod populus Judaicus per libros legis ac prophetarum ad fidem Christi converti admonetur? Hoc est enim apprehendere capti-

vos, ut qui nunc capti sunt ab errore et vitiis, inde eruti, veritatis et justitiæ captivi fiant. Ille ergo de hostibus captivitatem rite capiet, qui cœlestis Patris responsum et decorem rectæ fidei ac virtutum servaverit. Et nota quod prius surgere Debbora, et loqui canticum, deinde Barach surgere, et apprehendere captivos adhortantur; quia primum iusto iudicio Dei factum est, juxta Pauli vocem, ut plenitudo gentium vaticinio prophetarum credens, ad fidem Christi intraret, et sic omnis Israel salvus fieret (*Rom. xi*). Sic ergo et in hoc tempore reliquiæ secundum electionem gratiæ salvæ factæ sunt; unde sequitur: *Salvæ factæ sunt reliquiæ populi, Dominus in fortibus dimicavit*. Persistentibus ergo in fide Christi apostolis, et prædicatoribus Evangelii, minas atque pœnas persecutorum per patientiam vincuntibus, Domini virtus innotuit, et inde non pauci ex Judaico populo ad fidem Christi convertentur. Nec non et quotidie aliqui ex illis convertuntur, sed perfectio conversionis eorum post plenitudinem gentium subintrantem in sine reservabitur.

Ex Ephraim delevit eos in Amalec. Per Ephraim igitur natu minorem, cui Jacob patriarcha benediciente, primogeniti collata est dignitas, fidelis ex nationibus populus designatur, in Christi gratia junior tempore, sed major fide, ad quem cuncta Israelitici populi gratia transivit. Hic ergo hostes delevit in Amalec, quia per zelum Dei et fidei fortitudinem, malignorum spirituum, qui humanam semper desiderant perniciem, pravam suggestionem a conspectu cordis sui delere student. *Et post eum ex Benjamin in populos tuos, o Amalech*. Per Benjamin, qui ex filio doloris in filium dexteræ versus est, Paulus apostolus designatur, qui de persecutore in apostolum vocatione Dei repente mutatus, vas electionis Christo effectus est (*Act. ix*): ipse enim se ex hac tribu fuisse testatur, sed hic ad populos Amalech delendos nutu divino destinatus est, quia per hunc in gentibus maxime et idololatria et delusio erroris diabolici destructa est.

De Machir principes descenderunt et de Zabulon, qui exercitum ducerent ad bellandum. Machir, qui interpretatur *restituet*, sive *venundavit*, et est primogenitus Manasse primogeniti Joseph, significat populum priorem de quo principes, hoc est, apostoli et doctores primitivæ Ecclesiæ descenderunt, qui fidelissimi pecuniarum Domini trapezitæ existentes, naturalem legem et morum probitatem, quæ pene per oblivionem atque abusionem in hominibus oblitteratæ sunt, per evangelicam prædicationem restituebant atque innovabant, et spiritalis militiæ duces effecti, hostes fortiter debellabant. Similiter et Zabulon, qui interpretatur *habituaculum fortitudinis*, et significat Ecclesiam de gentibus fortissimam ad omnem tolerantiam passionis, duces in prælio Domini de se dedit, quia prædicatores Evangelii et speculatores plebis Dei ex se misit, qui hostium castra fortiter contererent, et milites Christi illæsos custodirent.

Duces Isachar fuere cum Debhora, et Barach vestigia sunt secuti. Isachar ergo, quem Jacob patriarcha asinum fortem appellavit (*Gen. XLIX*), et interpretatur *merces*, refertur ad populum gentium, quem Dominus sanguinis sui pretio est mercatus. Hic Isachar asinus fortis scribitur, quia prius gentilis populus, quasi brutum et luxuriosum animal erat, nullaque ratione subsistens, nunc vero fortis est, Redemptoris Dominio colla subjiciens, et jugum disciplinae evangelicæ humiliter gerens. *Duces suos cum Debhora et Barach misit*, quia prophetarum dictis et patriarcharum exemplis institutus, duces nobiles et ad bellandum contra inimicos castraque Ecclesie defendendum idoneos ex se reddidit, qui per omnia priorum patrum vestigia servantes, nequaquam in erroris devia declinaverunt, sed mortem contemnentes, pro veritate usque ad finem vite certaverunt. Unde subsequitur: *Qui quasi in præceps ac barathrum se discrimini dedit.* Nullo modo ergo mortem timere poterant, qui sanguinem pro Christo fundere desiderabant. *Diviso contra se Ruben, magnanimorum reperta contentio est.* Ruben qui primogenitus fuit Israelis, priorem populum significat, de quo Dominus per prophetam ait: *Ex Egypto vocavi primogenitum meum Israel (Ose. XI)*; sed diviso hoc Ruben, magnanimorum reperta contentio est, dum Judæi a societate honorum ob perfidiam divisi, contra spiritales milites Christi bella, lites atque contentiones semper habere desiderabant. Inde est quod pontifices ac principes Judæorum contra apostolos, imo contra ipsum Dominum consilium inierunt in dolo, quomodo eos perderent, sicut legitur in Evangelio, quod principes sacerdotum et omne concilium quærerent falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent (*Matth. XXVI*). Et in Actibus apostolorum scriptum est quod contra apostolos congregarentur principes et seniores et scribæ Judæorum in Hierusalem, et Annas princeps sacerdotum, et Caiphas et Joannes, et Alexander, et quotquot erant de genere sacerdotali (*Act. IV*). Magnanimorum ergo ibi reperta contentio est, ubi illi qui majores videbantur esse in populo Judæorum, cum cætera turba per superbiam adversus veritatem Evangelii et doctrinam apostolorum contendebant. Sequitur:

Quare habitas inter duos terminos, ut audias sibilos gregum? Arguit illos hac sententia qui variis superstitionibus dediti, nec legi nec Evangelio concordare volebant. Hos enim terminos hic intelligere debemus, unde alibi scriptum est: *Ne transgrediaris terminos patrum tuorum (Prov. XXI)*. Lex enim vetus suo tempore observanda erat, sed non solum Scribæ et Pharisei suis traditionibus eam maculaverant, quin etiam cæterum vulgus plurimis transgressionibus eam polluerunt; nec tamen veniente Redemptore nostro, et lucescente per totum orbem terrarum Evangelio, se converti ab errore ad poenitentiam volebant, atque ad gratiam Christi confugere, magisque elegerunt sibilos gregum audire, hoc est,

A hæreticorum pestiferas sectas sequi, quam veritatem testamentorum Dei. Hos enim greges detestando sponsa in Cantico cantiorum ad sponsum dicit: *Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, abicubes in meridie, ne vagari incipiam per greges sodalium tuorum (Cant. I)*. Greges ergo sodalium conventicula sunt hæreticorum, quæ inanem sibilum dant, cum mendacium pro veritate suis auditoribus commendare decertant, quos quisquis ab unitate fidelium divisus sequitur, mox per superbiam contentiones amare, et contra bonos odii exurgere invenitur. Unde item superior sententia repetitur: *Diviso contra se Ruben, magnanimorum reperta contentio est*; quia non solum Judæi, sed et omnes hæretici atque schismatici, qui primatum habere per superbiam ambiunt, contra Ecclesiam divisi, in contentione atque discordia semper perseverant; et non solum bonis adversi, sed et sibimetipsis ubique noxii reperiuntur. Hinc Salomon ait: *Inter superbos semper jurgia sunt; qui autem agunt cuncta consilio, reunguntur sapientia (Prov. XIII)*.

Galaad trans Jordanem quiescebat, et Dan vacabat navibus. Quidam codices pro *Galaad, Gad* habent. Et quid per Galaad, qui *acervus testis* interpretatur, sive Gad, qui *accinctus* dicitur, nisi Israeliticus populus designatur qui bene acervus testis sive accinctus dicit potest, quia Vetus Testamentum in lege et prophetis conscriptum habens, inde se tutum atque undique munitum fore confidebat; sed hic trans Jordanem quiescebat, quia bona præsentis vite et rerum abundantiam diligens, sufficere sibi ad salutem credebatur, et ideo trans Jordanem progredi nolebat, quia baptismi gratiam respuens, bona future vite quærere nullo modo curabat. Dan ergo vacabat navibus. Et quis per Dan, qui *judicium* vel *judicans* interpretatur, hoc loco melius quam populus Ecclesie accipi potest. Qui recte *judicium* sive *judicans* nominatur, quia judiciaria potestas illi a Domino collata esse videtur. Unde apostolis ipsa Veritas in Evangelio ait: *Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel (Matth. XIX)*. Et in Apocalypsi viginti quatuor seniores sedentes in sedibus suis descripti sunt (*Apoc. IV*), ut sanctæ Ecclesie dignitas, quæ ex patriarchis et apostolis progenita est, per hanc sessionem in cælesti regno exprimatur. Hæc ergo vacat navibus, quia in periculo præsentis vite constituta, mysterio Dominicæ crucis innotens, procellam persecutionum, per Dei misericordiam, superare contendit; nec non a terrenis negotiis vacans per prædicatores sanctos rete Evangelii in mare istius mundi mittit, ut homines ab undis turbulentis sæculi erutos ad portam quietis et ad libertatem futuræ patriæ perducatur.

Aser habitabat in litore maris, et in portubus morabatur. Aser, qui *beatitudo* interpretatur, nullum melius quam Redemptorem nostrum significare potest, in quo est nobis spes æternæ beatitudinis, sine quo

ad veram beatitudinem nemo perveniet, quia ipse ait: *Nemo venit ad Patrem, nisi per me (Joan. xiv)*. Et iterum: *Ego sum, inquit, ostium; per me si quis introierit, salvabitur, et ingredietur, et egredietur et pascua inveniet (Joan. x)*. Et iterum: *Ego sum, ait, via, veritas et vita (Joan. xiv)*. Aser ergo iste habitabat in littore maris, et in portubus morabatur, quia devicta mortis principe, simulque ipsa morte destructa, victor triumphans resurrexit in gloria, ascendensque in caelum, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis. Jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur, sed in quiete aeternae beatitudinis manens iudicii exspectat diem, donec omnes inimici ejus subjiciantur pedibus illius, quando unicuique certam remunerationem secundum propria reddet merita. Possunt etiam non incongrue in Aser significatione accipi sanctorum animae, qui jam, transcens fluctibus saeculi, et superato persecutionum aestu in portu quietis aeternae consistunt, nec jam ad praesentis vitae labores ultra redeunt, sed cum rege suo victores existentes, non laborando sed regnando nostram militiam quantum decet precibus juvant, nosque triumphare quandoque multum desiderant, ut aeterno gaudio secum perpetualiter fruamur.

Zabulon vero et Nephtalim obtulerunt animas suas morti in regione Romae. In Zabulon et Nephtalim apostoli et apostolici viri, qui ducatum in Ecclesia fideliter gerunt, designantur; ex ipsis enim tribubus quae in Galilaea possessionem acceperunt, ubi Dominus noster Jesus Christus maxime docuit, fuerunt primi apostoli qui sunt principes Ecclesiarum de quibus dicitur: *Principes Zabulon, et principes Nephtalim.* Hi ergo obtulerunt animas suas morti, pugnant in regione Romae, quae interpretatur *videns aliquid vel excelsa*, quando pro fidei salute et dilatione Ecclesiae, quod Nephtalim sonat, vel pro caelesti gloria, quam animo intendebant, usque ad mortem certare, nec ullis persecutionum molestiis ab hac intentione ac studio averti potuerunt; sed in agone Christiana perseverantes coronam gloriae pro suis certaminibus in caelesti regno consecuti sunt (*Eph. vi*).

Venerunt reges, et pugnaverunt. Pugnaverunt reges Chanaan in Thanach juxta aquas Magedon, et tamen nihil tulere praedantes. Reges Chanaan maligni sunt spiritus, principatus videlicet et potestates tenebrarum harum, qui persecutiones et bella in mundo Christi militibus excitant: quae Chanaan, qui interpretatur *motus eorum*, significat. Pugnaverunt ergo reges isti in Thanach, hoc est, in humilitate, juxta aquas Magedon, quod nomen pomorum ejus sonat, cum per fictionem falsae humilitatis decipere, et ad illecebras voluptatum ab abstinentia servos Christi retrahere satagunt. Inde est quod serpens antiquus in paradiso protoplastis nostris blandiendo suggestit, et ad id quod voluit, illiciendo pertraxit, dicens ad mulierem: *Cur praecipit vobis Deus, ut non comedetis de omni ligno paradisi? Cui respondit mulier: De*

A fructu lignorum, quae sunt in paradiso, vescimur; de fructu vero ligni quod est in medio paradisi, praecipit nobis Deus ne comederemus, et ne tangeremus illud, ne forte moriamur (Gen. iii). Dixit autem serpens ad mulierem: *Nequaquam moriemini. Scitenim Deus quod in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, et eritis sicut dii scientes bonum et malum.* Sed isti reges per potentiam veri regis, et Salvatoris nostri Jesu Christi oppressi nihil tulere praedantes, quia contra Ecclesiam pugnando, licet blandirentur, licet mortem minarentur, nihil proficiebant, nihil capiebant, quia *portae inferi adversus eam non praevalerunt (Matth. xvi)*. Insidiatur quippe serpens calcaneo ejus, sed ipsa conteret illius caput, cui potestas a rege suo data est calcandi super serpentes, super scorpiones et super omnem virtutem inimici (*Gen. vi; Luc. x*).

De caelo dimicatum est contra eos. Stellae manentes in ordine et cursu adversum Sisaram pugnaverunt. De caelo, inquit, dimicatum est contra eos, quia divino nutu hoc bellum dispositum est, et caelesti virtute hostes sunt universi prostrati. Nam stellae, hoc est, sancti, de quibus per Prophetam scriptum est: *Qui numerat multitudinem stellarum, et omnibus eis nomina vocat (Psal. cxlvi)*; et Apostolus: *Stella, ait, ab stella differt in claritate (I Cor. xv)*, manentes in ordine et cursu suo, quia singuli ea vocatione qua illos Deus vocavit in illa permanentes, secundum id quod divina gratia eos posse concedit, utiliter laborant contra Sisaram spiritalem, hoc est, contra mundi principem, qui merito gaudii exclusio dici potest, quia veri gaudii semper extraneus et expers est, instanter pugnant, dum per omne tempus praesentis vitae intus forisque adversus eum belli gerere non cessant.

Torrents Cison traxit cadavera eorum, torrentis Cadumin, torrentis Cison. Quid per torrentem, nisi repentina subversio demonstratur? Cison vero *impegerunt vel duritia eorum* interpretatur. Et quid hoc nomine nisi pravorum malitia designatur? In illam enim impingentes, ruinam mortis omnes impii et hostes plebis Dei sibi consciverunt perpetuae. Unde in Proverbiis dictum est: *In insidiis suis capientur iniqui (Prov. xi)*. Et item: *Excavavit, inquit, illos malitia eorum (Sap. ii)*. Torrentis enim propter transitum decursum aquarum, simul autem propter hiemem, quam habet diversarum tentationum atque tribulationum, praesens vita recte nominatur, quae traxit cadavera impiorum, quia mortificinia peccatorum propter scelera multa ad perditionem tradit perpetuam, in stagnum videlicet inferni, ubi cruciatum sentient tormentorum. Inde Cadumin, quae interpretatur *resurrectio inutilis*, ibidem commemoratur, quia non ad requiem in novissima die resurgent impii, sed ut cum diabolo et angelis ejus trudentur in ignem aeternum.

Conculca, anima mea, robustas; ungulae equorum ceciderunt fugientibus impetu, et per praecipit ruentibus fortissimis hostium. Exhortatur semet cohors

sanctorum ut contemnat scævitiā persecutorum, A XI). Hinc Paulus in Actibus apostolorum testificans Judæis Jesum esse Christum: *Contradicientibus autem illis et blasphemantibus, excutiens vestimenta, dixit ad eos: Sanguis vester sit super caput vestrum, mundus ego ex hoc ad gentes vadam* (Act. xviii). Quia licet corpus, hoc est, rem corruptibilem occidere possint, animam tamen sine fine manentem necare non possunt (Matth. x). *Ungula, inquit, equorum ceciderunt fugientibus impetu*. Quid enim designatur per unguam equi, nisi finis superbi? Cadit ergo unguam equi sub fugientium impetu, cum omnis superbiorum contumacia, quæ res caducas et fugitivas sequitur, in fine præsentis vitæ conteritur; ruentque fortissimi hostium in præceps, quando post factum iudicium disperient de civitate Domini omnes qui operantur iniquitatem, et demergentur in infernum omnes gentes quæ obliviscuntur Dominum.

Maledicite terræ Meroz, dixit angelus Domini; maledicite habitatoribus ejus, quia non venerunt ad auxilium Domini, in adiutorium fortissimorum ejus. B Quid per terram Meroz, nisi vanitatem istius mundi, vel fluxum desideriorum carnalium intelligere possumus, quæ omnis prophetia sacra improbat ac detestatur? Meroz enim *aqua exsecratorum* interpretatur, et merito aqua exsecratorum mundana desideria nominantur, quia hæc testamenta divina velut inutilia, imo magis noxia famulis Dei, interdicens exsecrantur. Hanc angelus Domini, hoc est, apostolicus cœtus, et omnis ordo sanctorum doctorum maledicere mandat, quia omnibus se sequentibus noxiam præbet, omnesque habitatores ejus ipsa maledictione comprehendit, quia amatores suos se sequentes ad væ perpetuum ducit. Ipsi ergo non venerunt ad auxilium Domini in adiutorium fortissimorum ejus, C quando apostolis prædicantibus in toto orbe Evangelium credere volebant, nec verbum Dei recipere consentiebant. Et ideo in voluptatibus suis corrupti et abominabiles facti sunt; quia auctorem vitæ contemnendo, iniquitatem in cordibus suis moliti sunt. Potest et Judaicus populus terræ Meroz nomine non inconvenienter accipi, qui se sacramento constrinxit, quando legem accipiens dixit: *Maledictus omnis qui non permanet in sermonibus legis hujus, nec eos opere perficit* (Deut. xxvii). Hac enim maledictione omnes constricti sunt, quos Christi gratia de maledicto legis non liberavit. Bene ergo habitatores terræ hujus angelus Domini maledicit, quia non venerunt ad auxilium in adiutorium fortissimorum ejus, D cum prædicatoribus sancti Evangelii non solum non adiutores, sed adversarii ubique reperti sunt. Unde ipse mediator Dei et hominum, qui propter incarnationis mysterium magni consilii angelus nuncupatus est, in Evangelio legitur exprobrare civitatibus in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quare non egissent pœnitentiam, dicens illis: *Væ tibi, Carozaim, væ tibi, Bethsaida: quia si in Tyro et Sidone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere pœnitentiam egissent*. Verumtamen dico vobis: *Tyro et Sidoni remissius erit in die iudicii quam vobis* (Matth. xi). Hinc item ad legisperitos ait: *Væ vobis legisperitis, quia tulistis clavem scientiæ. Ipsi non introistis, et eos qui introibant prohibuistis* (Luc.

x). Hinc Paulus in Actibus apostolorum testificans Judæis Jesum esse Christum: *Contradicientibus autem illis et blasphemantibus, excutiens vestimenta, dixit ad eos: Sanguis vester sit super caput vestrum, mundus ego ex hoc ad gentes vadam* (Act. xviii).

Benedicta inter mulieres Jael, uxor Aber Cinei, benedicatur in tabernaculo suo. Diximus supra quod Jael, quæ interpretatur *ascensio*, sive *requies Dei*, significaret Ecclesiam ex gentibus congregatam, quæ ascensu virtutum in sublime extollitur, et in cujus mansuetudine atque devotione Spiritus Dei requiescere dignoscitur. Hæc inter mulieres benedicitur, quia ab omnibus sanctis animabus opportune laudatur, quæ etiam fuit uxor Aber Cinei, cum Christi regis et Domini nostri triumphatoris utique mortis sponsa nobilissima esse prædicatur; nam Aber certamen iniens, et Cineus possessio vel *ararius meus* interpretatur. Et quis melius certamen iniens nominari potest, quam Redemptor noster qui confligit cum mundi principe, eumque morte sua superans possessor factus est cœli et terræ, de quo dixit Apostolus: *Christus factus est pro nobis obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium, et terrestrium, et infernorum, et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris* (Phil. ii). Benedicatur, inquit, Jael in tabernaculo suo, hoc est, in Ecclesia catholica, quæ est per universum orbem diffusa, ibi etiam fides gentium laudatur, prædicatur, atque ubique diffamatur.

Aquam petenti lac dedit, cum diabolo in membris suis luxuria et libidine atque avaritia æstanti mortalitatis simplicitatem opposuit. *Et in phiala principium obtulit butyrum*, cum in doctrina apostolorum præcipuæ dilectionis ostenderat donum.

Sinistram manum misit ad clavum, et dextram ad fabrorum malleos. Quid per sinistram manum, nisi exterioris hominis actus, et quid per dexteram, nisi interioris studium exprimitur? Manum ergo sinistram misit Jael nostra ad clavum, cum ad similitudinem crucis Christi carnalia in se abstinendo mortificavit desideria; et dexteram ad fabrorum malleos, cum intentionem animi sui ad meditandum præparavit libro sanctorum apostolorum ac prophetarum. Ipsi sunt enim veri artifices, qui armaturam cœlestem in domo sanctæ Ecclesiæ fabricant, ac militibus Christi ad dimicandum contra hostes spirituales tradunt. Bene ergo dictum est, quod Jael ambabus manibus in clavo et malleis occupata, inimicum populi sui percusserit, quia prædicando legem Dei, ac bona exempla virtutum ostendendo, hostem scævissimum necavit.

Percussitque Sisaram, quærens in capite vulneris locum, et tempus valide perforans. Clavo ergo cum sisæ palo cum malleo interfecit, perforans tempus capitis: quia superbiam, quæ caput totius peccati est (*Initium enim omnis peccati superbia* [Eccli. x]), per-

humilitatem passionis Christi in cordibus humanis A iateremit. *Inter pedes ejus ruit, defecit et mortuus est; ante pedes illius volvebatur et jacebat exanimis et miserabilis.* Prædo nefandus inter pedes mulieris ruere ac jacere, et mortuus esse describitur, quia hostis antiquus sub pedibus Ecclesiæ superatus, prostratus atque contritus esse dignoscitur, cum per potestatem sibi a Christo collatam, omnem mortis dominationem vincendo damnat atque conculcat. Unde in Genesi Dominus de muliere ad serpentem ait: *Ipsa conerit caput tuum, et tu insidiaberis calcaneo ejus (Gen. 111).* Hinc et Salvator in Evangelio discipulis ait: *Ecce do vobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones, et super omnem virtutum inimici (Luc. x).* Jacet ergo exanimis ac miserabilis ipse vastator nelandissimus ante pedes mulieris, B cum quotidie per fidem, spem ac patientiam fidelium mortificatur, et ad extremum absorbetur in victoria. *Nec jam ultra erit mors, neque luctus, neque clamor, quoniam priora transierunt (Apoc. xx1).*

Per fenestram prospiciens ululabat mater ejus, et de cœnaculo loquebatur. Quæ est enim mater hujus spiritualis Sisaræ, hoc est, omnium iniquorum, nisi impietas quæ mater atque inventrix est universæ iniquitatis. Unde in libro Jesu filii Sirach scriptum est: *Initium superbiæ hominis apostatare a Deo, quoniam ab eo qui fecit illum, recessit cor ejus (Eccle. x).* Dolet enim ac quodammodo ululat hæc mater in cordibus impiorum, cum deficere idololatriam per prædicationem Evangelii in toto orbe considerat, ac per fenestram atque cœnaculum fastus mundani prospiciens, taliter loquitur: *Cur moratur regredi currus ejus? quare tardaverunt pedes quadrigarum illius? Quid sunt quadrigæ et currus diaboli, nisi homines diversis erroribus atque vitiis dediti? Princeps enim mundi, qui regnat super universos filios superbiæ, velut potentiorum in malitia et regnum nequitiae tenens quadrigas agit. Non illi satis est uni equo ascendere, plurimos simul agitat, plurimos simul plagis tortis verberis cogit. Quosunque videris in luxuria turpiores, in incredulitate sæviores, in avaritia tetriciores, in impietate flagitiosiores, scito hoc de quadrigis esse Pharaonis, ipsi sedet, ipsos currui suo subjungit, in ipsis fertur et volitat, et per apertos scelerum campos effusis eos agit habenis.*

Una sapientior cæteris uxoribus ejus hæc socru D verba respondit: Forsitan nunc dividit spolia, et pulcherrima seminarum eligitur ei. Diximus supra impietatem, quæ idololatriam primum invenit, matrem esse Sisaræ hujus spiritualis, quia membra ejus, hoc est, impios et peccatores in variis sceleribus nutrit ac fovet. Nunc vero quia uxor ejus hic commemoratur sapientior cæteris, hanc non inconvenienter mundanam sapientiam accipere possumus. Nam sicut de sapientia divina a Salomone dicente scriptum est: *Hanc amavi, et exquisiivi eam a juventute mea, et quæ sivi sponsam assumere, et amator factus sum formæ illius (Sap. viii):* ita et gentilium solertia philosophiam mundanam preposuit opibus terrenis ac rebus uni-

versis. Hæc vero temporibus suis impietati favebat, cum cultum dæmoniorum laudabat, ac ideo huic matri nequissimæ quasi blandiendo loquebatur, cum potentiam falsorum deorum ore nefando mundum regere attestabatur, omnium regum prælia atque victorias eorum virtuti ascribebat, præsentiumque rerum jucunditatem, quasi pulcherrimam, illorum honori convenire dicebat. Unde subsequitur dicens: *Vestes diversorum colorum Sisaræ traduntur ad prædam, et supellex varia ad ornanda colla congerit.* Vestes diversorum colorum possumus ornamenta intelligere idolorum, vel carmina poetarum, quæ ad honorem deorum suorum diversis metris gentiles condiderunt; et supellectilem variam, diversa officia falsorum sacerdotum, quæ idolis suis studiosissime impendebant. Sed hæc omnia sicut frivola fuerunt in æstimatione, sic etiam turpia apparebant in actione. Unde Debbora spiritualis canticum suum finiendo, ita conclusit, dicens: *Sic pereant omnes inimici tui, Domine; qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent. Perient peccatores a facie Dei et justi exsultabunt in conspectu Dei, delectantes in lætitia.* Quod autem ait: *Qui diligunt te sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent, vel tropice ex splendidissimo elemento gloriam maximam sanctorum in cælis per comparisonem demonstrat; vel secundum mysterium similitudinem incorruptionis humanitatis Christi, qui sol justitiæ appellatur (Malach. 14), sanctis in futura vita promittit; unde Joannes apostolus in Epistola sua ad credentes scribens ait: Charissimi, nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est (I Joan. 111).*

CAPUT XIV.

Quo I filii Israel traditi sunt propter peccata sua in manus Madian septem annis, et oppressi sunt valde.

(CAP. VI.) Postquam canticum illud propheticum Debboræ et Barach expletum est, scriptor historiæ ad ordinem narrationis suæ redit, atque rei gestæ cupit ostendere veritatem, ita dicens: *Quieritque terra per quadraginta annos. Fecerunt autem filii Israel malum in conspectu Domini, qui tradidit eos in manus Madian septem annis, et oppressi sunt valde ab eis.* Quiescit terra, donec quiescit peccatum. Moveri autem dicitur terra, hoc est, hi qui habitant terram, cum animas hominum movere cœperint et perturbare peccata. Et ideo scriptum est hoc, quod nunc præsens lectio continet, *et quievit, inquit, terra quadraginta annis. Et fecerunt filii Israel malignum in conspectu Domini, et tradidit eos Dominus in manus Madian annis septem. Et invaluit manus Madian super Israel.* Dum esset ergo justitia in terra, id est, in his qui habitant terram, quievit dicitur terra. Cum vero increvit iniquitas, et fecerunt malignum in conspectu Domini, tunc tradidit eos, inquit, Dominus in manus Madian annis septem. Nec dicuntur invaluisse Madianitæ super populum Domini, donec præcepta Domini populus custodivit. Cum vero ne-

gligere cœpit mandata divina, robustior et validior adversum eum effecta est hostium manus. Et adversum illum quidem priorem populum corporales insurgentibus hostes, cum deliquisset; adversus nos autem qui Israel secundum Spiritum dicimur, spiritalis sine dubio hostis insurgit, cum mandata Dei negligimus, et cum Christi præcepta contempnimus, validior adversum nos efficitur dæmonum manus, et tradimur etiam nos inimicis, cum discedimus a gratia. Sed videamus quid accidit eis qui traditi sunt pro peccatis suis.

Feceruntque sibi antra et speluncas in montibus, et munitissima ad repugnandum loca. Cumque sevisset Israel, ascendebat Madian, et Amalec et cæteri orientalium nationum, et apud eos figentes tentoria, sicut erant in herbis, cuncta vastabant, usque ad introitum Gazæ, etc. Hæc quidem patiebatur ille, qui erat secundum carnem, Israel. Seminabat terram; sed quoniam pro peccatis suis traditus erat insurgentibus inimicis, pro frugibus meiebat corruptionem. Nobis vero qui secundum Spiritum Israel nominamur, quid tale accidere potest consideremus. Est quando seminamus, et non possunt inimici corrumpere semina quæ seminamus, non possunt insidiari agriculturæ nostræ. Est autem quando seminamus, et corrumpuntur quæ seminamus. Paulus nos apostolus de hac seminandi docet differentia. Audi ergo ipse quid dicit: *Qui seminat, inquit, in carne, de carne metet corruptionem; et qui seminat in Spiritu, de Spiritu metet vitam æternam.* Isti sunt ergo quorum semina Madianitæ corrumpunt, qui in carne seminant; isti sunt, quorum fructus exterminantur et pereunt. Illa autem semina, quæ in spiritu seminantur, non possunt Madianitæ corrumpere. Non enim possunt adversariæ potestates ascendere ad spirituales campos, et novalia Spiritus temerare eorum, qui non seminant super spinas, sed innovant sibi novalia. Sed et illud addendum est (volo enim et me ipsum vobiscum pariter commonere) de cautela seminum et spiritalium fructuum diligentia. Frequenter accidit, ut aliquis in opere spiritali multum desudans, fructus complurimos fecerit et repleverit horrea sua justitiæ frugibus, et multa bona opera recondiderit in conscientiæ suæ conclavi; postea vero si negligat, et post laborem proclivus ad voluptates et luxurias vergat, omnia illa honorum semina et fructus sancti operis, dominante libidine, corrumpuntur. Cum enim subintroierit peccatum, et captivaverit hominis sensum, ut jam non respiciat ad mandata Dei, nec arduam virtutis viam libenter ascendat, depereunt omnia quæ prius fuerant in horrea conscientiæ congregata. Propterea ergo Scripturæ sanctæ nobis servanda commonitio est, dicentis: *Omni custodia serva tuum cor (Prov. iv); custodiendum est igitur cor ab omni peccato, et præcipue in tempore persecutionis.* Si cui enim accidat, ut in aliquo quidem tempore congreget fructus justitiæ, conquirat opera virtutum, et omnibus se probatissimis excolat disciplinis; in persecutionis vero tempore neget

A fidem; iste omnia condita sua evacuavit. et ex omnibus facultatibus suis nudus repente et inanis effectus est, quia diu quæsitus, et multo vix labore collecto subito omnis effusus est labor; et sicut dicit propheta: *Omnes justitiæ ejus, quas fecit, non commemorabuntur (Ezech. xviii).*

Ipsi enim universi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, et instar locustarum universa operiebant innumera multitudo hominum et camelorum, quidquid tetigerant devastantes. Esto, convenerint adversum Israel Madianitæ, qui interpretantur extra judicium. Esto, isti convenerint adversum Israel, qui extra judicium Dei sunt, et qui extra legem peccaverunt, et extra legem peribunt (Rom. ii). Esto, convenerit et Amalec, qui et ipse interpretatur populus ablingens.

B Esto, et hæc natio terrena et ventri ac gulæ dedita impugnare venerit Israel, carnalis spiritualem Israellem. Quid est hoc, quod etiam filii Orientis his admiscuntur, et cum ipsis ad impugnandum Israel venire dicuntur? Diceres enim mihi, auditor, si scriptum esset quia filii Occidentis convenerunt cum ipsis, nihil quærerem; diceres enim mihi allegoricis legibus, quia filii Occidentis sunt filii tenebrarum, et ipsi junguntur illis gentibus, et quæ extra judicium Dei sunt, et quæ ventri deditæ, impugnant eos qui mente Dominum videre contendunt. Nunc autem cum dicatur quia filii Orientis venerunt cum Madian et Amalec, quomodo hæc possunt competenter exponi? Videamus ergo si possimus in tam difficilibus locis Scripturæ dignum aliquem in his sensum divinis paginis invenire. Omnis qui super se nomen suscipit Christi, filius efficitur Orientis; sic enim scriptum est de Christo: *Ecce vir, Oriens nomen est illi (Zach. vi).* Quisquis ergo Christi suscipit nomen, filius esse dicitur Orientis. Sed non semper qui Christi nomen accipiunt, etiam in Ecclesia permanent Christi. Si ergo videas hæreticos Christi quidem nomine censi, impugnare autem Ecclesiam Dei, et arma conferre adversum fidem Christi, impugnare populum Domini, bella suscitare adversus catholicam fidem: nolo dubites dicere, quod isti sunt quidem filii Orientis, sed cum Madianitis et cum Amalech expugnare veniunt populum Dei, quia cum paganis et cum Judæis Ecclesiam Dei etiam hæretici persequuntur, et ipsos esse opinor qui designantur in filiis Orientis. *Omnis ergo, inquit, Madian et Amalech et filii Orientis convenerunt simul et ascenderunt, et supervenerunt eis, et castra posuerunt in valle Jezrael.* Isti qui impugnare volunt populum Dei, castra in vallibus collocant, in dejectis et humilibus locis? *In valle, inquit, Jezrael.* Invenimus autem interpretari Jezrael *semen Dei.* Vides ubi collocant castra adversarii? Non sunt ausi ire illuc ubi videntur jam nati esse fructus spiritus, sed ubi adhuc semen Dei jacet, ubi nondum fructus ascendit. Qui enim exiit seminare verbum, seminat super omnem locum. Sed audi ipsum Dominum dicentem, quid pati soleat semen Dei: *Aliud, inquit, cecidit secus viam, et venientes aves cæli diripiunt illud; quod ipse*

in posterioribus interpretans dixit : *Qui autem secus A* *capiant verbum Dei, et ideo possunt illud daemones* *viam seminati sunt, hi sunt qui audiunt verbum Dei,* *rapere de corde eorum. Qui autem ab humilitate* *et cum lætitia accipiunt. Venit autem diabolus, et* *litteræ ad Spiritus excelsa conscendit, et intelligen-* *tiam refugiens carnalem, sectatur in altioribus quæ* *tollit de corde eorum, quod seminatum est (Luc. viii).* *sunt Spiritus Dei ; de isto nihil possunt rapere Ma-* *Sic ergo et isti nunc veniunt ad semen Dei, et volunt* *dianitæ, neque Amalecitæ. Sed ne ipsi quidem* *illud tollere de corde eorum in quibus seminatum* *Orientis filii deprædari eum poterunt in excelso intel-* *est, quia inveniunt eos in vallibus positos, et ima* *ligentiæ spiritalis vertice constitutum Illi ergo castra* *quaque sectantes. De illis sunt enim, qui humiliter* *in vallibus collocant.* *et indigne et, ut ita dicam, Judaico intellectu sus-*

LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

Quod Dominus, humiliato Israel et ad se clamante, *misit prophetam qui commoneret eos de præteritis* *beneficiis Dei.*

(CAP. VI.) *Humiliatusque est Israel valde in con-* *spectu Madian, et clamavit ad Dominum, postulans* *auxilium contra Madianitas. Qui misit ad eos virum* *prophetam, et locutus est : Hæc dicit Dominus Deus* *Israel : Ego vos feci conscendere de Ægypto, et eduxi* *de domo servitutis, et liberavi de manu Ægyptiorum* *et omnium inimicorum, qui affligebant vos ; eiecique* *eos ad introitum vestrum, et tradidi vobis terram* *eorum, et dixi : Ego Dominus Deus vester, ne timeatis* *deos Amorrhæorum in quorum terra habitatis ; et no-* *luitis audire vocem meam, etc. Cur non dicatur* *nomen hujus prophetæ, quod valde Scripturis iu-* *sitatatum est ; latens causa est, non tamen nullam* *esse arbitror. Sed quia post verba quibus repro-* *bravit inobedientiam populo, sequitur Scriptura di-* *cens : Et venit angelus Domini, et sedit super quercum* *quæ erat in Ephra : non absurde intelligitur iste an-* *gelus significatus nomine viri, ut posteaquam hæc* *verba dixit, venerit ad quercum memoratam, et ibi* *sederit. Nomine enim virorum solere appellari an-* *gelos, notum est : quamvis eum qui esset angelus* *appellatum esse prophetam non facile nec evidenter* *occurrat. Eum sane qui propheta esset dictum ange-* *lum legimus. Sed si angelorum dicta prophetica nota* *sunt, id est, quibus futura prænuntiaverunt, cur non* *possit angelus prophetæ nomine nuncupari ? Verum-* *tamen, ut dixi, expressum et manifestum de hac re* *testimonium non occurrit. In Septuaginta vero ita* *legitur : Dominus tecum potens in fortitudine. Quod* *autem angelus Domini dicit, Dominus tecum potens* *in fortitudine, nominativus casus est, non vocativus,* *hoc est, Dominus tecum potens est, non, tu potens.*

CAPUT II.

De eo quod angelus Domini venit ad Gedeon in arena *virga frumentum cedentem, mandans ei ut liberet* *Israel de manibus hostium ; de holocausto, quod* *ipse Gedeon Deo offerebat per ministerium angeli* *ad se missi.*

Dixitque ei Gedeon : Obsecro, domine mi, si Domi- *nus nobiscum est, cur apprehenderunt nos hæc omnia ?* *Ubi sunt mirabilia ejus, quæ narraverunt patres no-*

stri, atque dixerunt : De Ægypto eduxit nos Domi- *nus ? Nunc autem dereliquit nos, et tradidit in manus* *Madian. Resperitque ad eum Dominus, et ait : Vade* *in hac fortitudine tua, et liberabis Israel de manu Ma-* *dian, scito quod miserim te. Qui respondens ait : Ob-* *secro, domine mi, in quo liberabo Israel ? Ecce fami-* *lia mea infima est in Manasse, et ego minimus in* *domo patris mei. Ubi respondit, secundum Septua-* *ginta, Gedeon ad angelum : In me, domine, hoc est,* *in me intende, in quo salvabo Israel ? Ecce mille meæ* *humiliores in Manasse : intelligitur præpositus suis e-* *mille hominum, quos Græce chiliarchos appellat* *Scriptura, an quid aliud. Dixitque ei Dominus : Ego* *ero tecum, et percuties Madian, quasi unum virum.* *Et ille : Si inveni, inquit, gratiam coram te, da mihi* *signum quod tu sis qui loquaris ad me. Ne recedas* *hinc, donec revertar ad te, portans sacrificium et of-* *ferens tibi. Qui respondit ei : Ego præstolabor adven-* *tum tuum. Ingressus est itaque Gedeon, et coxit har-* *dum, et de farinæ modio azymos panes, carnesque* *ponens in canistro, et jus carniū mittens in ollam,* *tulit omnia sub quercum, et obtulit ei. Cui dixit angelus* *Domini : Tolle carnes et panes azymos, et pone super* *petram illam, et jus desuper funde. Cumque scississet* *ita, extendit angelus Domini summitatem virgæ, quam* *tenebat in manu, et tetigit carnes, et azymos panes.* *ascenditque ignis de petra, et carnes, azymosque panes* *consumpsit, etc. Animadvertendum est, secundum* *Septuaginta, quod Gedeon non ait angelo : Offeram* *tibi sacrificium, sed ait : Offeram sacrificium meum,* *et ponam in conspectu tuo. Unde intelligendum est,* *non eum angelo, sed per angelum sacrificium offerre* *voluisse. Quod et ipse angelus evidenter ostendit,* *qui non ab eo sacrificium, tanquam sibi sumpsit, sed* *ait illi : Accipe carnes et panes azymos, et pone ad pe-* *tram illam, et jus effunde. Et cum hoc scississet Gedeon,* *extendit angelus Domini summum virgæ, quæ erat in* *manu ejus, et tetigit carnes, azymos, et accensus ignis* *de petra comedit carnes et azymos. Ita etiam ipse an-* *gelus in sacrificio quod obtulit Gedeon, officium mi-* *nistrantis implevit. Ignem quippe homo minister ut* *homo sine miraculo subjecisset, quem mirabiliter* *ut angelus iste subjecit. Denique tunc cognovit Ge-* *deon quod angelus Domini esset. Nam hoc Scriptura* *continuo subdidit : Et vidit Gedeon, quoniam ange-* *lus Domini est. Prius ergo tanquam cum homine lo-*

quebatur, quem tamen hominem Dei credidit, ut coram ipso sacrificium vellet offerre, velut adjuvandus ejus præsencia sanctitatis. Quæri potest quare Gedeon ausus fuerit sacrificium offerre Deo præter locum ubi jussisset Deus. Præter tabernaculum quippe suum Deus prohibuerat sacrificari sibi; cui tabernaculo templum postea successit. Tempore autem quo fuit Gedeon, tabernaculum Dei erat in Silo; atque ideo illic tantum legitime posset sacrificari. Sed intelligendum est, quod illum angelum primo prophetam putaverat, et tanquam Deum in illo consulerat de offerendo sacrificio: quod ille si prohibuisset, non utique fieret; sed quoniam approbavit, et ut fieret annuit, Dei auctoritatem Gedeon in faciendo secutus est. Ita quippe Deus legitima illa constituit, ut leges non sibi, sed hominibus daret. Unde quodcumque præter illa ipse præcepit, non a transgressoribus, sed potius a piis et obedientibus impletum intelligendum est, sicut Abraham de immolando filio (*Gen. xxi*). Nam et sic Elias extra tabernaculum Domini ad convincendos sacerdotes idolorum sacrificavit (*III Reg. xviii*); quod ex præcepto Domini fecisse intelligendum est, qui ei tanquam prophetæ revelatione atque inspiratione jussit ut faceret: quanquam tanta consuetudo præter tabernaculum sacrificandi crebuerat, ut etiam Salomon in excelsis sacrificasse invenitur, nec ejus sacrificium fuisse reprobatum (*III Reg. vi*). Et tamen notantur reges, qui inter opera laudabilia sua non destruxerunt excelsa, ubi contra legem Dei populus sacrificare consueverat; et qui destruxit, majore prædicatione laudatur. Ita Deus consuetudinem populi sui, qua præter ejus tabernaculum, tamen non diis alienis offerebat, sed Domino Deo suo, sustinebat potius quam vetabat, etiam sic exaudiens offerentes. Hoc autem quod Gedeon fecit, quis non intelligat per angelum procuratum, ut propheticè fieret, in qua prophetia petra illa commendaretur? cui quidem præter non sacrificatum est, sed de illa ignis commemoratur exiisse, quo sacrificium consumeretur. Sive enim per aquam, quam percussa effudit in eremo, sive per ignem donum Spiritus sancti significatur, quod ditissime Dominus Christus effudit super nos. Nam et in Evangelio significatum est hoc donum per aquam, ubi ipse ait: *Si quis sitit, veniat et bibat. Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ* (*Joan. vii*). Ubi evangelista subjunxit: *Hoc autem dicebat de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum*. Significatum est et per ignem, ubi veniente illo super congregatos legitur: *Vivæ sunt illis linguæ diviæ velut ignis, qui et insedit super unumquemque eorum* (*Act. ii*). Et ipse Dominus ait: *Ignem veni mittere super terram* (*Luc. xii*). Gedeon namque cum sub arbore quercu tritici messem virga cæderet, et a paleis frumenta excuteret, angelum vidit, accipiens ab eo oraculum, ut a potestate hostium in libertatem populum Dei reduceret. Iste Gedeon figuram nimirum Christi gestabat, qui sub umbra sacræ crucis, prædestinato incar-

A nationis futuræ mysterio, constitutus, rectitudinæ judicii, quasi per virgam, electionem sanctorum a vitiorum paleis sequestrabat. Hic ergo Gedeon cum audisset ab angelo quod, deficientibus populorum millibus, in uno viro Dominus plebem suam ab hostibus liberaret, protinus hædum coxit, cujus carnes secundum præceptum angeli simul cum azyma super petram posuit, et jus carniū desuper effudit: quæ dum angelus virgæ cacumine contingit, statim de petra ignis erupit; atque ita sacrificium quod offerebatur absumptum est. Quo judicio declaratum videtur, quod petra illa typum habuerit corporis Christi, Paulo attestante: *Petra autem, inquit, erat Christus* (*I Cor. x*). Jam tunc igitur in mysterio declaratum est, quia Dominus Jesus in carne sua totius mundi peccata crucifixus aboleret, nec solum delicta factorum, sed etiam cupiditates purgaret animorum: caro enim hædi ad culpam facti refertur, jus ad illecebras cupiditatum, sicut scriptum est: *Quia concupivit populus cupiditatem pessimam et dixerunt: Quis nos cibabit carne* (*Num. xi*)? Quod igitur extendit angelus virgam, et tetigit petram de qua ignis exivit, ostendit quod caro Domini Spiritu repleta divino, peccata omnia humanæ conditionis exureret. Unde et Dominus ait: *Ignem veni mittere in terram* (*Luc. xii*). Advertit igitur vir et doctus et præsagus futurorum superna mysteria, et ideo secundum oracula occidit vitulum a patre suo idolis deputatum, et ipse septennem alium immolavit Deo, quo facto manifestissime revelavit per adventum Domini omnia gentilitatis abolenda esse sacrificia, solumque sacrificium Dominicæ passionis Deo pro redemptione nostra religione populi deferendum. Etenim vitulus ille erat in typo Christi, in quo septiformis spiritualium plenitudo virtutum, sicut Isaias dixit, inhabitabat (*Isa. xi*). Quid est frumentum virga cædere, nisi rectitudine judicii a vitiorum paleis virtutum gratias separare? Sed hæc agentibus angelus apparet, quia tanto magis Dominus interiora denuntiat, quanto se studiosius homines ab exterioribus purgant, qui hædum præcipit, id est, omnem appetitum nostræ carnis immolare, carnesque super petram poni, et jus carniū desuper fundi. Quem alium signat petra, nisi eum de quo per Paulum dicitur: *Petra autem erat Christus* (*I Cor. x*)? Carnes ergo super petram ponimus, cum corpus nostrum in Christi imitatione cruciamus. Jus etiam carniū desuper fundit, qui in conversatione Christi ipsas etiam carnales a se cogitationes exinanivit: quasi enim res ex carne liquida in petra funditur, quando mens a cogitationum carnalium fluxu evacuatur, quæ tamen mox angelus virga tangit, quia intentionem nostram nequaquam potestas divini adjutorii deserit. De petra autem ignis exit, et jus carnesque consumit, quia a redemptore spiritus tanta cor nostrum flamma compunctionis concremat, ut omne quod in eo est illicitum et operis et cogitationis exurat: perfecte enim et solerter invigilat, ut non solum perversa agere

renuat, sed omne etiam quod in se per cogitationes A turpiter liquatur, tergeat.

CAPUT III.

Quod spiritus Domini induit Gedeon, qui clangens buccina convocavit domum Abiezer ut se sequeretur, et de signo velleris quod idem Gedeon postulavit a Domino.

(IBID.) Spiritus autem Domini induit Gedeon, qui clangens buccina convocavit domum Abiezer, ut se sequeretur. Misitque nuntios in universam Manassem, qui et ipse secutus est eum; et alios nuntios in Azer et Zabulon, et Nephtalim, qui occurrerunt ei. Vocavit, inquit, post se Abiezer, qui utique nusquam erat. Interpretatur autem Abiezer patris mei auxilium; non ergo hominem aliquem, sed patris summi Gedeon invocasse videtur auxilium. Mittit interea et auxilia convocari, conveniunt populi, et omnis ad Gedeon exercitus congregatur.

Dixitque Gedeon ad Dominum: Si salvum facis per manum meam Israel, sicut locutus es, ponam vellus hoc lanæ in area: si ros in solo vellere fuerit, et in omni terra siccitas, sciam quod per manum meam, sicut locutus es, liberabis Israel. Factumque est ita, ut de nocte consurgens, expresso vellere, concham rore repleverit. Dixitque rursus ad Dominum: Ne irascatur furor tuus contra me, si adhuc semel tentavero, signum quærens in vellere; oro ut solum vellus siccum sit, et omnis terra rore madens. Fecitque Dominus nocte illa ut postulaverat, et fuit siccitas in solo vellere, et ros in omni terra, etc. Prævidit ergo mysterium victoriæ Gedeon, et tamen, licet fortis et fidus, pleniora adhuc de Domino futuræ victoriæ documenta quærebat, ut una nocte lanæ vellus in area poneret, et esset super illud tantummodo ros, et super omnem terram siccitas; et rursus similiter poneret vellus, et super totam terram ros plueret, et siccitas esset in vellere. Quærit fortasse aliquis utrum quasi incredulus esse videatur, qui frequentibus jam fuerat indiciiis informatus? Absit. Non enim ille ambiguus erat, sed nimirum futura mysteria prævidebat, quæ etiam providus diligentissime explorabat, ut amplius crederet mysterium, dum intellexisset oraculum. Quid ergo vellus complutum et area sicca? et postea compluta area, siccum vellere? nisi quod primo una gens Hebræorum habebat gratiæ mysterium, totus orbis vacuus erat; nunc autem in manifestatione Christi totus orbis hoc habet, illa vacua est. Area enim illa totum orbem terrarum significat. Denique quando totus orbis infructuoso cultu gentilis superstitionis arebat, tunc erat ros ille cœlestis visitationis in vellere. Postea vero quam oves perierant domus Israel, quæ sub figura velleris demonstrabantur, et oves illæ fontem aquæ vivæ negaverunt, ros fidei exaruit in pectoribus Judæorum, gratiamque suam imber ille divinus in corda gentium dirivavit. Inde est quod nunc fidei rore totus orbis humescit; Judæi vero prophetia et omnibus charismatibus carent. Nec mirum si perfidiæ subeunt siccitatem, quos Dominus prophetici

imbris ubertate privavit, dicens: Mandabo nubibus desuper, ne pluant super eam pluviam (Isa. v). Ii-circo autem illam gentem velleris nomine significavit, vel quia spolianda esset auctoritate doctrinæ, sicut oves vellere, vel quod eandem pluviam, quam volebat sibi per præpositos prædicari, aliis, id est, in-circumcisus gentibus sciret revelari.

CAPUT IV.

Sermo Domini ad Gedeon, mandans ut a se dimitteret populi multitudinem, ubi eum viginti duo millia virorum dimiserunt, et tantum decem millia cum eo remanserunt.

(CAP. VII.) Dixitque Dominus ad Gedeon: Multus tecum est populus, nec tradetur Madian in manus ejus, ne gloriatur contra me Israel, et dicat: Meis viribus liberatus sum. Loquere ad populum, et cunctis audientibus prædica: Qui formidolosus et timidus es, revertatur. Recesseruntque de monte Galaad, et reversi sunt ex populo viginti et duo millia virorum, et tantum decem millia remanserunt. Quid est quod formidolosi et timidi, postquam eis prædicatum est quod formidolosi a castris secederent, per numerum vicies, et his millenarium recessisse inventi sunt? nisi quod omnes, qui in unitate fidei, et dilectionis societate non permanent, merito a Christi militia, ubi spiritales trucidantur hostes, ut reprobi abjiciantur: binarius enim numerus, qui ab unitate primus dividitur, non semper bonam in Scripturis sacris, sed aliquando contrariam significationem habet. Nota, lector, quod in viginti duobus undenarius, qui transgressionem legis significat, bis est comprehensus, et intelliges quod qui unitatis et dilectionis fœdera non servat, transgressor est legis. At contra qui constantes animo in bello reperti sunt, millenario numero per decem multiplicato notati inventi sunt. Denarius enim numerus in illa progressionem, quæ fit a decem usque ad centum, unus ac primus est; et ideo significare unitatem fidei ac societatem sanctæ dilectionis valet. Decem ergo præcepta sunt legis. Unde apparet quod quisquis legis fidelis exsecutor est, fidei et charitatis verissimus custos est. Nec illud sine mysterio esse videtur quod in monte Galaad viginti duo millia recedere a castris Gedeon perhibentur, ubi decem millia permanserunt; Galaad quippe acervus testimonii interpretatur, ubi Judæorum formidolositatis, et gentium constantia probata est: quia cum illi litteram legis habentes præsentis vitæ bona amittere metuebant, et ob hoc ad fidem Christi convenire nolebant, quasi degeneres ac reprobi abjecti sunt; isti vero spiritaliter legem et prophetas intelligentes, et ob hoc futura bona sperantes, constanti animo Christi gratiam appetebant, unde se salvari posse iu æternum credebant.

CAPUT V.

De probatione populi ad aquas, ubi de decem millibus tantum ad bellandum trecenti permanserunt, quos cum tubis, lampadibus et lagenis armavit.

(IBID.) Dixitque Dominus ad Gedeon: Adhuc populus multus est, duc eos ad aquas, et ibi probabo illos: et de quo dixeris tibi, ut tecum vadat, ipse per-

ga; quem ire prohibuero, ipse revertatur. Cumque descendisset populus ad aquas, dixit Dominus ad Gedeon: Qui lingua lambuerint aquas, sicut solent canes lambere, separabis eos saorsum; qui autem curvatis genibus biberint, in altera parte erunt. Fuit itaque numerus eorum, qui manu ad os projiciente aquas lambuerant, trecenti viri. Omnis autem reliqua multitudo flexo poplite biberat, etc. Plerique Latini codices non habent, manu sua, sed tantummodo, lingua sua, quoniam sic intellexerunt quod supra dictum est, sicut canes. Græcos autem utrumque habet, manu sua, lingua sua, ut intelligatur quod manu aquam raptam in os projiciebant. Et hoc erat simile bibentibus canibus, qui non ore appposito, sicut boves, aquam ducunt quam bibunt, sed lingua in os rapiunt, sicut etiam isti fecisse intelliguntur, cum manu in os aquam projicerent, quam lingua exciperent. Nam et interpretatio ex Hebræo planius id habet lds verbis: Fuit itaque numerus eorum qui manu in os projiciente aquam lambuerant, trecenti viri. Neque enim solent homines ita bibere, ut sine opere manus, lingua, sicut canes, aquam hauriant. Ant vero ista præceptum fuerat ut hoc facerent: sed cum ad bibendum descendissent ad aquas, multi genu flexo biberunt, quod facilius et minore labore fieret; pauci vero quia non flexo genu se incurvaverunt, et ut canes biberunt, sed aquam manu in os jactam, Quorum numerus, quia trecenti erant, signum insinuat crucis propter litteram T Græcam, in qua iste numerus significatur. Hinc etiam gentes magis in crucifixum credituras præfiguratum est, quod littera Græca est. Unde Græcorum nomine Apostolus omnes gentes significat, cum dicit: *Judæo primum, et Græco, et Judæis et Græcis* (Rom. 1); sæpe ita commemorans circumcisionem et præputium, quod in linguis gentium Græca ita excellat, ut per hanc omnes decenter significantur. Iste quippe numerus et in vernaculis Abrahæ advertendus est, per quos fratrem ab hostibus liberavit, quando eum Melchisedech in magno mysterio benedixit (Gen. xiv). Quod enim exuberant illic decem et octo (nam trecenti decem et octo fuisse referuntur), videtur mihi significatum quo etiam tempore fieret, id est, tertio, quod futurum erat sub gratia. Nam primum est ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia. Singula vero tempora senario numero significata sunt propter perfectionem; nam ter seni decem et octo sunt. Unde et illa mulier decem et octo annos habebat in infirmitate, quam curvam Salvaor cum invenisset erexit, a diaboli alligamento, ut Evangelium indicat, solvit (Luc. xiii). Nam quod ita isti probati sunt, per quos vinceret Gedeon, ut similes in bibendo canibus dicerentur, significat quod contemptibilia et ignobilia eligit Dominus (1 Cor. 1); pro contemptu enim habetur canis. Unde dicit: *Non est bonum tollere panem filiorum et mittere canibus* (Matth. xv). Et David, ut se tanquam contemptibilem abjiceret, canem se appellavit loquens ad Saul (1 Reg. xxiv). In omnibus pene veterum gestis my-

PATROL. CVIII.

steria designantur ingentia, sicut etiam in hoc loco fieri videmus: quia hi qui descendunt ad aquam, id est, qui ad baptismi gratiam conveniunt, non debent procidere in terram, nec flexere genua sua, et cedere tentationibus ventris, sed stare fortiter et constanter, sicut et Apostolus dicebat: *Remissas manus, et dissoluta genua erigite, et gressum rectum facite semitis vestris* (Hebr. xii). Venisti ad aquam baptismi; istud est certaminis et pugnae spiritualis initium. Hinc tibi adversum diabolum nascitur pugnae principium; si remissior fueris, si flexi facile potueris, quomodo pugnabis, quomodo stabis adversum astutias diaboli? Propterea et Apostolus elamat: *State ergo, et nolite iterum jugo servitutis hæere* (Galat. v). Et iterum dicit: *State in Domino* (Philip. iv). Et tertio dicit: *Quomodo tunc vivimus, si vos statis in Domino* (1 Thess. iii). Ille ergo probabilis, ille electus est, qui posteaquam ad aquas baptismi ventum est, flexi ad necessitates terrenas et corporeas nescit, qui vilis non indulget, neque ob peccati stimulum sterilitatæ pronus. Sed et quod dicit eos manu vel lingua aquam lambere, non absque sacramenti quadam significantia hoc mihi videtur: innuit scilicet, quod et manu et lingua operari debent membra Christi, hoc est, opere et verbo; quia qui docet et facit, hic magnus vocabitur in regno caelorum. Quod autem etiam similitudinem canis lambentis Scriptura posuit, videtur mihi istud animal hoc in loco propterea nominatum, quod supra omnia caetera animalia amorem dicitur proprii domini servare, nec tempore nec injuriis oblitescere in eo fertur affectus. Trecenti ergo soli, qui sacramenti hujus imaginem præformabant, isti electi, isti probati, isti ad victoriam consecrati: qui et ipso numeri sacramento obtinere adversarios possunt. Trecenti etenim sunt, qui tertio centena multiplicant, et perfectæ Trinitatis numerum ferunt, sub quo numero omnis Christi censetur exercitus, in quo obtinemus, ut etiam nos mereamur ascribi. Cum trecentis Gedeon ad prælium perrexit, eosque non armis, sed tubis, lampadibus, lagenis armavit. Nam, sicut ille scriptum est, accensas lampades miserunt intra lagenas, et tubas in dextera, lagenas autem in sinistra tenuerunt, et ad hostes suos cominus venientes, ceciderunt tubis, lagenas confregerunt, lampades apparuerunt, et hinc tubarum sonitu, illinc lampadum coruscatione territi sunt hostes, et in fugam conversi. De hoc namque bello per prophetam dicitur: *Jugum enim oneris ejus, et sceptrum pastoris ejus superasti, sicut in die Madian*. Eripiens quippe gentilitatem Dominus superavit jugum oneris ejus, cum eam adventu suo ab illa demoniacæ tyrannidis servitute liberavit. Superavit et sceptrum exactoris ejus, cum regnum ejusdem diaboli, qui pro pestifera perpetracione vitiorum conqueverat debita tributa peccatorum exigere, de fidelium corde destruxit. Quid hoc est, quod tale bellum per prophetam ad medium adducitur et adventui Redemptoris nostri istius pugnae victoria comparatur? An indicare nobis propheta

studuit quod adventum Redemptoris nostri contra diabolum illa sub Gedeon duce pugnae victoria designavit? Talia illic nimirum acta sunt, quod quanto magis usum pugnandi transeunt, tanto amplius a prophetandi mysterio non recedunt. Quis enim unquam cum lagenis et lampadibus ad praelium venit? Quis contra arma veniens arma deseruit? Ridicula nobis haec profecto fuerant, si terribilia hostibus non fuissent. Sed victoria ipsa attestante didicimus ne parvi haec quae facta sunt pendamus. Gedeon itaque ad praelium veniens, Redemptoris nostri signat adventum, de quo scriptum est: *Tollite portas, principes, vestras, et elevamini, portae aeternales, et introibit rex gloriae. Quis est iste rex gloriae? Dominus fortis et potens, Dominus potens in praelio (Psal. cxliii).* Hunc Redemptorem nostrum non solum opere, sed etiam nomine prophetavit; Gedeon quippe interpretatur *circumciens in utero*. Dominus enim noster per majestatis potentiam omnia circumplectitur, et tamen per dispensationis gratiam intra uterum virginis venit. Quid est *circumciens in utero*? nisi omnipotens Deus sua dispensatione nos redimens, divinitate cuncta complectens, et humanitatem intra uterum sumens, in quo utero et incarnatus esset, et clausus non esset; quia et intra uterum fuit per infirmitatis substantiam, et extra mundum per potentiam majestatis. Madian vero interpretatur *de judicio*. Ut enim hostes ejus repellendi destruendique essent, non de vitio repellentis, sed de judicio juste judicantis fuit; et ideo *de judicio* vocatur, quia alieni gratia Redemptoris justae damnationis meritum etiam in vocabulum nominis trahunt. Contra hostes Gedeon cum trecentis pergit ad bellum. Solet in centenario numero plenitudo perfectionis intelligi. Quid ergo interducto centenario numero designatur, nisi perfecta cognitio Trinitatis; cum his quippe Dominus noster adversarios fidei destruit, cum his ad praedicationis bella descendit, qui possunt divina cognoscere, qui sciunt de Trinitate, quae Deus est, perfecta sentire. Notandum vero est quod iste trecentorum numerus in T littera continetur, quae crucis speciem tenet, cui si super transversam lineam id quod in cruce eminet adderetur, non jam crucis species, sed ipsa crux esset. Quia ergo iste trecentorum numerus in T littera continetur, et per T litteram, sicut diximus, species crucis ostenditur, non immerito in his trecentis Gedeonem sequentibus illi designati sunt, quibus dictum est: *Qui vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me (Matth. xvi)*. Qui sequentes Deum tanto verius crucem tollunt, quanto acrius et se edomant et erga proximos suos charitatis compassione cruciantur. Unde et per Ezechiel certe in his trecentis, qui in T littera, sicut supra dictum est, continentur, hoc exprimit, quod ferrum hostium crucis ligno superetur (*Ezech. ix*). Ductique sunt ad fluvium ut aquas biberent; quique aquas flexis genibus hauserunt, a bellica intentione remoti sunt: aquis namque doctrinae sapientiae, stante autem genu re-

cta operatio designatur. Qui ergo dum aquas bibunt, genu flexisse perhibentur, ab illorum certamine prohibiti recesserunt: quia cum illis Christus contra hostes fidei pergit ad praelium, qui cum doctrinae fluentia hauriunt, a rectitudine operum non inflectunt; omnes quippe tunc bibisse aquam, sed non omnes recto genu fecisse narrati sunt. Reprobati quoque sunt qui genua, dum aquas biberent, inflexerunt, quia, attestante Apostolo, *non auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur (Rom. ii)*. Quia enim, ut diximus, dissolutio operum in ipsa genuum incurvatione signatur, recte rursus per Paulum dicitur: *Remissa manus, dissolutaque genua erigite, et gressus rectos facile pedibus vestris, (Hebr. xii)*. Illi igitur Christo duce, ad bellum procedunt, qui hoc quod ore annuntiant, opere ostendunt, qui fluentia doctrinae spiritaliter hauriunt, nec tamen in pravis operibus carnaliter inflectuntur; quia sicut scriptum est: *Non est speciosa laus in ore peccatoris (Eccl. xv)*. Itum est ergo ad praelium cum tubis, cum lampadibus, cum lagenis. Atque iste, ut diximus, fuit ordo praeliandi? Cecinerunt tubis; intra lagenas autem sunt missae lampades; contractis vero lagenis lampades osteasae sunt, quarum coruscante luce hostes territi in fugam vertuntur. Designatur itaque in tubis clamor praedicantium, in lampadibus claritas miraculorum, in lagenis fragilitas corporum. Tales quippe secum dux noster ad praedicationis praelium duxit, qui despecta salute corporis hostes suos moriendo prosternerent, eorumque gladios non armis et gladiis, sed patientia superarent. Armati enim venerunt sub duce suo ad praelium martyres nostri, sed tubis, sed lagenis, sed lampadibus consonerunt. Cecinerunt tubis, dum praedicant; confregit lagenas, dum solvenda in passione sua corpora hostilibus gladiis opponunt; resplenderunt lampadibus, dum post solutionem corporum miraculis coruscare conspiciuntur, lege veritatis facta, quod in pugna venirent crediderunt. Cecinerunt ergo tubis, ut lagenae frangerentur; lagenae fractae sunt, ut lampades apparerent; apparuerunt lampades, ut hostes in fugam verterentur: id est, praedicaverunt martyres, donec eorum corpora in morte solverentur; corpora eorum in morte soluta sunt, ut miraculis coruscarent; coruscaverunt miraculis, ut hostes suos ex divina luce prosternerent, quatenus nequaquam Deo erecti resisterent, sed eum subditi formidarent. Et notandum quod steterunt hostes ante lagenas, fugerunt ante lampades, quia nimirum per persecutores sanctae fidei praedicatoribus adhuc in corpore positos restiterunt; post solutionem vero corporum apparentibus miraculis in fugam versi sunt, quia pavore conterriti a persecutione fidelium cessaverunt; praedicationem scilicet tubarum, fractis lagenis corporum, visis timerunt lampadibus miraculorum. Intuendum est etiam id quod illic scriptum est, quia in dextera tubas, lagenas autem in sinis ra tenerunt. Pro dextero enim habere dicimus qui quid pro magno pensamus;

pro sinistro vero quod pro nihilo ducimus. Bene ergo illic scriptum est quod in dextera tubas, et lagenas in sinistra tenuerunt: quia Christi martyres pro magno habent prædicationis gratiam, corporum vero utilitatem pro minimo. Quisquis enim plus facit utilitatem corporis quam gratiam prædicationis, in sinistra tubam, atque in dextera lagenam tenet. Si enim primo loco gratia prædicationis accenditur, et posteriore utilitas corporis, certum est quod dextris tubæ et lagenæ sinistris teneantur.

CAPUT VI.

Præceptum Domini ad Gedeon, ut in castra Madianitarum descenderet, ubi somnium quemdam narrare audiens, confortatus est, et per trecentos viros castra Madian fugavit.

(IBID.) *Eadem nocte dixit Dominus ad eum: Surge, descende in castra, quia tradidi eos manus tuæ. Sin autem solus ire formidas descendat tecum Phara puer tuus. Cum audieris quid loquantur, tunc confortabuntur manus tuæ, et securior ad hostium castra descendes. Descendit ergo ipse et Phara puer ejus in partem castrorum ubi erant armatorum vigiliæ. Septuaginta: Gedeon quoque ipse et Phara puer ejus in partem quinquaginta, qui erant in castris. Quod Latini quidam codices habent: In eam partem, in qua erant quinquageni custodes in castris; alii vero: In partem quinquagesimam in castra. Obscurum quippe dictum plures sententias interpretum fecit: si aut ea pars castrorum erat, quam servabant quinquaginta custodes, aut si quinquageni intelligendi sunt, circumquaque servasse in unam partem, isti descenderunt ubi erant quinquaginta.*

Madian autem et Amalech, et omnes orientales populi fusi jacebant in valle, ut locustarum multitudo: cameli quoque innumerabiles erant, sicut arenæ, quæ jacet in littoribus maris. Qui de cælestibus loquitur, qui de spiritualibus disserit, qui mysteria regni cælorum revelat, ille buccina concinit. Ille de taba loquitur, qui de magnis et maximis loquitur, qui scientiam Christi humanis auribus pandit. Sed cur et cornea dicitur buccina? Quia et de sancto dicitur: Cornu ejus exaltabitur in gloria (Psal. III). Unde et uniuscujusque buccina dicitur cornea, in eo quod multiplicem scientiam Christi, et crucis ejus, quæ in cornu designatur, disserit sacramenta. Cum hac ergo buccina militantes et cum hac pugnantem vincimus alienigenas, et hostes in fugam vertimus, etiamsi fuerit multitudo sicut locustæ: locustis enim comparata est dæmonum multitudo, quibus neque in cælo, neque in terris est sedes. Præcedat ergo et nos hoc bello operum lux scientiæ, virtus, divini verbi prædicatione; pugnemus et nos in hymnis et psalmis et canticis spiritualibus concinentes et clamantes ad Deum, ut ab ipso victoriam consequi mereamur.

(IBID.) *Cumque venisset Gedeon, narrabat aliquis somnium proximo suo, et in hunc modum referebat quod viderat: Vidi somnium, et ridebatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volvi, et in Madian ca-*

stra descendere; cumque pervenisset ad tabernaculum, percussit illud atque subvertit, et terræ funditus coæquavit, etc. Quod ille qui proximo suo somnium narravit, quod audivit Gedeon, ut de victoria futura confirmaretur, dixit se vidisse mensam panis hordeacei, volventem in castris, et percutientem tabernaculum Madian, et subvertentem: hoc intelligendum arbitror, quod de panibus, quia per contemptibilia mundi, quod significat mensa panis hordeacei, Salvator superbos fuerat confusus. Tenuerunt sinistris manibus lampades et dextris sonantes tubas, clamaveruntque: Gladius Domini et Gedeonis; stantes singuli in loco suo per circuitum castrorum hostilium, et reliqua. Quod exclamari jussit Gedeon a trecentis suis, Gladius Domini et Gedeonis, sive secundum Septuaginta, Gladius Domino et Gedeoni, id est, huic Gedeon: hoc significat, quod gladius id erat operaturus quod Domino placeret et Gedeon.

CAPUT VII.

Quod Gedeon misit nuntios in omnem montem Ephraim, mandans ut descenderent in occursum Madian, et occuparent aquas.

(IBID.) *Misitque Gedeon nuntios in omnem montem Ephraim, dicens: Descendite in occursum Madian, et occupate aquas usque ad Bethbera atque Jordanem. Clamavitque omnis Ephraim, et præoccupavit aquas usque Bethbera atque Jordanem. Apprehensosque duos viros Madian, Oreb et Zeb, interfecit Oreb in petra Oreb, Zeb vero in torculari Zeb, et persecuti sunt Madian, etc. Misit namque Gedeon nuntios in montem Ephraim, cum Redemptor noster doctores suos in populum catholicum dirigit in locum fructiferum vel crescentem ubi fructificant virtutes et altitudo contemplationis excellit, mandans ut in occursum Madjan pergant, et ad bellandum contra hostes Ecclesiæ se coadjungant, qui declinant iudicium veritatis, quod sonat Madijan, et occupant aquas usque Bethbera atque Jordanem, aquas videlicet baptismatis, quia illic hostium suffocator exercitus, ne ultra eis progredi licebit, ubi Christi regnum succedit; quod bene significant ipsa nomina locorum: Bethbera enim interpretatur domus humilis, vel domus vesperi; et Jordanis, descensio eorum. Ibi ergo humilitas ostenditur Ecclesiæ, ubi occidunt vitia et deponuntur peccata; ibique hostes repelluntur Ephraim, cum a credentibus renuntiatu diabolo, et omnibus operibus atque pompis ejus; comprehendunturque illic Oreb et Zeb, principes Madijan atque interficiuntur, cum ibi triumphantur principatus atque potestates tenobrarum harum, et regnum diaboli dissipatur. Oreb enim corvus vel siccitas interpretatur, et Zeb lupus: quæ duo nomina convenienter expriment aviditatem atque ferocitatem diaboli, qui, sicut Petrus apostolus testatur, velut leo rugiens circumit, quærens quem devoret (I Petr. v). Occiditurque Oreb in petra Oreb, cum diabolus in sua nequitia atque duritia perit. Zeb vero in torculari Zeb, cum in ipsa pressura*

qua tribulat ille et premit electos, superatus atque a confusus dignus aeterna damnatione apparebit.

CAPUT VIII.

De eo quod Gedeon, Zeebe et Salmana, duces Madianos, comprehendit, et viros Sochoth sibi insultantes simul cum iis, adjunctis spinis ac tribulis, contrivit atque comminuit.

(CAP. VIII.) Fugeruntque Zeebe et Salmana, quos persequens Gedeon comprehendit, turbato omni exercitu eorum. Revertensque de bello ante solis ortum, apprehendit puerum de viris Sochoth, interrogavitque eum nomina principum et seniorum Sochoth, et descripsit septuaginta septem viros, veniique ad Sochoth et dixit eis: *En Zeebe et Salmana, super quibus explorastis mihi dicentes: Forsitan manus Zeebe et Salmana in manibus tuis sunt, et idcirco postulas ut demus viris, qui lassi sunt et defecerunt, panes. Tulit ergo seniores civitatis, et spinas deserti ac tribulos, et contrivit cum eis, atque comminuit viros Sochoth. Turrem quoque Faniel subvertit, occisis habitatoribus civitatis, etc.* Quid per Zeebe et Salmana principes Madianitarum, quos persequens Gedeon comprehendit, nisi philosophi atque hæretici, membra diaboli, designantur? Zeebe enim, qui interpretatur *victimam*, bene potest exprimere philosophos ac theologos gentillum, qui libris suis et cultibus præbebant pastum demoniis. Salmana quoque, qui interpretatur *umbra commotionis*, significat hæreticos, qui semper in obscuro erroris conversantes, a veritatis lumine illustrari non merentur. Tales ergo Gedeon noster persequens comprehendit, turbato omni exercitu eorum, quando, turbis nationum per prædicationem Evangelii ab errore idololatriæ ac schismate hæreticorum ad fidem Christi conversis, soli illi erroris laqueo captivi notantur, qui cæteris causa erroris ac perfidiæ existitisse probantur, quos postmodum Gedeon gladio suo interfecit, quia in extremo examine gladio justæ ultionis iudex vivorum et mortuorum cum diabolo et angelis ejus in inferni eos tartarum tradit. Quod ergo viros Sochoth ac Faniel, qui sibi persequenti hostes suos verba subsannationis atque irrisionis dixerunt, idem Gedeon post victoriam cum spinis ac tribulis contrivit, turremque Faniel subvertit, occisis habitatoribus civitatis, significat quod Redemptor noster Judæos insultantes prædicationi evangelicæ ac religioni Christianæ post resurrectionem suam atque ascensionem ad cælos, cum actibus infructuosus ac spinis peccatorum gravatos, gladio justæ vindictæ comminuit atque contrivit, turremque Faniel, hoc est, ipsam urbem Hierusalem, occisis habitatoribus ejus, subvertit, quando per Vespasianum et Titum, Romanos principes, urbe destructa, temploque succenso, habitatores ejus partim fame necati, partim gladio occisi, partimque in captivitatem abducti sunt. Hoc ipsum etiam in illis pueris Bethel quadraginta duobus, qui Elisæum prophetam irriserunt, dicentes: *Ascende, calve, ascende, calve* (I Reg. II), similiter in figura præcessit. Quia sicut ibi duo ursi egredientes de

salu irrisores pueros devoraverunt; sic et hi Romani principes, hoc est duo imperatores prædicti, egredientes de salu gentium, quadragesimo secundo anno ascensionis Christi ad cælos, ipsos insultatores Dominicæ passionis in Hierusalem, in Calvarie loco undique constrictos atque coarctatos interimentes deleverunt.

CAPUT IX.

Ubi Israelitæ postulantes dominari sibi Gedeon et filios ejus dederunt ei in aures aureas, quas tulerunt de præda Madianitarum, unde fecit Gedeon efod, et posuit illud in civitate sua Ephra, quod fuit domui ipsius in ruinam.

(IBID.) Dixeruntque omnes viri Israel ad Gedeon: *Dominare nostri tu, et filius tuus, et filius filii tui, quia liberasti nos de manu Madian. Quibus ille ait: Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur Dominus. Dixitque ad eos: Unam petitionem postulo a vobis: Date mihi in aures ex præda vestra (inaures enim aureas Ismaelitæ habere consueverant). Qui responderunt: Libentissime dabimus. Expandentesque super terram pallium, projecerunt in eum in aures de præda. Et fuit pondus postulatatum inaurium mille septingenti sicli, absque ornamentis, et monilibus, et veste purpurea, quibus Madian reges uti soliti erant, et præter torques aureas camelorum. Fecitque ex eo Gedeon efod, et posuit illud in civitate sua Ephra. Fornicatusque est omnis Israel in eo, et factum est Gedeoni et omni domui ejus in ruinam. Quæri solet quid sit efod vel efod, quod quidem si sacerdotale est indumentum, quod plerique dicunt, vel potius superindumentum, quod Ependyma Græce dicitur, vel Epomis, quod magis humerale interpretari Latine potest: merito movet, quomodo de tanto auro Gedeon id fecerit. Nam ita scriptum est: *Et factum est pondus inaurium aurearum quas petierat, sicli mille septingenti auri, præter brachialia, et torques, et operimenta purpurea, quæ erant super reges Madian, præter torques quæ erant in cervicibus camelorum ipsorum. Et fecit illud Gedeon in efod, et statuit illud in civitate sua in Ephra, et fornicatus est omnis Israel post illud ibi; et factum est Gedeoni et domui ejus in scandalum.* Quomodo ergo ista vestis de tanto auro fieri potuit? Nam et mater Samuelis fecit filio suo, sicut legimus (IV Reg. II), efudbar, quod nonnulli interpretati sunt efud lineam, quando eum dedit in templo nutriendum. Ubi evidentius apparet, hoc genus esse indumenti. An ideo dictum est, *Statuit illud in civitate sua*, ut hinc intelligeretur aureum fuisse factum? Non enim dictum est, *posuit*, sed *statuit*; quoniam ita erat solidum et validum, ut statui posset, hoc est, positum stare. Hoc ergo illicitum cum fecisset Gedeon, fornicatus est post illud omnis Israel, sequendo illud contra legem Dei. Ubi non frustra quaeritur, cum idolum non fuerit, id est, cujusquam dei falsi et alieni simulacrum, sed efod, id est, unum de sacramentis tabernaculi, quod ad vestem sacerdotalem pertineret, quomodo fornicationem Scripturæ dicat populi ista sectantis atque venerantis? Ideo*

scilicet quod præter tabernaculum Dei, ubi erant A
ista quæ ibi fieri jusserat Deus, extra simile aliquid
fieri fas non erat. Ideo sequitur et dicit Scriptura :
Et factum est Gedeon, et domui ejus in scandalum, id
est, ut ab offenso Deo discederet, quia et hoc quod-
dam genus idoli quodam modo erat, quod extra Dei
tabernaculum quodlibet manu factum pro Deo cole-
retur, cum illa ipsa quæ jussa sunt in tabernaculo
fieri ad Dei potius cultum referrentur, quam pro
Deo aliquid eorum, aut pro Dei simulacro colen-
dum haberetur : quanquam per *efud* vel *efod*, ea
locutione quæ significat a parte totum, omnia pos-
sunt intelligi quæ constituit Gedeon in sua civitate,
veluti ad colendum Deum similia tabernaculo Dei ;
et propterea per hoc, quia hoc est sacerdotalis hon-
oris insigne, quod sæpe Scriptura commemorat, B
ut hoc sit peccatum Gedeon quod extra Dei tabernaculum
fecerit aliquid simile, ubi coleretur Deus : non quod
solido auro velut adorandum constituerit *efud*, sed
quod ex auro ipso quod esset de præda fecerit ea quæ
pertinerent ad ornamenta vel instrumenta sacrarii :
quæ omnia per *efud* significata sunt propter excellen-
tiam, ut dixi, vestis sacerdotalis. Nam et ipsum *efud*
non quidem ex auro solo fieri præceptum est, si hoc
est superhumeralis vestis ; verumtamen etiam aliquid
auri habet, nam ex auro, et hyacintho, et purpura,
et coccino, et bysso ut fieret, divinitus imperatum est.
Sed quia hoc ita posuerunt Septuaginta interpre-
tes, ut, commemoratis omnibus quæ de spoliis acceperat
Gedeon, inferrent, *Et fecit illud Gedeon in efud* :
videtur ita dictum, tanquam ex toto illo quod
commemoratum est, hoc factum esse credatur, cum
possit etiam illic intelligi locutio quæ significat
a toto partem, ut quod dictum est : *Fecit illud
in efud*, intelligatur, *fecit inde efud* ; vel, *fecit ex eo
efud*, non scilicet illud totum consumens in *efud*,
sed ex illo quantum sufficiebat impendens. Nam in
illa interpretatione quæ ex Hebræo est, sic legitur :
Fecitque ex eo Gedeon efod : quod enim apud
Septuaginta scriptum est *efud*, hoc in Hebræo perhi-
betur dici *efod*. Non autem omnes sacerdotes tali
utebantur superhumerali, quod esset ex auro, et
hyacintho, et purpura, et coccino, et bysso, sed
solum summus sacerdos. Unde illud quod de Samuele
commemoravimus, factum illi ab ejus matre, non
erat utique tale, quoniam cum datus est enutrien-
dus, non erat summus sacerdos, utique puer. Unde,
ut dictum est, *efudbar* appellatur, vel potius *efod-
bach*, sicut asserunt qui Hebræam linguam nove-
runt, et interpretatur *efud* lineum. Sed Gedeon illud
fecisse, quod erat præcipuum summi sacerdotis in-
dumentum atque ornamentum, per quod et cætera
significata sunt opera sacrarii, quod in sua civitate
præter Dei tabernaculum constituerat, et propter
hoc peccatum factum est illi et domui ejus in scan-
dalum, ut sic interiret (quod post ea Scriptura nar-
rat) tanta ejus numerositas filiorum.

CAPUT X.

*Quod terra quievit per quadraginta annos, quibus
præfuit Gedeon, et quod ipse Gedeon septuaginta
habuit filios de uxoribus suis, de concubina autem
solum habuit Abimelech.*

(1810.) *Humiliatus est autem Madian coram filiis
Israel, nec potuerunt ultra elevare cervices ; sed quie-
vit terra per quadraginta annos, quibus præfuit Ge-
deon.* Non prætereunda oritur quæstio, quomodo
quieverit terra quadraginta annos in diebus Gedeon,
cum post victoriam qua liberavit Hebræos, ex auro
spoliorum fecerit abominationem, et post illam for-
nicatus sit omnis Israel, et fuerit illi et domui ejus
in scandalum. Quomodo ergo post hoc tantum ne-
fas quod et Gedeon et populus admisit, quievit
terra quadraginta annos, cum hoc Scriptura solet
ostendere, cum a Domino Deo populus fornicaretur,
tunc potius pacem illos perdere, non acquirere,
et hostibus subjugari, non ab hostium infestatione
muniri ? Sed intelligendum est, sicut solet Scrip-
tura, per prolepsin, id est, per præoccupationem
dixisse, quod fecerit *efud* contra legem Dei Gedeon
ex illo auro quod fuerat hostibus devictis atque pro-
stratis ablatum, quia uno loco dicere voluit et unde
erat aurum, et quid de illo factum sit ; sed postea
factum est in fine dierum Gedeon hoc peccatum,
quando consecuta sunt etiam mala quæ deinde
Scriptura contexuit, posteaquam commemoravit
quotannis in diebus Gedeon terra conquieverit :
quos annos recapitulando commemoravit, id est, ad
ordinem quem prætervererat prius dicendo de illo
scandalo quod novissime factum est.

*Abiit itaque Jerobaal filius Joas, et habitavit in
domo sua. Habuitque septuaginta filios, qui cgressi
sunt de semore ejus, eo quod plures haberet uxores.
Concubina autem illius, quam habebat in Sichem,
genuit ei filium nomine Abimelech. Mortuusque est
Gedeon filius Joas in senectute bona, et sepultus est
in sepulcro Joas patris sui in Ephra, de familia Ezri,
etc. Moritur Gedeon, et relinquit septuaginta filios,
et unum, nomine Abimelech, natum ex concubina,
qui conduxit sibi viros vagos, et abierunt post illum.
Et intravit in domum patris sui, et occidit fratres
suos, septuaginta viros, super lapidem unum. Et re-
mansit Joathan junior, quoniam absconsus erat,*
etc. Hoc factum si nihil propheticum indicaret, quid
opus erat ut magnopere scriberetur utrum Gedeon
septuaginta filios et multas uxores habuisset, sed
et concubinam, de qua unum et malum filium sus-
cepisset ; quod cum turpe factum sit, tunc etiam
turpius esset, si hæc posteris ad exemplum in divi-
nis libris scripta viderentur, nisi magnæ alicujus
rei imaginem earum rerum gesta per typos et figu-
ras ostenderent ? Gedeon igitur, ut superius dictum
est, typum Domini protendebat. Plurimæ uxores
ejus, multæ sunt nationes quæ per fidem Christo
adhæserunt. Septuaginta vero filii ejus, septuaginta
linguæ sunt in hoc mundo diffusæ, in quibus per
fidem filios sibi Dominus generatus erat. Concubi-

nam hoc loco Synagogam vocat, quæ novissimis temporibus Antichristo est creditura, de quo Joannes apostolus in Apocalypsi ait : *Qui dicunt se Judæos esse, et non sunt, sed sunt synagoga Satanæ (Apoc. ii)*. De qua ultimis temporibus nequissimus filius, id est, Antichristus generandus est, eritque filius ancillæ, id est, Synagogæ peccatrici : *quia qui peccatum, inquit, facit, servus est peccati (Joan. viii)*. Hic, inquam, congregatis sibi impiis, sicut Abimelech fecit, regnum improbe usurpabit ; interfectisque nobilibus filiis, id est, his qui ex diversis nationibus et linguis in Christo credentes, a Deo sunt generati, inducturus est persecutionem, ut omnes sanctos interficiat.

CAPUT XI.

Quod Abimelech omnes fratres suos interfecit, excepto solo Joathan, filio Jerobaal minimo, qui absconditum noctem evasit solus, et de paradigmatate ejusdem Joathæ ad viros Sichem prolato.

(CAP. IX.) Remansitque Joathan, filius Jerobaal minimus, et absconditus est. Congregati sunt autem omnes viri Sichem, et universæ familiæ urbis Mello ; abieruntque et constituerunt regem Abimelech juxta quercum quæ stabat in Sichem ; quod cum nuntiatum esset Joathan, ivit, et stetit in vertice montis Garizim, elevataque voce clamavit et dixit : *Audite me, viri Sichem, ita audiat vos Deus. Ierunt ligna ut ugerent super se regem, dixeruntque olivæ : Impera nobis, etc.* Sed super septuaginta, inquit, fuit junior filius ex nobili matrimonio, qui se absconderat. Hic, inquit, ascendit in verticem montis Garizim, et exclamavit voce magna ad populum, de sicomoro ponens eis parabolam. Hic ergo junior filius, qui fugit ut gladium inimici evaderet, figura est residui populi Israel, prædicantæ Elia extremis temporibus credituri, et Antichristi gladium evasuri. *Ascendit, inquit, iste verticem montis Garizim.* Sed cur montem ascendit ? Quia nec prophetare nec persecutionem Antichristi quisque evadere potest, nisi prius quis in montem benedictionis, id est, in sublimitatem fidei ac virtutum ascenderit : hic est enim mons Garizim, qui Moysæ in benedictionem deputatur. Itaque cum ascendisset, elevata voce clamavit et dixit : *Audite me, viri Sichem. Ierunt ligna, ut ugerent super se regem, dixeruntque olivæ : Impera nobis. Quæ respondit : Nunquid possum amittere pinguedinem meam, qua dii utuntur et homines, et venire, ut inter ligna promovear ? Dixeruntque ligna ad arborem ficum : Veni, et super nos regnum accipe. Quæ respondit eis : Nunquid possum deserere dulcedinem meam, fructusque suavissimos, et ire ut inter cætera ligna promovear ? Locuta sunt quoque ligna ad vitem : Veni, et impera nobis. Quæ respondit : Nunquid possum deserere vinum meum, quod lactificat Deum et homines, et inter cætera ligna promoveri ?* Cum ergo repudiata fuissent ligna silvæ ab olivæ, et ficu, et vite, venerunt ad rhamnum, ut cum sibi facerent regem. Sed prius videamus, cur olivæ, ficus et vitis super ligna regnare

A noluerint. Ligna quippe silvæ arbitror homines esse vanos et vagos æterno incendio præparatos. Hic ergo merito noluit, nec olea, nec ficus regnare, nec vitis, quia non merebantur. Olea enim gratiam Spiritus sancti et unctionem pacis significat. Ficus autem sacræ legis imaginem habet, sicut in Evangelio scriptum est : *Quidam paterfamilias plantavit vineam et in vinea sua plantavit ficum (Luc xiv)*. Quis paterfamilias, nisi Deus, qui familiæ suæ, id est, omnium credentium pater est ? Plantavit ergo vineam, id est, populum, quia vineam ex Ægypto transtulit. Et utique populum, non vineam ex Ægypto transtulerat. In hac vinea plantavit ficum, hoc est, in populo suo posuit legem, quæ lex primitivum populum, velut ficus, grossos aridos et inutiles debecit in terram, et postea alios fructus generavit, id est, populum Christianorum, quem ad debitam evangelicæ disciplinæ maturitatem, et suavissimam pinguedinem Christi cum gloria et honore perduxit. *Sed vitis, inquit, noluit regnare eis.* Vitem autem Salvatoris nostri typum habere manifestum est, sicut in Evangelio ait : *Ego sum vitis vera (Joan. xv)*. Igitur quia jam in reprobum sensum, sicut Apostolus dixit, futurus est populus ille, qui Antichristo est serviturus, quem ligna silvæ appellat ; et necesse est ut credat mendacio, id est, Antichristo, qui veritati Christo noluit credere (*II Thess. ii*). Ideo et a regno vitis, id est, Christi, et ab olea, id est, sancti Spiritus gratia, et a ficu, id est, divinæ legis dulcedine reprobatus, venit ad rhamnum. Rhamnus est genus rubi quam vulgo schlicem ursinam appellant, asperum nimis et spinosum, per quod merito typus Antichristi significatur, qui omni asperitate et esferitate humanum genus est vastaturus. *Sed exiet, inquit, ignis de rhamno, id est, iniquitas de Antichristo, et omnes qui in eo confidunt cum ipso pariter devorabit.* Videtur ergo Gedeon Christi imaginem habuisse ; septuaginta vero filii, septuaginta linguæ vel nationes, qui credentes per secundam regenerationem Filii Dei esse meruerunt. Abimelech vere filius ancillæ typum Antichristi portasse, qui, congregatis perditis nationibus, regnum sibi improbe usurpabit, omnesque sanctos vi et persecutione, omnique crudelitate trucidabit. Joathan vero junior figura sanctorum fuit. Sicut enim D Joathan per fugam recessit, et reliqui interfecti sunt fratres : sic nemo evadere poterit persecutionem Antichristi, nisi qui per fugam recesserit, et in montem benedictionis ascenderit. Hic est mons quem sancti circumdabunt, quem et sanctus Moyses in benedictionibus, sicut jam superius dictum est, in Deuteronomio posuit (*Deut. xi*). Quod enim, secundum Septuaginta, inducitur rhamnus, id est, quoddam spinarum genus, in similitudinem dicere omnibus lignis convenientibus eam ut regnaret super eas. *Si in veritate ungitis me vos regnare super vos, venite, confidite in protectione mea. Et si non, exeat ignis de rhamno, et comedat cedros Libani.* Obscurus sensus est, sed cum inventa distinctio ma-

nifestat. Non enim ita legendum est, *Et si non exeat ignis de rhamno*; sed subdistinguendum: *Et si non*, ac deinde inferendum, *exeat ignis de rhamno*, id est: *Et si non confiditis in protectione mea*; aut, *Et si non in veritate ungitis me regnare super vos, exeat ignis de rhamno, et comedat cedros Libani*. Comminantis enim verba sunt quid facere possit, si noluerint eam regnare super se. Verum quia non ait: *Exibit ignis de rhamno, et manducabit cedros Libani*, sed ait, *Exeat et manducet*: obscurius factum est, quam si scia distinctio lateret. Vehementioris autem comminationis est et quodammodo presentioris efficacis, si quis dicat: Si non vis facere quod volo, sæviat in te ira mea, id est, jam sæviat, ut quod eam teneo, quam si dicat sæviet, promissivo modo pœnam intentans futuram.

CAPUT XII.

Quod post mortem Gedeon aversi sunt filii Israel et fornicati sunt cum Baalim, misitque Dominus spiritum pessimum inter Abimelech et habitatores Sichem, qui cœperunt eum detestari et scelus interfectionis septuaginta filiorum Jeroboal.

(*IBID.*) *Postquam autem mortuus est Gedeon, aversi sunt filii Israel, et fornicati sunt cum Baalim, percusseruntque cum Baal fœdus, ut eis esset in Deum. Nec recordati sunt Domini Dei sui, qui eruit eos de manibus omnium inimicorum suorum per circuitum, et cœtera. Septuaginta: Et factum est, cum mortuus esset Gedeon, et aversi sunt filii Israel, et fornicati sunt post Baalim; et posuerunt ipsi sibi Baalberith testamentum, ut esset eis ipse in Deum. Et Baalim, et Baalberith idola intelligenda sunt. Major itaque transgressio et fornicatio commissa est a populo post mortem Gedeon, quam illo vivo propter eundem: quoniam et illud, etsi illicite factum erat, tamen de sacramentis tabernaculi erat; ista vero post idola fornicatio non habet vel falsam paternæ religionis defensionem. Unde etiamsi illud eundem non in fine temporis Gedeon, sed ante factum est, ita Deus patienter tulit, ut pax in terra perseveraret: quia licet factum erat quod prohibuerat, non tamen longe recessum erat ab illo, qui tale aliquid in tabernaculo suo atque in honore suum fieri jusserat. Nunc vero graviora commissa et apertissimam post idola fornicationem populi esse noluit impunitam.*

*Misitque Dominus spiritum pessimum inter Abimelech et habitatores Sichem, qui cœperunt eum detestari, et scelus interfectionis septuaginta filiorum Jeroboal, et effusionem sanguinis eorum conferre in Abimelech fratrem suum, et inter cœteros Sichimorum principes qui eum adjuverunt, et cœtera. Emitit Deus spiritum malignum inter Abimelech et inter viros Sichimorum. Hoc verbum utrum imperantem aut permittentem Deum significet, non facile deliniri potest. Quod enim hic positum est, *emisit*, Græcus habet *exapesteilon*, quod est etiam in Psalmis; ubi legitur: *Emitte lucem tuam* (*Psal. XLII*); quanquam in quibusdam locis interpretes nostri, ubi est in*

Græco *exapesteilon*, *misit* interpretati sunt, non *emisit*. Potest ergo et sic intelligi, ut spiritum malum Deus tanquam ire inter eos volentem emisit, id est, potestatem dederit maligno spiritui ad eorum pacem perturbandam. Usque adeo autem etiam mitti a Domino malignum spiritum propter justitiam vindicandi non absurdum visum est, ut quidam id quod est *exapesteilon*, etiam immisit interpretati sint.

CAPUT XIII.

Quod Gaal filius Obed, quærens Sichimitas averteret ab Abimelech, ab eo interfectus est, qui viros turris Sichimorum, frondibus arborumque cœcis, persumum et ignem necavit. Et de obitu ipsius Abimelech.

(*IBID.*) *Ecce Gaal filius Obed venit in Sichimam cum fratribus suis, et oppugnat adversam te civitatem. Surge itaque nocte cum populo qui tecum est, et latita in agro, et primo mane oriente sole irruo super civitatem. Illo autem egrediente adversum te cum populo suo, fac ei quod potueris, et cœtera. Verba quæ misit per nuntios ad Abimelech Zebul princeps civitatis Sichimorum, etiam secundum Septuaginta, sic habent: *Et nunc surge nocte tu et populus tuus tecum, et insidiare in agro. Et erit mane simul ut oritur sol, maturabis et tendes super civitatem. Quod Latini quidam habent *maturabis*, quidam vero, *manicabis*, Græcus habet quod dici posset non uno verbo, *diluculo surges*. Sed fortasse hinc sic dictum *maturabis*, a matutino tempore, quamvis etiam aliis temporibus dici soleat ad rem accelerandam. *Manicabis* autem Latinum verbum esse mihi non occurrit. Sed illud movet, quod cum dixisset, *simul ut oritur sol*, addidit, *diluculo surges*; cum ipsum diluculum, quod Græce dicitur *ordros*, tempus autem solem significet, quod jam usitatissime dicitur, cum albescere cœperit. Sic itaque intelligendum est, ut quod positum est *mane*, ipsum diluculum intelligatur. Additum est autem: *Simul ut oritur sol*, ut exprimeretur, non jam orto sole faciendum, sed ubi fulgor apparuerit solis orientis. Non enim aliunde albescit diluculum, nisi cum cœperit partem cœli, quam videmus ab oriente lux solis ad eam redeuntis attingere. Hinc est quod etiam in Evangelio unam atque eandem rem alius evangelista dicit diluculo factam, cum adhuc obscurum esset; alius oriente sole, quia et ipsa lux quantalacunque diluculi, sole utique fiebat oriente, id est, ad ortum veniente, et fulgorem suum de suæ præsentis propinquitate jaectante. Quam lucem quidam idiotæ solis non esse putaverunt, sed esse illam quæ primitus condita est, antequam Deus quarto die conderet solem.**

At hi qui habitabant in turri Sichimorum, ingressi sunt sanum Dei sui Berith ubi fœdus cum eo pepigerant, et ex eo locus nomen accepit, qui erat valde munitus. Berith ergo interpretatur pactum; unde dicitur locum nomine pacti nuncupatum, quia Sichimitæ cum idolo, quo se protegi confidebant, pactum iniierant.

Abimelech quoque audiens viros turris Sichimorum pariter conglobatos, ascendit in montem Selmon cum omni populo suo; et, arrepta securi, præcidit arboris ramum, impositumque ferens humero, dixit ad socios: Quod me videtis facere, cito facite. Igitur certatim ramos de arboribus præcidentes sequebantur ducem; qui circumstantes præsidio, succenderunt. Atque ita factum est, ut fumo et igne mille hominum necarentur, viri pariter ac mulieres habitatorum turris Sichem, etc. Nota est historia quomodo Abimelech Sichimitas, dissensione ac seditione facta, superavit atque interemit. Sed magis juvat lectorem; si allegoriam facti sano fidei oculo inlente prospexerit. Quem autem melius iste Abimelech seditiosorum rex quam Antichristum, omnium iniquorum caput ac principem, possumus intelligere, qui viros turris Sichimorum ramis præcisit de monte Selmon, per fumum et ignem extinxit, cum superbos quosque mentis obscuritate obcecavit ac igne cupiditatis enecat? Abimelech ergo, *frater meus rex* interpretatur; Sichimite *humero*; et Selmon *concurrentiens*. Igitur Abimelech, degener et reprobus rex, Sichimitas in turre consistentes, per arborum suarum frondes succensos occidit, cum Antichristus eos qui in superbiæ sursum arbitrii sui libertate potiti ebriescunt, ramos arborum de monte Selmon, hoc est, hominum reproborum nequiter sibi consentientium actus securi nequitiae suae ac doli amputans, oculos mentis fumo perditæ obcecavit, ac igne furoris atque cupiditatis suffocavit. Sed sicut Abimelech post confectam cædem condignam ultionem mortis recompensationem recepit, ita et ipse Antichristus post completam mortem suam in cædibus sanctorum, aeternæ damnationis mercedem, justo iudice retribuente, in sine perispiet; hoc enim consequenter scriptor historiae narrando exprimit; cum ostendit Abimelech oppugnantem turrem oppidi Thebes, muliere fragmen melle capiti ejus desuper injiciente, ac cerebrum comminante, occubuisse. Quid enim significat hæc mulier, nisi sanctam Ecclesiam; quæ per fragmen tholæ, hoc est, per sententias sacræ Scripturæ caput Antichristi, quod est diabolus, conterit; ac cerebrum ejus comminuit, cum sensum malitiæ suæ subvertit, quædam jam hominibus prædicando, ac bonorum operum exempla demonstrando, virus nequitiae suae in eos effundere non permittit et ad extremum unita

capiti suo devincens mortem, mortis auctorem in æternum damnat, quem Dominus utique Jesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui (1 Thes. II).

CAPUT XIV.

Quod post Abimelech surrexit Israel Thola, filius Phua, patri Abimelech, cui post viginti et tres annos successit Jair, Galaadites, qui iudicavit Israel per viginti duos annos.

(CAP. X.) Post Abimelech surrexit dux in Israel Thola, filius Phua, patri Abimelech, vir de Isachar, qui habitavit in Sanir montis Ephraim, et iudicavit Israel viginti tribus annis, mortuusque ac sepultus est

in Sanir. Septuaginta: Et surrexit post Abimelech, qui salvum faceret Israel, Thola, filius patris fratris ejus, vir Isachar. Filium patris ejus dixit filium fratris patris ejus, cum ordinatius et usitatius atque apertius diceretur, filium fratris patris ejus; filius enim erat patri ejus, sicut evidenti in ea interpretatione quæ ex Hebræo est, invenitur. Non ergo quod dictum est patris fratris, ab eo declinatum est in nominativo, pater fratris; sed ab eo quod est patris frater; hoc est enim patruus. Nam sive ponatur in nominativo, hic pater fratris, sive ponatur, hic patris frater genitivum facit, hujus patris fratris. Verum altera oritur quæstio; quomodo fuerit patruus Abimelech vir Isachar, id est, vir de tribu Isachar, cum Abimelech patrem habuerit Gedeon, qui Gedeon de tribu fuit Manasse? Quomodo ergo Phua et Gedeon fratres fuerunt, ut possit esse Phua patruus Abimelech, cujus patri filius Thola succederet secundum istam narrationem ipsi Abimelech? Potuerunt ergo Gedeon et Phua unam habere matrem, ex qua diversis patribus nascerentur, et fratres essent unius matris filii, non unius patris. Solebant enim nubere feminae de aliis tribubus in alias tribus: unde et Saul cum esset de tribu Benjamin, dedit filiam suam David homini de tribu Juda; et sacerdos Judæ, utique homo de tribu Levi, duxit filiam Joram regis, hominis de tribu Juda. Hinc factum est, ut Elisabeth et Maria cognatas in Evangelio legimus (Luc. 1), cum fuerit Elisabeth de filiabus Aaron: ex quo intelligitur de tribu Levi et filiabus Aaron aliquam nupsisse in tribum Judam, unde ita feret inter ambas illa cognatio, ut Domini caro non solum de regia, verum etiam de sacerdotali stirpe propagaretur.

Huic successit Jair Galaadites, qui iudicavit Israel per viginti et duos annos, habens triginta filios sedentes super triginta pullos asinarum, et principes triginta civitatum, quæ ex nomine ejus appellatae sunt Avoth Jair, id est, oppida Jair usque in præsentem diem in terra Galaad. Mortuusque est Jair, ac sepultus in loco cui est vocabulum Camon. Quam autem Jair iste Galaadites melius designat, quam Redemptorem nostrum, qui dux et rex est populi Christiani? Quod bene ipsa demonstrant nomina. Jair enim interpretatur illuminans, et Galaad acervus testimonii. Illuminans bene dicitur Dominus noster, de quo scriptum est in Evangelio: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (Joan. 1); et ad quem in Psalmis Propheta ait: Illuminas tu mirabiliter a montibus æternis (Psal. LXXV). Hic ergo ex Galaad est, quia ex Scripturis sacræ ejus notitia percipitur, quem qui ibi corde credulo quærit, sine dubio invenit. Hic iudicavit Israel per viginti et duos annos; quia omnes qui in Veteri Testamento et in Novo fideles fuerunt, suo ejus mandatorum iudicio vixerunt. Vicenarius enim numerus, qui bis denarium continet, perfectionem legis et Evangelii demonstrat, ubi duorum præceptorum insigne maximum ac validissimum est, hoc est, dilectionis Dei et proximi: In his enim duobus præce-

ptis, ipsa Veritate attestante, tota lex pendet et propheta (Math. xxii). Unde et idem Salvator in Evangelio discipulis suis ait : *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem sicut dilexi vos* (Joan. xv). Habet ergo iste Jair triginta filios sedentes super triginta pullos asinarum : quia qui recte filii ejus nominantur et sunt, hi nimirum : in sanctæ Trinitatis fide mandatorum Dei custodiam habent, et lasciviam carnis suæ bene domare, et sibimet dominari student : unde et principes triginta civitatum esse merentur, quæ ex nomine ejus appellatæ sunt ; quia quicumque secundum sanctæ Trinitatis fidem scientiam legis Dei in custodia mandatorum ipsius pleniter percipit, iste idoneus est et aliis præponi : quia a luce filii lucis dicti sunt, sicut Christiani a Christo : unde Dominus apostollis suis ait : *Vos estis lux mundi. Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in caelis est* (Math. v). Hic Jair mortuus et sepultus legitur in loco cui est vocabulum Camon. Camon enim interpretatur *resurrectio inutilis*. Et quæ melius resurrectio inutilis dici potest, quam Hierusalem terrestris? Hæc enim resurrectionem Domini, quæ credentibus utilis et salubris est, sibi inutilem et perniciosam non credendo fecit ; ideo filii tenebrarum, non filii lucis, et filii perditionis magis quam filii resurrectionis dici meruerunt. Possunt et in Camon vocabulo hæretici vel mali catholici non inconvinienter accipi, qui merito *resurrectio inutilis* vocantur, quia nihil eis profuit per gratiam baptismi renasci, quibus iterum pristino errori ac veteris hominis actibus placuit involvi ; in his enim Jair noster quodammodo mortuus ac sepultus est ; quia gratiam fidei, ac lumen scientiæ, quæ ex dono Dei perceperunt, in semetipsis interfecerunt ac pravis moribus obruerunt.

CAPUT XV.

Quod peccantem Israel Dominus tradidit in manus Philistiim et filiorum Ammon, sed iterum eis ad penitentiam conversis defensorem misit. Jephthe votum Domino faciens adeptus est de hostibus victoriam.

(Ibid.) *Filii autem Israel, peccatis veteribus junctentes nova, fecerunt malum in conspectu Domini, et servierunt idolis Baalim et Astaroth, et diis Sirie, ac Sydonis, et Moab, et filiorum Ammon et Philistiim, dimiseruntque Dominum, et non colebant eum. Contra quos iratus tradidit eos in manus Philistiim, et filiorum Ammon, et cætera. Adjecerunt igitur filii Israel deservire Baalim et diis alienis, tradebanturque in manus filiorum Ammon. Tunc Jephthe Galaadites, fugiens a facie fratrum suorum, constituitur in principem ob pugnam filiorum Ammon, qui rediens post triumphum immolavit filiam, quæ sibi victori prima occurrerat : sic enim votum spondebat, ut quidquid sibi primum revertenti occurreret, Domino immolaret. Quia ergo in Jephthe prænantia batur, nisi Dominus Jesus Christus et Salvator noster, qui a facie fratrum suorum, id est, Judæorum abscedens, in gentibus principatum accepit, qui om-*

nia humanæ salutis sacramenta, tanquam juratus explevit, et, quasi filiam, ita carnem propriam pro salute Israelis Domino obtulit? Jurasse enim Patri occubuisse unigenitum legimus, Psalmo dicente : *Sicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob* (Psal. cxxx) : scilicet ut sacramentum religionis in carnis suæ passione pro salute generis humani exleret. Hæc ergo secundum gestorum historiam, ita per Christum acta sunt, ut videantur per religionem, qua juraverat, esse completa. Inter cætera vero quæ Jephthe mandat per nuntios regi filiorum Ammon, etiam hoc dicit : *Nonne quæcunque hæreditabit tibi Chamos Deus tuus, hæc hæreditabis? Et omnia quæcunque hæreditabit Dominus Deus noster a facie vestra, hæc hæreditabimus?* Quod quidam Latini sic interpretandum putaverunt, ut dicerent : *Nonne quæcunque dedit tibi hæreditatem Chamos Deus tuus, hæc possidebis?* Ubi videri potest confirmasse Jephthe, Deum istum qui vocatur Chamos, potuisse aliquid dare in hæreditatem cultoribus suis. Quidam vero sic habent : *Nonne quæcunque possidebit Chamos Deus tuus, hæc possidebis?* Et hoc ita sonat, quasi aliquid potuerit possidere. An forte secundum hoc dictum est, quod sub angelis constitutæ sunt gentes juxta canticum Moysi famuli Dei? Nunquidnam ergo ille angelus, sub quo erant filii Ammon, Chamos appellatus est? Quis hoc audeat affirmare, tum possit intelligi secundum ejus opinionem dictum, quia putabat Deum suum hoc possidere, vel in possessionem sibi dedisse? Magis autem iste sensus elucet in his verbis, quæ Græcus habet : *Nonne quæcunque hæreditabit tibi Chamos Deus tuus, hæc hæreditabis?* ut in eo quod positum est, tibi, intelligatur ita dictum, ac si diceretur : *Sicut videtur tibi. Tibi enim hæreditabit, qui hoc putas*, non quod ille aliquid posset hæreditare. Denique in eo quod sequitur : *Et omnia quæcunque hæreditabit Dominus Deus noster, non dixit, hæreditabit nobis*, tanquam diceret, *Sicut videtur nobis, sed, vere hæreditabit a facie vestra*, quoniam ipsis abstulit, et his dedit : hæc, inquit, hæreditabimus.

De filia autem Jephthe, quod eam pater in holocaustoma obtulit Deo, quoniam in bello voverat, si vicisset, eum se holocaustoma oblaturum qui sibi de demo exiens occurrisset ; quod cum vovisset, vicit ; et occurrente sibi filia, quod voverat reddidit, solet esse magna et ad dijudicandum difficillima quæstio : quibusdam quid sibi hoc velit nosse cupientibus et pie quærentibus ; quibusdam vero, qui Scripturis his sanctis imperita impietate adversantur, hoc maxime in crimen vocantibus quod legis et prophetarum Deus etiam humanis sacrificiis fuerit delectatus. Quorum calumniis sic primitus respondemus, ut Dominum legis et prophetarum, atque ut expressius dicam Deum Abraham, et Deum Isaac, et Deum Jacob, nec illa sacrificia delectaverint, ubi pecorum holocausta offerebantur ; sed quod significativa fuerint, et quædam umbræ futurorum, res ipsas nobis quæ his sacrificiis significabantur, commendare vo-

luisse. Fuisse autem etiam istam utilem causam cur illa mutarentur, nec modo juberentur, imo prohiberentur offerri, ne vere secundum carnalem affectum talibus Deum delectari putaremus.

Sed utrum etiam humanis sacrificiis significari futura oportuerit, merito quaeritur: non quod mortes hominum quandoque mortuorum in hac causa exhorrescere et formidare deberemus, si illi qui haec de se fieri gratanter acciperent, in aeterna remuneratione commendarentur Deo: sed si hoc verum esset, hoc genus sacrificiorum Deo non displiceret; displicere autem Deo, satis evidenter eadem Scriptura testatur. Nam cum omnia primogenita sibi dicari et sua esso voluerit atque praeeperit, redimi tamen a se voluit primogenita hominum, ne immolandos Deo crederent filios suos, quos natos primitus suscepissent (*Exod. xiii*). Deinde hoc apertius ita loquitur, quod humana holocausta sic Deos improbet, ut prohibeat, detestans ea in aliis gentibus, et populo suo praecipiens ne audeat imitari: *Si autem, inquit, exterminaverit Dominus Deus tuus gentes, in quas tu intras hereditare terram eorum a conspectu tuo, haereditabis eos, et habitabis in terra eorum; attende tibi ipsi ne exquiras sequi eos, postquam exterminati fuerint a facie tua, ne exquiras deos eorum dicens: Quemadmodum faciunt gentes diis suis, faciam et ego. Non facies ita Domino Deo tuo; abominamenta enim quae Dominus odit, fecerunt diis suis, quoniam et filios suos et filias suas comburunt igni diis suis* (*Deut. xii*). Quid evidentiùs ostendi potest his sanctae Scripturae testimoniis, ut alia hujuscemodi omittam, quam Deum, a quo haec Scriptura humano generi contributa est non solum non diligere, verum etiam odisse talia sacrificia, in quibus homines immolantur? Illa plane diligit et coronat, cum quisque justus iniquitatem patiens usque ad mortem pro veritate decertat, vel ab inimicis quos pro justitia offendit, occiditur, retribuens eis bona pro malis, id est, pro odio dilectionem. Talem dicit Dominus sanguinem justum a sanguine Abel, usque ad sanguinem Zachariae (*Math. xxiii*). Praecipue autem quod sanguinem fudit ipse pro nobis, et sacrificium seipsum obtulit Deo; sic utique obtulit, ut ab inimicis pro justitia occideretur. Hanc imitata martyrum millia usque ad mortem pro veritate certarunt, et ab inimicis sequentibus immolata sunt; de quibus dicit Scriptura: *Tanquam aurum in fornace probavit illos, et sicut holocausta hostiam accepit illos* (*Sap. iii*). Unde et Apostolus dicit: *Ego enim jam immolor*. Sed non sic Jephthe de filia fecit holocaustoma Domino; sed sicut praecipit fuerat pecora offerri, et prohibitum fuerat homines immolari. Magis hoc illi simile videtur quod fecit Abraham, quod Dominus specialiter fieri praecipit (*Gen. xxii*), non generali lege ut talia sibi sacrificia fierent aliquando mandavit, imo etiam fieri omnino prohibuit. Distat itaque hoc quod Jephthe fecit a facto Abrahæ, quoniam ipse jussus obtulit filium, iste autem fecit quod et lege vetabatur, et nullo speciali

A jubebatur imperio. Deinde non solum in sua lege postea, verum etiam tunc Deus in ipso Abraham filio talibus sacrificiis quam non delectaretur, ostendit; cum patrem cujus fidem jubendo probaverat, a filii tamen interfectione prohibuit, et arietem, quo sacrificium licite secundum veterum congruam temporis consuetudinem compleretur, apposuit.

Si autem hoc quemquam movet, quomodo pie crediderit Abraham Deum sacrificiis talibus delectari, si haec illicite offeruntur Deo; et ideo putat recte credidisse etiam Jephthe quod tale sacrificium Deo esse posset acceptum: primo consideret aliud esse ultro movere, aliud jubenti obtemperare. Non enim si aliquid praeter morem in domo a Domino institutum servo jubetur, atque id laudabili obedientia facit, ideo non est plectendus, si hoc facere sponte praesumpserit. Deinde habebat quod crederet Abraham, ut propter divinum imperium non parceret filio, non credens Deum tales victimas licenter accipere, sed hoc eum propterea jussisse, ut resuscitaret occisum, et hinc aliquid, tanquam Deus sapiens, demonstraret. Nam hoc de illo etiam in Epistola legitur, quae inscribitur ad Hebraeos; et fides ejus, quia hoc de Deo crediderit quod posset filium ejus suscitare, laudatur (*Hebr. xi*). Iste vero et Deo non jubente, neque poscente, et contra legitimum ejus praecipitulum ultro sacrificium vovit humanum. Sic enim scriptum est: *Et vovit Jephthe votum Domino, et dixit: Si traditione tradideris mihi filios Ammon in manu mea, et erit, quicumque exierit de januis domus meae obviam mihi in revertendo me in pace a filiis Ammon, et erit, Domino offeram eum. holocaustoma*. Non utique his verbis pecus aliquod vovit, quod secunda legem holocaustoma posset offerre. Neque enim est aut fuit consuetudinis, ut redeuntibus cum victoria de bello ducibus pecora occurrerent. Quantum autem attinet ad muta animalia, canes solent dominis blando famulatu alludentes currere in obviam; de quibus ille in suo voto cogitare non posset, ne in injuriam Dei aliquid non solum illicitum, verum etiam contemptibile, et secundum legem immundum vovisse videretur. Nec ait: *Quodcumque ierit de januis domus meae in obviam mihi, offeram illud holocaustoma*; sed ait: *Quicumque exierit, offeram eum*: ubi procul dubio nihil aliud quam hominem cogitavit; non tamen fortasse unicam filiam, quanquam illam in tanta paterna gloria quis posset anteire, nisi forte uxor? Nam quod non dixit, *quicumque*, sed, *quicumque exierit de januis domus meae*, solet Scriptura masculinum genus pro quolibet sexu ponere, sicut de Abraham dictum est: *Surgens a mortuo* (*Gen. xxiii*); cum ejus uxor mortua fuisset.

Quia ergo de hoc voto atque facto nihil videtur Scriptura judicasse, sicut de Abraham, quando filium jussus obtulit, apertissime judicavit; sed tantummodo scriptum reliquit legentibus judicandum, quemadmodum de facto Judae, filii Jacob, quando ad numerum quidem suum nesciens intravit, verum quantum in ipso fuerat fornicatus est, quia meretricem

putavit (*Gen. xxxviii*), neque approbavit hoc Scriptura neque reprobavit, sed justitia et Dei lege consultata æstimandum pensandumque dimisit. Quia ergo de isto Jephthe facta in neutram partem sententiam Scriptura Dei protulit, ut noster intellectus in judicando exerceretur, possemus jam dicere Deo displicuisse tale votum, et ad illam productum esse vindictam, ut patri potissimum filia unica occurreret. Quod si sperasset atque voluisset, non continuo, ut eam vidit, scidisset vestimenta sua, et dixisset: *Hæ me! filia mea, impedisti me; in offendiculum facta es in oculis meis.*

Deinde sexaginta dierum tam longa dilatione data filia suæ, Dominus eum ab unicæ clarissimæ natæ immolatione eum non prohiberit, sicut prohibuit Abraham, donec perficiendo quod voverat seipsum periret orbitate gravissima, Deum autem nequam hominis immolatione placaret, et ideo hujusmodi patri pœnam fuisse retributam ne impunitum talis voti relinqueretur exemplum, ut aut magnum aliquid se vovere Deo putarent homines, cum victimas humanas voverent, et, quod est horribilius, filiorum; aut non vera sed potius simulata eadem vota essent, cum velut exemplo Abrahæ sperarent qui vovissent, Deum prohibitorum talia vota compleri: possemus, inquam, hæc dicere, nisi ab ista sententia duo nos præcipue divinarum Scripturarum testimonia retardarent, ut hanc rem gestam et in libris tantæ auctoritatis memoriæ commendatam, diligentius quantum Dominus adjuvat, et cautius perscrutemur, ne in ullam partem judicium temerarium proferamus. Unum, quod in Epistola ad Hebræos iste Jephthe inter tales commemoratur, ut eum culpare vereamur, ubi sic scriptum est: *Et quid adhuc dicam? Deficit enim me tempus enarrandi de Gedeon, Barach, Samson, et Jephthe, et David, et Samuel, et prophetis, qui per fidem vicerunt regna, operantes justitiam, consecuti sunt promissiones (Hebr. xi).* Alterum, quod ubi de illo ista narratur, quod tale voverit et impleverit votum, præmisit Scriptura dicens: *Et factus est super Jephthe spiritus Domini, et perrexit Galaad et Manasse, et transiit speculam Galaad, et de specula Galaad trans filios Ammon, et vovit Jephthe votum Domino, etc., ad hoc ipsum votum pertinentia; ut omnia quæ deinceps facta sunt, tanquam opera spiritus Domini, qui super eum factus est, intelligenda videantur. Ista testimonia nos compellunt querere potius cur factura sit, quam facile improbare quod factum est.*

Sed primo illud quod ex Epistola quæ ad Hebræos est commemoravi, inter illos laudabiles viros qui ibidem recoluntur, non solum est Jephthe, verum etiam Gedeon, de quo similiter Scriptura dicit: *Spiritus Domini confortavit Gedeon (Jud. vi)*; et tamen ejus factum, quod de illo auro prædæ operatus est *efod*, et fornicatus est post illud omnis Israel, et factum est domui Gedeon in scandalum (*Jud. viii*), non solum laudare non possumus, verum etiam quia Scriptura hinc apertissime judicavit, reprobare minime dubi-

am. Nec tamen ex hoc ulla sit injuria spiritui Domini qui eum confortavit, ut hostes populi ejus tanta facilitate superaret. Cur ergo inter eos commemoratur, qui per fidem vicerunt regna, operantes justitiam, nisi quia sancta Scriptura, quorum fidem atque justitiam veraciter laudat, non hinc impeditur eorum etiam peccata, si qua novit, et oportere judicat notare veraciter? Nam et in eo quod idem Gedeon signum petens, sicut ipse locutus est, tentavit in vellere (*Jud. vi*), nescio utrum non fuerit transgressus præceptum quod scriptum est: *Non tentabis Dominam Deum tuum (Deut. vi)*. Verumtamen etiam in ejus tentatione Dominus quod prænuntiari volebat, ostendit; in compluto scilicet vellere, et area tota circumquaque sicca, figurare primum populum Israel, ubi erant sancti cum gratia cœlesti, tanquam pluvia spiritali. Et postea compluta area sicco vellere figurare Ecclesiam toto orbe diffusam, habentem non in vellere tanquam in velamine, sed in aperto cœlestem gratiam, illo priore populo velut ab ejusdem gratiæ rore alienato atque siccato. Nec tamen frustra inter fideles et operantes justitiam propter bonam fidelemque vitam, in qua eum credendum est esse defunctum, tale in Epistola ad Hebræos meruit testimonium.

Utrum autem quia posteaquam dictum est: *Factus est super Jephthe spiritus Domini*, ea secuta sint, ut votum illud voveret, atque hostes vinceret, et quod voverat redderet, spiritui Domini omnia deputanda sint, ut perinde habeatur et hoc sacrificium, tanquam id Dominus sicut Abrahæ fieri jussisset, non facile dixerim; cum utique de Gedeon possit hæc afferri differentia, quia post peccatum quod fecit, quando fecit *efod*, post quod universus populus fornicatus est, nulla est ejus commemorata prosperitas; postea vero quam Jephthe votum vovit, illa est insignis ejus victoria consecuta, propter quam adipiscendam voverat, et qua adeptus, quod voverat, solvit. Rursus enim considerandum est, quia Gedeon etsi non postea quam fecit *efod*, tamen postea quam tentavit Dominum, quod utique peccatum est, magna strage hostibus cæsis atque superatis, populo acquisivit salutem. Sic enim scriptum est: *Et dixit Gedeon ad Dominum: Non irascatur indignatio tua in me, et loquar adhuc semel, tentabo adhuc semel in vellere (Jud. vi)*. Iram quippe Dei metuebat, quia voverat se tentando peccare, quod Deus in lege sua manifestissime prohibet. Hoc tamen peccatum ejus et mirabilis signi evidentia, et magna victoriæ prosperitas liberationisque populi consecuta est. Jam enim Deus statuerat afflicto populo subvenire, atque hujus ducis, quem ad hoc opus assumpserat, utebatur animo non solum fideli et pio, verum etiam subdeficiente et delinquente, et ad prænuantianda quæ volebat, et complenda quæ dixerat.

Non enim per istos tantum, qui etiamsi peccaverunt, inter justos tamen narrantur, sed etiam per ipsum Saulem omnimodo reprobatum multa Deus populo suo præstitit, in quem insilivit etiam Spiritus

Dei, et prophetavit; non cum iuste ageret, sed cum in virum sanctum David innocentemque sæviret (*I Reg. x*). Agit enim spiritus Domini et per bonos et per malos, et per scientes, et per nescientes, quod agendum novit et statuit; qui etiam per Caipham, acerrimum Domini persecutorem, nescientem quid dixerit, insignem protulit prophetiam, quod oporteret Christum pro gente (*Joan. xi*). Quis enim egit, nisi Spiritus Domini, curans prænuntiare ventura, ut iudici Gedeon tentare volenti Dominum, et non credenti quod ei fuerat per manus ejus de salute populi jam locutus, hoc potissimum de vellere prius completo, postmodum sicco, et de area primum sicca, postea rigata, veniret in mentem? ut quod subdeficit a fide, infirmitati ejus delictoque deputetur; quod vero etiam tali ejus animo ad hoc quod generi humano significari oportebat, usus est Deus, ad ejus intelligatur misericordiam et mirabilem providentiam pertinere.

Si quis autem dicit omnia scientem fecisse et dixisse Gedeon ex revelatione prophetica, ut per eum signa talia monstrarentur; nec defecisse a fide; et quod ei jam promiserat Dominum credidisse; sed actione prophetica in vellere voluisse tentare, atque ita illius tentationem fuisse inculpabilem, sicut dolum Jacob (*Gen. xxvii*), et illud quod Domino ait: *Non irascatur indignatio tua in me*, non ideo dixisse quod frater ejus timeret, sed quod eum consideret non iræsci, cum ea faceret quæ spiritu ejus dictante facienda esse tanquam propheta sentiret: dicat ut videtur, dummodo illud quod de facto efod Scriptura ipsa culpavit, quodlibet significet, non audeat excusare a peccato. Nam et illud quod recenti viri ad signum crucis ipso numero pertinentes hydrias fictiles acceperunt, eisque ardentes faculas incluserunt, quibus hydriis fractis, repente lumina numerose micantia tantam hostium multitudinem terræerunt, tanquam ex suo arbitrio videtur fecisse Gedeon; non enim Scriptura dicit Dominum admonuisse ut hoc faceret, et tamen tam grande signum quia ejus animo atque consilio faciendum, nisi Dominus, inspiravit? Qui præfiguravit sanctos suos thesaurum evangelici luminis in vasis fictilibus habituros, sicut Apostolus dicit: *Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus* (*II Cor. iv*): quibus in passione martyrii, tanquam vasculis fractis, major eorum gloriæ fulgor emicuit, quæ impios evangelicæ prædicationis inimicos inopinata illis Christi claritate superavit.

Seu ergo per scientes seu per nescientes præfigurationem prædicationemque futurorum spiritus Domini prophetice temporibus operatus est. Nec ideo peccata eorum dicendum est non fuisse peccata; quia et Deus, qui et malis nostris bene uti novit, etiam ipsis eorum peccatis usus est ad significanda, quæ voluit. Proinde si propterea peccatum non fuit, sive cujuslibet necis humanæ, sive etiam parricidale sacrificium, vel vovere vel reddere, quia magnum aliquid et spiritale significavit, frustra Deus talia prohibuit, et se odisse testatus est; quoniam et illa quæ

ferri jussit, utique ad aliquam significationem rerum spiritualium magnarumque referuntur. Cur ergo illa prohiberet, quandoquidem propter eandem rerum eorundem significationem poterant, propter quam et ista licite fiebant, nihilominus licite fieri, nisi quia nec tale aliquid significantia quale expedit credere, humana Deo sacrificia placuerunt, quando non quisque pro injustitia ab inimicis, quia recte vivere voluit aut peccatum noluit, interimitur, sed homo ab homine tanquam electa hostia more pecoris immolatur?

Quid si, ait aliquis, quoniam pecorum victimæ jam eo ipso quo fuerant usitate, quamvis et ipsæ a recte intelligentibus ad significationem spiritualium referuntur, minus tamen faciebant intentos ad magnum sacramentum Christi et Ecclesiæ requirendum; propterea Deus re insigni et inopinata volens quasi dormientes hominum animos excitare, eo magis quod talia sibi sacrificia offerri vetuerat, curavit sibi ejusmodi aliquid offerendum, ut ipsa admiratio magnam gigneret quæstionem, et magna quæstio ad perscrutandum magnum mysterium studium piæ mentis erigeret, pie vero scrutans mens hominis altitudinem prophetiæ, velut hamo pisces Dominum Christum de profundo Scripturarum levaret. Huic nos rationi et considerationi non obstimus. Sed alia quæstio est de animo voventis, alia de providentia Dei, quæ licunque animo ejus optime utentis. Quamobrem si spiritus Domini qui factus est super Jephthe, ut hoc voveret omnino præcepit, quod quidem Scriptura non aperuit: tamen si hoc ille præcepit, cujus non licet jussa contemnere, non solum insipientia culpanda non est, verum etiam laudanda obedientia est. Hoc enim etiam si se homo ipse interimat, quod utique humana voluntate atque consilio facere nefas est, profecto intelligendum est obedienter fieri potius, quam scelestè, si divinitus jussum est; de qua quæstione satis in primo libro de Civitate Dei disputavimus. Si autem Jephthe humanum secutus errorem, humanum sacrificium vovendum putavit, ejus quidem peccatum de unica filia jure punitum est, quod etiam ipse verbis suis satis videtur ostendere, ubi ait: *Heu-me! filia, impedisti me, in offendiculum facta es in oculis meis*, discissis etiam vestimentis suis. Verumtamen etiam hic ejus error habet aliquam laudem fidei, qua Deum timuit, ut quod voverat redderet, nec divini in se iudicii sententiam declinavit, sive sperans Deum prohibitorium, sicut fecit Abraham, sive ejus voluntatem etiam non prohibentis intellectam facere potius quam contemnere statuens.

Quamquam et hic merito queri potest, utrum verius intelligant hoc Dominum nolle fieri, et in eo potius Deo, si non fieret, obediretur, quoniam hoc se nolle et in Abraham filio et in legitima prohibitione monstraverat. Verumtamen si propterea Jephthe non faceret, sibi potius in unica filia pepercisso, quam Dei voluntatem secutus esse videretur. Magis ergo intellexit, in eo quod illi filia occurrit, ultorem Deum, justæque pœnæ se fideliter subdidit, timens sævio-

rem tanquam de tergiversatione, vindictam? Credebat enim etiam bonæ et virginis animam filiæ bene recipi, quod non seipsa voveret immolandam, sed voto et voluntati non resisteret patris, et Dei fuerat secuta iudicium. Mors enim sicut nec sibi a quoquam sponte, nec cuiquam sponte inferenda est, ita Deo jubente recusanda non est, cujus constitutione quocunque tempore obunda est: nec quisquam qui eam perpeti detrectat, ut omnino evitetur, sed tantummodo ut differatur, laborat.

Nunc jam quid Spiritus Domini, sive pernescientem Jephthe, sive per scientem, sive per ejus imprudentiam, sive per obedientiam, sive per offensionem, sive per fidem in hac re gesta præfiguraverit, quantum Deus adjuvat, requiramus, breviterque pandamus. Admonet enim nos et urget, quodammodo iste sanctarum Scripturarum locus cogitare quemdam potentem virtute. Talis enim dicitur Jephthe, quod nomen interpretatur *aperiens*. Dominus autem Christus, sicut indicat Evangelium, discipulis suis *aperuit sensum, ut intelligerent Scripturas* (Luc. xxiv). Hunc Jephthe fratres ejus reprobaverunt, et de paterna domo expulerunt objicientes ei, quod esset filius fornicariæ, tanquam ipsi essent de uxore legitime nati (Jud. 11). Hoc etiam egerunt adversus Dominum principes sacerdotum et Scribæ et Pharisei, qui de legis observatione gloriari videbantur, tanquam ille solveret legem, et ideo veluti non esset legitimus filius. Et quauquam de sancta quidem Virgine corpus assumpsit, quod fidelibus uatum est; tamen ejus mater, quantum ad gentem pertinet, etiam illa Judaica synagoga dici potest. Revolvat qui voluerit propheticos libros, et videat quoties et quanta verbi severitate atque indignatione Domini illa gens, velut impudica mulier, de suis fornicationibus arguatur. Unde est etiam illud in hoc libro frequentissimum, vel cum post ephod quod fecit Gedeon omnis Israel legitur fornicatus (Jud. 11): vel quod abierunt post deos gentium, quibus erant circumdati. Unde illis divina ira commota est, ut per annos decem et octo contererentur a filiis Ammon. Sed nunquid non ex eadem gente Israel etiam illi nati erant sacerdotes, et Scribæ, et Pharisei, quos in eis diximus fuisse præfiguratos, qui Jephthe, tanquam isti Dominum Christum, veluti non legitimum filium persecuti expulerunt? Sed in eo similitudo adumbrata est, quod isti, ut dixi, veluti legis observatores eum, qui contra præcepta legis facere videbatur, tanquam legitimi non legitimum, jure sibi visi sunt eiecisse. Secundum hoc enim plebs illa dicta est fornicari, quod legis præcepta non servans tanquam viro non exhibebat fidem.

Sic autem scriptum est de Jephthe: *Et creverunt filii uxoris, et ejecerunt Jephthe*. Verbum quod positum est, *creverunt*, significat in figura, *prevaluerunt*; quod in Judæis impletum est, qui prævaluerunt infirmitati Christi, quia ita voluit ut ab eis quæ oportebat passione perferret, sicut hoc idem significans Jacob prævaluit angelo cum quo, ut idipsum per-

A tenderet, luctabatur (Gen. xxxii). Dixerunt ergo ad Jephthe: *Non hæreditabis in domo patris nostri, quoniam filius mulieris fornicariæ tu*; tanquam dicerent quod Evangelium loquitur: *Non est iste homo a Deo, qui sic solvit sabbatum* (Luc. xvi). Se autem velut jactantes legitimos filios Domino dixerunt: *Nos ex fornicatione non sumus nati, unum patrem habemus Deum* (Joan. viii).

(CAP. XI.) *Et fugit Jephthe a facie fratrum suorum, et habitavit in terra Job*. Fugit, quoniam se, quantus esset, abscondit: fugit, quoniam eos sævientes latuit. *Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent* (I Cor. ii). Fugit, quoniam morientis infirmitatem viderunt, virtutem autem resurgentis non viderunt. Habitavit autem in terra bona, vel, ut expressius dicamus, optima; quod enim Græcè *agathon*, hoc Latine optimum dicitur: id autem interpretatur *Tob*. Ubi nihil videtur intelligenda ejus a mortuis resurrectio. Nam quæ terra magis optima quam terrenum corpus excellentia immortalitatis ac incorruptionis indutum? Quod autem dicitur de Jephthe, quia posteaquam fugiens a facie fratrum suorum, habitavit in terra *Tob*, colligebantur ad eum viri latrones, et ambulabant cum ipso; quanquam et ante passionem objectum fuerit Domino, quod cum publicanis et peccatoribus manducaret, quando respondit non esse necessarium sanis medicum, sed ægrotis (Matth. ix), et *inter iniquos deputatus est* (Isa. liii), quando inter latrones crucifixus est, et unum ex eis de cruce in paradisum transtulit; tamen posteaquam resurrexit, et esse coepit secundum id quod supra exposuimus, in terra *Tob*, collecti sunt ad illum scelerati homines propter remissionem peccatorum, qui cum illo ambulabant, quia secundum ejus præcepta vivebant, neque hoc fieri desinit usque nunc et deinceps, quousque ad eum confugiunt mali, ut justificet impios, qui ad eum convertuntur, et discant iniqui vias ejus,

Jam illud quod hi qui abjecerant Jephthe (erat enim Galaadites) conversi sunt ad eum, et quesiverunt eum per quem liberarentur ab inimicis suis; quam clara præfiguratione significat, quod hi qui abjecerunt Christum, ad eum rursus conversi, in illo reperiant salutem; sive illi intelligantur, quos Petrus apostolus eum de ipso scelere arguisset, sicut in *Actibus* apostolorum legitur (Act. ii), et hortatus esset ut ad eum converterentur quem fuerant persecuti, *compuncti sunt corde*, et ab illo quem a se alienaverant, desiderarunt salutem. Quid est autem liberari ab inimicis, nisi a peccatis? Sic enim illis ait: *Agite poenitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini Jesu Christi, et remittentur vobis peccata vestra* (Ibid.): sive illa potius significetur quæ in fine speratur vocatio gentis Israel. Magis quippe ipsa videtur apparere in eo, quod dicitur: *Et factum est post dies*; quod utique post tempus significat, et per hoc insinuat non illud intelligendum quod recenti passione Domini est, sed quod postea futurum est. Quo videtur etiam id per-

tinere, quod seniores Galaad venerunt ad Jephthe, ut per ætatem senilem posteriora et novissima tempora accipienda sint. Interpretatur autem Galaad *abjiciens*, sive *revelatio*, quorum utrumque satis apte huic rei congruit, quia primo Dominum Christum abjecerunt, eisque postea revelabitur.

Quod vero contra filios Ammon dux quærebatur Jephthe, quibus victis liberantur, qui eo duce adversus illos bellare cupiebant, quoniam interpretatur Ammon *filius populi mei*, sive *populus mœroris*, profecto aut illi significantur inimici, qui ex ipsa gente perseverantes in infidelitate prædicti sunt, aut omnino omnes gehennæ prædestinati, ubi erit eis fletus et stridor dentium, tanquam populo mœroris (*Math. viii et xii*). Quamquam populus mœroris etiam diabolus et angeli ejus non inconvenienter intelliguntur, sive quia æternam miseriam eis quos decipiunt acquirunt, sive quia et ipsi æternæ miseræ deputati sunt.

Elegantè sane ad exprimentam multo evidentius prophetiam Jephthe respondit senioribus Galaad: *Nonne vos odio habuistis me, et ejecistis me de domo patris mei, et dimisistis me a vobis? Et quid est quod venistis, quando tribunuti estis?* Tale aliquid figuratum est in Joseph, quem fratres vendentes abjecerunt (*Gen. xxxvii*), et cum fame tribularentur, ad ejus opem misericordiamque conversi sunt (*Gen. xli*). Hic vero multo amplius elucet significatio futurorum, quod non ipsi prorsus fratres qui ejecerunt Jephthe ad eum venerunt, sed Galaad seniores pro universo illo populo eidem applicantes. Sicut eadem gens dicitur Israel, sive in eis qui tunc fuerunt, Christumque reprobaverunt, sive in eis qui ad ejus opem postea reversi sunt; populo enim dicitur inimico, sive in majoribus, sive in posteris suis longa odia trahenti atque servanti, tandemque converso in eis qui tunc conversuri sunt, *Nonne vos habuistis odio me, et ejecistis me de domo patris mei?* Hoc enim eis visum est qui persecuti sunt, quod dejecerunt Christum de domo David, in qua regni ejus non erit finis (*Luc. i*).

Et dixerunt seniores Galaad ad Jephthe: Non sic modo venimus ad te. Tanquam dicerent Judæi conversi ad Christum: Tunc venimus ut persequeremur; modo venimus ut sequamur. Profitentur etiam adversus inimicos eum futurum sibi caput. Respondet ille, si eorum vicerit inimicos, quod erit eis in principem; quod Gedeon noluit, cum id Israelitæ voluissent; respondit quippe illis: *Princeps vester Dominus erit.* Rex enim nomine principis significatur, quod non dum habebat gens illa tempore Judicium. Cœperunt autem habere Saulem, et deinceps alios successores ejus, qui in libris Regnorum leguntur. Nam in Deuteronomio cum eis præcipitur qualem debeant habere regem, si hoc eis placuerit, non ibi rex sed princeps appellatur (*Deut. xvii*). Sed quia iste Jephthe illum figurabat qui verus est rex, quod etiam in titulo scriptum fuit, qui cruci ejus affixus, quem Pilatus delere vel emendare non ausus est; idè creden-

dum est, esse dictum: *Ero vobis in principem*: illi autem dixerant: *Eris nobis in caput*: quoniam caput viri Christus (*I Cor. ii*); et ipse est caput corporis Ecclesiæ (*Eph. v*). Denique posteaquam eos liberavit Jephthe ab omnibus inimicis, non eis factus est rex, ut intelligeremus illud quod dictum est, ad prophetiam potius pertinuisse de Christo, quam ad ipsam proprie Jephthe, de quo Scriptura narrationem ita concludit: *Et judicavit Jephthe Israel sex annis, et mortuus est Jephthe Galaadites, et sepultus est in civitate sua in Galaad.* Judicavit ergo Israel, sicut et cæteri judices; non ibi regnavit, ut principes, sicut hi qui Regnorum voluminibus continentur.

Jam vero posteaquam eis idem Jephthe dux constitutus est, misit nuntios ad hostes prius pacis verba portantes: illud ostenditur, quod ait Apostolus, in quo Christus loquebatur: *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes* (*Rom. xii*). Verba porro ipsa quæ mandavit Jephthe porttractare omnia nimis longum est festinantibus nobis. Videntur tamen mihi sic intelligenda, quantum attinet ad significationem futurorum, ut in eis advertatur doctrina Christi. Admonet nos quemadmodum sit ambulandum, hoc est, vivendum inter eos qui non secundum propositum vocati sunt: *Noct enim Dominus, qui sunt ejus* (*II Tim. ii*). Jam vero quod cum esset debellaturus inimicos, *factus est super eum spiritus Domini*, significatur Spiritus sanctus imperitius membris Christi. Quod autem *pertransit Galaad, et Manasse, et transit speculam Galaad, et ab specula Galaad transit ad filios Ammon*, proficientia significantur membra Christi ad victoriam de inimicis reportandam. Galaad quippe interpretatur *abjiciens*, et Manasse *necessitas transeundi*. Transeundi sunt ergo a proficientibus abjicientes, id est, contemnentis; transeunda et necessitas, ne forte cum transierit contemnentis qui proficit, cedat terrentibus; transeunda etiam specula Galaad, quoniam Galaad etiam *revelatio* interpretatur. Est autem specula altitudo ad prospiciendum vel ad despiciendum, id est, desuper aspiciendum. Specula itaque Galaad congruenter mihi videtur significare superbiam revelationis, unde dicit Apostolus: *Et in magnitudine revelationum ne extollar* (*II Cor. xii*). Ergo et ipsa transeunda est, id est, non est in ea manendum, propter cadendi periculum. His pertransitis, facile sperantur inimici, quod significat dicendò: *Et ab specula Galaad transit ad filios Ammon*, de quibus inimicis jam supra dictum est.

Et vocit Jephthe votum, et dixit: Si traditione tradideris mihi filios Ammon in manu mea, et erit quicumque exierit de januis domus meæ in obviam mihi in revertendo me in pace a filiis Ammon, et erit Domino, et offeram eum holocaustum. Quemlibet in hoc loco cogitaverit, Jephthe secundum cogitationem humanam, non videtur unquam filiam cogitasse; alioqui non diceret, cum illam cornat occurrisset: *Heu me! filia mea, impediisti me, in offendiculum facta es in oculis meis. Impediisti enim ita dictum est, tan-*

quam ad hoc se impeditum judicaverit, ne illud quod cogitaverat impleret. Sed quem potuit cogitare primitus occurrentem, qui filios alios non habebat? An conjugem cogitavit, et ut hoc fieret Deus noluit, et ut non relinqueret impunitum, ne quis deinceps id auderet; et ut magna providentia ex hoc quoque ipso quod accidit, sacramentum Ecclesiae figuraret. Ix utroque igitur prophetia coaptata est; ex eo quod vovens cogitavit, et ex eo quod nolenti contigit. Si enim conjugem cogitavit, conjux Christi Ecclesia est: *Propterea relinquet homo patrem et matrem, et adheret uxori suae, et erunt duo in carne una* (Gen. II). *Sacramentum hoc magnum est*, inquit Apostolus, *ego autem dico in Christo et in Ecclesia* (Eph. v). Sed quia hujus Jephthae conjux virgo esse non potuit, in eo quod filia potius occurrit, et inulta non remansit, prohibitum sacrificium vovens audacia, et virginitas Ecclesiae figurata est. Nec abhorret a vero, quod filiae nomine eadem significatur Ecclesia. Nam cuius alterius typum gerebat etiam illa mulier, cui post tactam umbriam suam sanatae, ait Dominus: *Filia, fides tua te salvam fecit; vade in pace* (Matth. IX). Et certe unde nullus ambigit, discipulos suos ipse sponsi filios appellavit, se apertissime indicans sponsum: *Non possunt*, inquit, *jejunare filii sponsi, quandiu cum illis est sponsus. Veniet autem dies, cum auferetur ab eis sponsus, et tunc jejunabunt* (Ibid.). Holocaustoma ergo erit Ecclesia, quam virginem beatus Apostolus appellat (II Cor. II), quando in resurrectione mortuorum fiet in universa, quod scriptum est: *Absorpta est mors in victoria: tunc tradet regnum Deo et Patri* (I Cor. xv). Quod regnum ipsa Ecclesia est, rex ipse cuius figuram vovens ille gestabat. Sed quoniam tunc fiet, cum completa fuerit sexta aetas, ideo sexaginta dierum a virginitate dilatio postalata est. Ex omnibus quippe aetatibus Ecclesia congregatur. Quarum prima est ab Adam usque ad diluvium; secunda a diluvio, id est, a Noe usque ad Abraham; tertia ab Abraham usque ad David; quarta a David usque ad transmigrationem in Babyloniam; quinta ab hac transmigratione usque ad Virginis partum; sexta inde usque in hujus saeculi finem. Per quas sex aetates tanquam per sexaginta dies flevit sancta virgo Ecclesia virginalia sua, quia licet virginalia, tamen fuerant peccata delenda; propter quae universa ipsa virgo toto orbe diffusa

Quod vero factum est in praeepto in Israel ex diebus in dies conveniebant lamentari filiam Jephthae Galaaditen quatuor dies in anno, non puto significare aliquid post impletum holocaustoma, quod erit vitam aeternam; sed praeterita tempora Ecclesiae, in quibus erant beati lugentes. Quatriduo autem figurata est ejus universitas propter quatuor partes or-

A his, per quas longe lateque diffusa est. Ad historiam vero proprietatem, non arbitror hoc decrevisse Israelitas, nisi quia intelligebant in ea re iudicium Dei magis ad percutiendum patrem fuisse depromptum, ne tale voveret sacrificium deinceps ullus auderet? Nam quare luctus et lamentatio decerneretur, si votum illud laetitiae fuit?

Si autem et illud quod populus Ephrem postea ab eodem Jephthae debellatus est, ad iudicium Dei quod erit in fine referendum est, sicut ipse Dominus dicit. *Eos qui noluerunt me regnare sibi, adducite et interficite coram me* (Luc. XIX); nec ibi quadraginta duo millia, quae ceciderunt vacanti numero connumerata sunt. Sicut enim illi duo menses propter sexaginta dies senarium numerum sex aetatum significant, ita et ibi sexies septenarius ductus hoc idem figurat, quantum ad sex aetates saeculi pertinet; sexies enim septem quadraginta duo sunt; nec frustra et ipse Jephthae sex annis populum iudicavit.

CAPUT XVI.

De Manue et uxore ejus sterili, quibus angelus Domini promisit filium Samson Nazaraeum Domini, et de holocausto quod idem Manue ab angelo admonitus offerebat Deo.

(CAP. XIII.) *Erat autem vir quidam de Saraa, et de stirpe Dan, nomine Manue, habens uxorem sterilem. Cui apparuit angelus Domini, et dixit ad eam: Sterilis es, et absque liberis; sed concipies et paries filium. Cave ergo ne vinum bibas, ac siceram, nec immundum quidquam comedas; quia concipies et paries filium, cujus non tanget caput novacula; erit enim Nazaraeus Dei ab infantia sua, et ex matris utero, et ipse incipiet liberare Israel de manu Philistinorum. Queri potest quomodo dixerit angelus ad matrem Samson, cum annuntiaret ei filium futurum, quia sterilis erat: Et nunc observa, et non bibas vinum et siceram, non manduces omne immundum. Quid est enim immundum, nisi forte dissolutio disciplinae, quae esse coeperat in Israel, et jam ad ea manducanda eos labefecerat, quae prohibuerat Deus in generibus animalium? Cur enim non credatur etiam hoc eos multo proclivius facere potuisse, qui etiam ad cultum idolorum transgrediebantur?*

Quae cum venisset ad maritum suum, dixit ei: Vir Dei venit ad me, habens vultum angelicum, terribilis nimis. Quem cum interrogassem quis esset, et unde venisset, et quo nomine vocaretur, noluit mihi dicere. Quod mater Samson viro suo indicans quemadmodum illi angelus annuntiaverit filium futurum dixit: Et interrogabam eum unde esset, et nomen suum non annuntiavit mihi, quae potest utrum verum dixerit, quoniam non legitur, cum ei angelus loqueretur? Sed intelligendum est hoc ibi Scripturam tacuisse, hic autem commemorasse quod ibi tacuerat. Illud etiam quod non ait: Interrogavi eum quid vocaretur, et nomen suum non annuntiavit mihi, sed ait: Interrogavi unde esset, videtur inconsequens quod addit: Et nomen suum non annuntiavit mihi; non enim nomen ejus interrogaverat, cum quaereret unde esset

sed locum vel civitatem, cum hominem putaret. Nam et hominem Dei eum appellavit, specie tamen vel habitu angelo similem, hoc est, quia tam præclarum vidit, sicut ipsa narravit. Sed si ita distinguatur: *Et interrogabam eum unde esset et nomen suum, ut subaudiatur, interrogabam eum, et postea inferatur, non annuntiavit mihi, non habet questionem: ad utrumque enim referri potest quod ait, Non annuntiavit mihi, id est, unde esset, nec nomen suum. Sed hoc respondit: Ecce concipies et paries filium. Cave ne vinum bibas ac siceram, et ne aliquo vescaris immundo; erit enim puer Nazareus Dei ab infantia sua, et ex utero matris usque ad diem mortis suæ, et cætera. Item quod ait eadem mulier dictum sibi esse ab angelo, quoniam Nazareus Dei erit puer, a ventre usque ad diem mortis suæ, non legitur ab angelo dictum. Et quod legitur dictum: Ipse incipiet salvum facere Israel de manu Philisthiim, non est a muliere commemoratum. Ita et aliquid non dixit quod audivit; et tamen nihil credenda est dixisse quod non audivit; sed Scripturam potius non omnia verba angeli possuisse, cum ipsum mulieri loquentem insereret narrationi. Ideo autem dictum est: A ventre usque ad diem mortis suæ, quia Nazareæ dicebantur in lege, ad tempus qui votum habebant, secundum eam quæ Scriptura per Moysen præceperat (Num. vi). Unde est hoc quod huic jussum est, ut ferrum non ascenderet in caput ejus, et vinum et siceram non biberet, hoc enim tota vita sua observavit Samson, quod illi qui vocati sunt Nazareæ certis diebus observabant votentes votumque reddentes.*

Dixitque Manue ad angelum Domini: Obsecro te ut acquiescas precibus meis, et faciamus tibi hædum de capris. Cui respondit angelus Domini: Si me cogis, non comedam panes tuos. Sin autem vis holocaustum facere, offer illud Domino. Et nesciebat Manue quod angelus Dei esset, et cætera. Quod dicit Scriptura quoniam ignoravit Manue quod angelus Dei est, manifestum est etiam ejus uxorem hominem credidisse. Quod ergo ei dixit: Vis faciamus tibi nunc in conspectu tuo hædum caprarum? tanquam hominem invitavit, sed ita ut hoc cum illo epularetur, quod sacrificium fecisset. Nam facere hædum caprarum non solet dici, nisi cum sit sacrificium. Denique et ille ita respondit: Si vim feceris mihi, non manducabo de panibus tuis; ubi ostendit se fuisse ad epulas invitatum. Deinde addidit: Et si feceris holocaustum, Domino offeres illud. Utique ideo dixit, si feceris holocaustum, quia ille dixerat: Faciamus in conspectu tuo hædum caprarum. Non autem omne sacrificium holocaustum erat; nam de holocausto non manducabatur, quia totum incendebatur, et ideo vocabatur holocaustum. Sed angelus etiam non manducaturus, holocaustum fieri potius admonuit, non tam sibi, sed Domino propter hoc maxime, quia gens Israel illo tempore consueverat quibuslibet diis falsis sacrificare. Unde et tunc offenderat Deum, ut traderetur inimicis per quadraginta annos.

Cumque ascenderet flamma altaris in cælum, angelus Domini in flamma pariter ascendit. Quod cum vidissent Manue et uxor ejus, proni ceciderunt in terram, et ultra non eis apparuit angelus Domini. Statimque intellexit Manue angelum Domini esse, et dixit ad uxorem suam: Morte moriemur, quia vidimus Dominum, et reliqua. Quid sibi vult quod postquam manifestatus est Manue et uxori ejus angelus qui cum eis loquebatur, dixit idem Manue uxori suæ: Morte moriemur, quoniam Deum vidimus; ex illa scilicet legis sententia ubi scriptum est: Nemo potest faciem meam videre et vivere (Exod. xxxiii). Opinabantur ergo ut homines Deum se vidiæ tanto utique miraculo facti, quod in igne sacrificii stetit, qui cum illis prius quasi homo loquebatur. Sed Deum in angelo, an Deum ipsum angelum appellabant? Sic enim scriptum est: Et suppavit Manue hædum caprarum, et sacrificium obtulit super petra Domino mirabilia facienti, et Manue et uxor ejus expectabant. Et factum est, dum ascenderet flamma desuper altaris ad cælum, et ascendit angelus Domini in flamma. Quod cum vidissent Manue et uxor illius ceciderunt super faciem super terram, et non appropinquavit ultra angelus Domini apparere ad Manue et ad uxorem ejus. Tunc cognovit Manue, quoniam angelus Domini est, et dixit Manue ad uxorem suam: Morte moriemur, quoniam Deum vidimus. In his ergo verbis, quia non dixit: Morte moriemur, quoniam angelum Domini vidimus, sed, Deum vidimus, oritur quæstio utrum in angelo intelligebant Dominum, an eundem angelum Deum vocabant. Hædum enim teritium, quod Deum putaverant qui erat angelus, dici non potest, apertissime dicente Scriptura: Tunc cognovit Manue, quoniam angelus Domini est. Sed unde metuebant mortem? non enim Scriptura in Exodo dixerat: Nemo videbit factem angeli, et rivet; sed, faciem meam dixit, cum Deus loqueretur. An et in hoc ipso, quod in angeli presentia Deum cognoverat Manue, ita perturbatus est ut timeret mortem. Quod autem illi uxor sua respondit: Si vellet Dominus mortificare nos, non accepisset de manu nostra holocaustum et sacrificium, nec illuminasset nobis omnia hæc, sed nec audita fecisset nobis hæc: utrum ipsum angelum crediderunt accepisse sacrificium, quia viderunt eum in altaris flamma stetit? an per hoc intellexerunt accepisse Dominum, quia hoc fecit angelus, ut se ostenderet angelum? Quodlibet autem horum sit, jam tamen angelus dixerat: Si autem facis holocaustum, Domino offer illud, hoc est, non mihi sed Domino, Quod ergo stetit angelus in altaris flamma, magis significasse intelligendus est illum magni consilii Angelum in forma servi, hoc est, in homine quem suscepturus erat, non accepturum sacrificium, sed ipsum sacrificium futurum. Quid est quod ad visionem angeli vir sit timidus, et mulier audax? nisi quod nobis quoties cælestia demonstrantur, spiritus quidem pavore se concutit; se tamen spes præsumit. Inde namque spes ad majora audenda se erigit, unde turis asque spi-

ritus, qui ea quæ superna sunt prior vidit; quia cum altiora secretorum cœlestium sublevata mens conspicit, cuncta humanarum virium soliditas contremiscit.

CAPUT XVII.

De ultione quam fecit Sampson in Philistæis, propter sponsam sibi ablatam.

(CAPUT XV.) *Ascenderuntque Philistiim et combusserunt tam mulierem quam patrem ejus; quibus ait Sampson: Licet hoc feceritis, tamen adhuc ex vobis expetam ultionem, et tunc quiescam. Percussitque eos ingenti plaga ita ut stupentes suram femori imponent. Et descendens habitavit in spelunca petrae Etham. Hoc in editione LXX interpretum legitur: Percussit alienigenas Sampson tibiam super femur. Quid est quod dictum est, quod percussit alienigenas Sampson tibiam super femur? Quis enim habet tibiam super femur cum tibia deorsum versus non sit, nisi a genu usque ad talum? Deinde si locum corporis significaret ubi eos vulneravit, nunquidnam omnes quos percussit, in quo corporis loco fuerat vulneraturus? Quod si esset credibile, possemus forsitan suspicari eum pugnasse tibia alicujus animalis, tanquam fuste, et ea illos super femur percussisse, sicut de illo scriptum est, quod maxilla asini mille occiderit. Sed neque illud, ut dixi, credibile est quod pugnant unum tantum locum observaverit ubi eos percuteret. Et non ait Scriptura, Percussit eos tibia super femur, sed tibiam super femur. Nimirum ergo inusitata locutio facit obscuritatem: ita enim dictum est ac si diceretur, Percussit eos valde mirabiliter, id est, ut admirando stupentes tibiam super femur ponerent, tibiam scilicet unius pedis super femur alterius, sicut solent sedere qui mirando stupent: tanquam si diceretur, Percussit eos manum ad maxillam, id est, tanta cæde, ut manum ad maxillam tristi admiratione ponerent. Hunc sensum ita se habere etiam interpretatio, quæ est ex Hebræo, satis edocet; nam ita legitur: *Percussit eos ingenti plaga, ita ut stupentes suram femori imponent*; tale est enim ac si diceret, Tibiam femori imponent; quoniam sura utique retrorsus cum tibia est.*

CAPUT XVIII.

Quod tria millia virorum de Juda Sampson voluerunt tradere in manus Philistinorum, quibus ille traditus percussit ex Philistiim in mandibula asini mille viros.

(IBID.) *Descenderunt ergo tria millia virorum de Juda ad specum silicis Etham, dixeruntque ad Sampson: Nescis, quod Philistiim imperent nobis? Quare hoc facere voluisti? Quibus ille ait: Sicut fecerunt mihi feci eis. Ligare, inquit, te venimus, et tradere in manus Philistinorum. Respondit: Jurate mihi, quod me non occidatis, et reliqua. Septuaginta: Et ait Sampson viris Juda: Jurate mihi, ne interficiatis me vos, et tradite me eis, ne forte occurratis in me vos. Quid est, quod ait Sampson viris Juda: Jurate mihi, ne interficiatis me vos, et tradite me eis, ne forte occurratis in me vos? Quam locutionem ita nonnulli interpretati sunt, ne forte veniatis ad-*

PATROL. CVIII.

A *versum me vos.* Sed hæc eum, ne ab his interficeretur dixisse, illud indicat quod in libro Regnorum scriptum est, jubente Salomone, ut homo occideretur, et dicente: *Vade, occurre illi (III Reg. II)*, quod ideo non intelligitur, quia non est consuetudinis apud nos ita dici. Sic enim quod militares potestates dicunt: *Vade, alleva illum*, et significat, *occide illum*, quis intelligat, nisi qui illius locutionis consuetudinem novit? Solet et vulgo apud nos dici, *compendiabit illi*, quod est, *occidet illum*, et hoc nemo intelligit nisi qui audire consuevit. Hæc est enim vis generalis omnium locutionum, ut quemadmodum ipsæ linguæ, non intelligantur; nisi audiendo vel legendo discantur. *Inventamque maxillam*, id est, mandibulam, *asini, quæ jacebat, arripiens interfecit in ea mille viros, et ait: In maxilla asini, in mandibula pulli asinarum delevi eos, et percussit mille viros*, et reliqua. Quorum hic per maxillam asini, nisi prædicatorum Ecclesiæ personæ signantur? Redemptor enim noster simplicitatem atque patientiam prædicantium suæ manu virtutis tenens a vitiis suis carnalibus interfecit, et, maxilla in terram projecta, postmodum aquas fudit, quia data morti prædicatorum corpora, magna populis monstravere miracula.

CAPUT XIX.

Quod Sampson fores portæ urbis Gazæ cum postibus suis nocte tulit, atque in montem portavit; et quod concupivit in Gaza mulierem meretricem, a qua ipse per proditorem deceptus est.

(CAPUT XVI.) *Abiit quoque in Gazam, et vidit ibi mulierem meretricem, ingressusque est ad eam. Quod cum audissent Philistiim, et percubisset apud eos intrasse urbem Sampson, circumdederunt eum, impositis in porta civitatis custodibus, et ibi tota nocte cum silentio præstolantes ut facio mane exeuntem occiderent. Dormivit autem Sampson usque ad noctis medium. Et inde consurgens, apprehendit ambas portas cum postibus suis et sera, impositasque humeris suis portavit ad verticem montis, qui respicit Hebron, et reliqua. Quem in hoc facto, nisi Redemptorem nostrum, Sampson ille significat? Quid Gaza civitas, nisi infernum, signat? Quid per Philistæos, nisi Judæorum perfidia, demonstratur? qui cum mortuum Dominum viderent, ejusque corpus in sepulcro jam positum, custodes illico deputaverunt et eum, qui auctor vitæ claruerat, in inferni claustris retentum, quasi Sampson in Gaza, se deprehendisse jactati sunt. Sampson vero nocte media non solum exiit, sed etiam portas civitatis tulit; quia Redemptor noster videlicet ante lucem resurgens, non solum liber de inferno exiit, sed ipsa etiam inferni claustra destruxit, portas tulit, et montis verticem subiit, quia surgendo claustra inferni abstulit, et ascendendo cœlorum regna penetravit. Sampson divina promissione generatur, spiritum comitantem habebat. Sic enim legimus quia benedixit eum Dominus, et cepit spiritus Domini comitari eum in castra; et ideo futurum prævidens sacramentum, ex alienigenis posebat uxorem, quo l pater ejus ac mater, ut scri-*

ptum est, ignorabant, quoniam a Domino est, meritoque fortior cæteris habebatur, quia enim spiritus Domini dirigebat, quo duce solus nunc alienigenarum fugabat populos, nunc leonem, fortitudine insuperabilis, discernptum manibus dividebat. Utinam tam cautus ad servandam gratiam, quam fortis ad superandam bestiam! Et fortasse hoc non solum virtutis miraculum, sed etiam sapientiæ mysterium, prophetiæ oraculum fuit. Neque enim otiosum videtur, quod, cum contenderet ad mysterium nuptiarum, leo rugiens occurrit ei, quem manibus ille discersit; in cuius corpore connubio potiturus optato, congregationem apum reperit, et mel sustulit de ore ejus, quod patri edendum tribuit et matri. Habebat populus gentium mella, quia credit, qui corpus feritatis erat ante, nunc Christi est. Nec ipsa vacat quæstio sacramentis, quam proposuit satellitibus suis, dicens: *De edenti exivit esca, et de potente exivit dulce*. Denique eo usque mystica, ut tribus diebus ejus revelatio quæreretur, quæ non potuit, nisi per fidem Ecclesiæ, die septima, completo legis tempore, post passionem Domini revelari. Sic enim habes, quia et apostoli ideo non intelligebant, quia Jesus nondum fuerat honorificatus. *Quid, inquit, dulcius melle? et quid fortius leone?* Ad quæ ille respondit: *Si non domuissetis vitulam meam, non invenissetis quæstionem meam*. O divinum mysterium! O evidens sacramentum! Evasimus interemptorem, potentem vicinum. Ibi nunc cibus vite est, ubi erat ante misera fauces mortis, in salutem pericula, in suavitate amaritudo convertitur, gratia ex offensione processit, potentia ex infirmitate, vita de morte. Sunt tamen qui contrario putent fundari non potuisse conjugium, nisi occiso leone de tribu Juda: et ideo in corpore ejus, hoc est Ecclesia, apes repertas, quæ condunt mella sapientiæ, quia post Domini passionem magis apostoli crediderunt. Hunc igitur leonem Sampson quasi Judæus occiderit, sed in eo mel quasi in figura redimendæ hæreditatis invenerit, ut reliquiæ salvæ fierent secundum electionem gratiæ (Rom. xi).

Et cecidit, inquit, super eum spiritus Domini, et descendit in Ascalonem, et percussit inde triginta viros. Neque enim poterat victoriam non tenere, qui sacramenta cernebat. Accipiunt itaque in scholis primum sapientiæ conversationis insigne qui absolvent et renuntiant quæstionem, rursus hic alio obruunt mysterio, quod uxor ejus aufertur. Et ideo vulpes incendunt manipulos alienigenarum; eos enim qui adversus divina sacramenta contendunt, decipere sua consuevit astutia. Unde iterum dicit in Canticis canticorum: *Prehendite nobis vulpes, pusillas exterminantes vineas, ut vineæ nostræ floreant* (Cant. ii). Bene pusillas vineas dixit, quia majores vineas exterminare non poterant, licet fortibus, et diabolus sit pusillus; ergo ille (ut compendium faciamus historiæ, suo enim tempore totius lectionis digestio reservanda est) invictus quandiu habuit gratiam spiritalem, sicut Dei populus ille electus a Domino,

A ille Nazareus in lege. Invictus ergo Sampson, atque ita insuperabilis, ut in maxilla asini viros mille percuteret, ita plenus gratiæ cœlestis, ut etiam aquam in maxilla asini sitiens reperiret sive hoc miraculum conferas, sive ad mysterium veritas, quod in populi foret humilitate gentilis et requies et triumphus, juxta quod scriptum est: *Qui te percussit in dexteram maxillam, probe illi et alteram* (Matth. v). Per hanc enim injuriæ patientiam, quam erudiunt sacramenta baptismatis, de quibusdam stimulis iracundiæ triumphamus, ut morte obita resurrectionis requiem consequamur. Ille ergo Sampson, qui funes intextas nervis, qui novas restes, sicut mollia fila, dissolvit; ille Sampson, qui crinium suorum palo conscripta defixo vincula non sensit, quandiu habuit gratiam spiritalem; is, inquam, posteaquam spiritus Dei discessit ab eo, longe mutatus ab illo Sampson, qui rediit Allophyolorum indutus exuvias, in mulieris genibus virtutis suæ degener colligatus et captus in justo crine tondetur. Tantumne ergo momenti crines habuere capitis, ut manentibus his, virtus invicta duraret: tonso autem capite fortitudo omnis viri subito solveretur? Non ita est, ut tantam vim corporalium capillorum putem. Sunt quidam crines religionis et fidei, crines Nazaræi in lege perfecti, in parcimonia et abstinencia consecrati, quibus illa in typo Ecclesiæ, quæ pedes Domini oleo perfuderat, verbi cœlestis vestigia detergebatur, tunc eum et secundum carnem noverat Christum, juxta videlicet crines (de quibus dicitur: *Capillatura tua, ut greges caprarum*), ex illo capite pullulantes, de quo dictum est: *Caput enim viri Christus* (I Cor. xi). Et alibi: *Caput et aurum cesarum, crines ejus ac æterni nigri et boni* (Cant. iv. v). Abietes navis Tharsis, quæ fluctibus supernatent, mundi tutum remigium salutis exhibeant. Unde in Evangelio Dominus noster visibilis capitis et intelligibiles capillos quosdam esse significans ait: *Sed et capilli capitis vestri a Deo omnes numerati sunt* (Matth. x), spirituum videlicet significans facta virtutum; neque enim de capillis nostris cura est Deo: quanquam et illud non absonum sit existimari, quia pro majestate divina eum latere nihil possit. Sed quid mihi prodest, si Deus omnipotens meos novit capillos? Illud mihi redundat et proficit, si bonorum operum pervigil testis remunerationem gloriæ donet æternæ. Denique et ipse per Sampson non corporales, sed intelligibiles hos capillos declarans ait: *Et si tonsus fuero, discedet a me virtus mea*. Hoc de mysterio est. Nunc nos lectionis sericem consideremus. Supra habes, quia *benedixit eum Dominus, et cepit spiritus comitari cum eo*. Infra ait: *Et cecidit super eum spiritus Domini*. Iterum ait: *Et si tonsus fuero, discedet a me virtus mea*. Posteaquam tonsus est, vide Scriptura quid dicat: *Dominus, inquit, discessit a me*. Vides ergo, quia ille, qui comitabatur, ipse discessit. Idem est ergo Dominus, qui spiritus Domini, hoc est, ipsum spiritum Dei, Dominum nuncupavit, sicut et Apostolus ait: *Dominus enim spiritus est; u' i*

enim spiritus Domini, ibi libertas (II Cor. III). Habes ergo Dominum. Dicit etiam Spiritus sanctus et non enim unus, sed unum sunt Spiritus sanctus et Filius. Hoc quoque loco virtutem dixit, et Spiritum significavit. Sicut enim Pater virtus, ita et Filius virtus, et Spiritus sanctus virtus est. De Filio legisti, Christum Dei virtutem esse atque sapientiam (I Cor. I). Legimus etiam quod virtus est Pater, sicut scriptum est: Videbitis Filium hominis sedentem ad dexteram virtutis (Matth. XXVI). Hic utique virtutem Patrem dixit, cujus ad dexteram Filius sedet sicut habet: Dixit Dominus Domino meo: Sede ad dexteram meam (Psal. CIX). Virtutem etiam Spiritum sanctum ipse Dominus nuncupavit, dicens: Accipietis virtutem advenientem in vos Spiritu sancto: ipse enim Spiritus virtus est (Act. I).

Sampson autem cum apprehendissent Philistinim, statim eruerunt oculos ejus, et duxerunt Gazam vincitum calenis, et clausum in carcere molere fecerunt. Secundum est quod aliquando prius oculus obtunditur, et postmodum captus animus per exteriora desideria vagatur, ut cæca mens, quo ducatur nesciat, et carnis suæ illecebris sese libenter subdat. Aliquando vero prius desideria carnis ebulliunt, et post longum usum illiciti operis oculum cordis claudunt. Nam sæpe mens recta cernit, nec tamen audenter contra perversa se erigit, et renitens vincitur, dum hoc ipsum, quod agit, dijudicans, carnis suæ delectatione superatur. Quia enim plerumque prius oculus contemplationis amittitur, et post per carnis desideria hujus mundi laboribus animus subjugatur, testatur Sampson ab Allophylis captus, qui postquam oculos perdidit, ad molam deputatus est, quia nimirum maligni spiritus postquam tentationum stimulis intus aciem contemplationis effodiunt, foris in circuitum laborum mittuntur.

CAPUT XX.

Quod Sampson cæcus in convivium Philistinorum ad insultandum adductus, duas columnas domus concussit, et ruente tota fabrica secum plurimos hostium interfecit.

(IBID.) *Et apprehendens ambas columnas quibus innitebatur domus, alteramque eam dextra, et alteram lava tenens, ait: Moriatur anima mea cum Philistinim. Concussisque fortiter columnis, cecidit domus super omnes principes et cæteram multitudinem, quæ ibi erat, multosque plures interfecit moriens, quam antea virus occiderat, et reliqua. Cujus hoc loco per Sampson, nisi Redemptoris nostri, persona signatur? Sampson enim dum viveret, paucos occidit; everso vero templo, maximam adversariorum suorum multitudinem etiam ipse moriens stravit. Et, Domino nostro prædicante, pauci ex plebe Israelitica crediderunt; innumeri vero gentium populi viam vitæ illo moriente secuti sunt. Superbos namque, dum adhuc passibilis viveret, pertulit; a passibili vero vita mortuus, stravit. Hunc vero Sampson in semetipso dum figuratiter expressit, qui paucos quidem dum viveret interemit; destructo autem templo, hostes*

innumeros, cum moreretur, occidit. Quia nimirum Dominus ab elatione superbiam paucos cum viveret, plures vero, cum templum sui corporis solveretur, extinxit, atque electos ex gentibus, quos vivendo sustinuit, simul omnes moriendo prostravit. Et ut breviter simul omnia quæ de Sampson dicta sunt colligam, allegorice Sampson, quondam Domini Nazaræus, habet quidem in typum Christi gestum. Primum, quod ab angelo nativitas ejus annuntiatur. Deinceps, quoniam Nazaræus dicitur, et ipse liberat Israel de hostibus. Postremo, quod templum illorum subvertit, et perierunt multa millia hominum, qui illum illuserunt. Nativitas ista Sampson, quæ per angelum annuntiatur, similitudinem habet primum prophetarum, qui nativitatem Domini secundum carnem annuntiaverunt; deinceps etiam angeli, qui ad Mariam loquuntur, dicens: Maria, invenisti gratiam ante conspectum Domini, et accepisti in utero, et paries filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel; hic enim salvum faciet populum a peccatis eorum (Luc. I). Sampson autem interpretatur, sol. Sed quia et Redemptor noster sol appellatur, audi ipsum Dominum Jesum per prophetam eo nomine vocari: Orietur vobis sol justitiæ, et sanitas in pennis ejus (Mal. IV). Vere enim hic sol justitiæ est, qui omnium credentium mentes cœlesti lumine clarificat; hic vere Nazaræus et sanctus Dei, cujus in similitudinem ille Nazaræus est nuncupatus. Iste ergo cum tenderet ad mysterium nuptiarum, leo rugiens occurrit ei. Sed quis primum erat in Sampson, obvium iconem necans, cum petendæ uxoris causa ad alienigenas tenderet, nisi Christus, qui Ecclesiam vocaturus ex gentibus dicit: Gaudete, quia ego vici mundum (Joan. XVI). Quid sibi vult ex ore ejus leonis occisi favius extractus, nisi, quia, ut conspicimus, gentes ipsæ regni terreni, quæ adversus Christum ante fremuerant, nunc jam perempta feritate dulcedine evangelicæ prædicationis etiam monumenta præbent? Item quod in semetipso expressit, quod paucos quidem, dum viveret, interemit; destructo autem templo, hostes innumeros, cum moreretur, occidit: quia nimirum Dominus ab elatione infidelitatis paucos cum viveret, plures vero cum templum sui corporis solveretur, extinxit, atque elatos ex gentibus, quos vivendo sustinuit, simul omnes moriendo prostravit. Jam vero reliqua ejus, quod ei mulier subdola caput raserit, et Allophylis illudendum tradiderit, quod captivatus est, quod cæcatus est, quod ad molam deputatus est: in his non Christus, sed illi figurantur qui solo tantum in Ecclesia Christi nomine gloriantur, et malis actibus jugiter implicantur. Vir enim in nobis sensus rationalis intelligitur, caro autem quasi in typo mulieris accipitur. Si enim mulieri, id est, carni nostræ blandiente libidine vel reliquis malis operibus cesserimus, gratia spiritus, quæ Nazaræi crine significatur, nudati exspoliatur atque decipimur: ita enim superbis et peccatoribus, violata Christi gratia, sicut Sampson incisa coma, diabolus illudit. Sed quid est quod Sampson ille ab Allophylis captus,

posteaquam oculos perdidit, ad molam deputatus est, nisi quod maligni spiritus postquam tentationum stimulis intus aciem contemplationis effodiunt, foris hominem in circuitum laborum mittunt? sicut jam supra dictum est. Quod si aliquando idem homo agendo pœnitentiam redeat, ille velut coma reducitur, id est, gratia reflorescente reparatur ad virtutem; deinde, cupiditatis ac luxuriæ subversis columnis, victores hostes dejicit, et reparato certamine in finem fortissime de omnibus triumphabit.

CAPUT XXI.

De ultione stupri in Benjamins ab Israel confecta.

(CAP. XX.) *Egressi sunt itaque omnes filii Israel et pariter congregati, quasi vir unus, de Dan usque Bersabee et terra Galaad ad Dominum in Maspha, omnesque anguli populorum, et cunctæ tribus Israel in Ecclesiam populi Dei, convenerunt quadraginta milia peditum pugnatorum, et reliqua. Quod tribum Benjamin in carnis scelere dejectam dum collectus omnis Israel ulcisci voluisset, prius ipse prostratus est, et tunc peccatricem tribum funditus exstinxit: significat quod is qui semetipsum prius non iudicat, quid in alio rectum iudicet, ignorat; et si novit fortasse per auditum, quod rectum iudicare debeat, recte tamen iudicare aliena merita non valet, cui*

conscientia innocentiae propriae nullam iudicii regulam præbet. Hinc est quod cum tribus Benjamin in carnis scelere fuisset obruta, collectus omnis Israel ulcisci iniquitatem voluit, sed tamen semel et iterum in belli certamine ipse prostratus est. At consulto Domino si ad ulciscendum ire debuissent, iussum est quia juxta divinæ vocis imperium perrexit, et semel, et secundum perdidit, et tunc demum, peccatricem tribum valde feriens, pene funditus exstinxit. Quid est ergo, quod in ultionem sceleris inflammatur, et tamen prius ipse prosternitur, nisi quod prius ipsi purgandi sunt, per duos aliorum culpæ feriuntur, et ipsi jam mundi per ultionem veniant, qui aliorum vitia corrigere festinant? Unde et insipientibus quibusdam et puniendam adulteram deducuntibus dicitur: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat (Joan. VIII);* ad aliena quippe ibant peccata punienda, et sua reliquerant; revocentur itaque intus ad conscientiam, ut prius propria corrigant, et tunc aliena reprehendant: unde necesse est ut, cum contra nos ultio divini examinis cessat, nostra se conscientia ipsa reprehendat, atque ad lamenta pœnitentiæ ipsa se contra semetipsam erigat, nec contra bonos elata, et sibi humilis; sed contra se rigida sit, bonis vero omnibus submissa.

INCIPIT

COMMENTARIUM IN LIBRUM RUTH.

CAPUT PRIMUM.

Transiit Elimelech et Noemi uxoris suæ cum duobus liberis de Bethleem Juda in terram Moub, ut peregrinarentur ibi.

Scrutantibus ergo historiam Ruth, supplicandum nobis cum esse censemus, qui de ejus stirpe nasci voluit, et homo inter homines conversari, qui idem et Deus est, ut sua gratia nos illustrare dignetur, quatenus aliqua de ipsa historia sensu mystico ad laudem ejus et ad utilitatem sanctæ Ecclesiæ opportune nos proferre concedat: ut totum sit ipsius muneris, et quod alienigena populo Dei dignanter associata est, et quod elinguis bonitatem ac misericordiam Dei prædicare permissus est. Unde primum consideremus quid illud significet, quod in capite ipsius historiæ scriptum est:

(CAP. I.) *In diebus unius iudicis, quando iudices præerant, facta est fames in terra. Quid enim significat fames ista in terra in diebus iudicis unius? nisi quod ob raritatem spiritualium doctorum et magistrorum populi Dei, quibus iudicandi auctoritas est delegata, fames non panis nec cibi, sed audiendi verbum Dei in terra nata erat synagogæ, quando lex ipsa per Judaicas traditiones corrupta est (Amos VIII), ac psalmi atque prophetæ, nec non est historiæ divinæ non secundum suam proprietatem veraciter intellectæ, sed secundum carnalem sensum stulta*

C interpretatione confusa sunt. *Abiit itaque homo de Bethleem Juda, ut peregrinaretur in regione Moabitide cum uxore sua et duobus liberis. Hunc hominem quidam Decalogum legis intelligi voluerunt, uxorem autem ejus Synagogam, et duos filios, duos honores sive ordines dignitatum, qui temporibus Veteris Testamenti regiminis loco dominari videbantur, hoc est, regalis honor atque sacerdotalis. Isti quippe ordines non solum in gente Judæorum, sed et in cæteris nationibus jure potestatis excellabant, atque ideo duarum plebium, Israelitarum videlicet et proselytorum, quodammodo sibi copulam acquirebant, sicut temporibus David, et Salomonis atque aliorum regum factum est. Alii autem ipsum hominem ad Dominum Jesum Christum referunt, qui per virginem natus in Bethleem Juda, peregrinationem hujus mundi visitare voluit cum uxore sua, sancta videlicet Ecclesia, quam exhibuit sibi formosam, non habentem maculam aut rugam (Eph. v), et cum duobus liberis, quos intelligere possumus duos ordines, hoc est, prophetarum et apostolorum, qui bene liberi dicuntur, quia Redemptoris nostri sanguine a peccati jugo et vetusta servitute liberati esse noscuntur.*

Ipse vocabatur Elimelech, uxor autem ejus Noemi, et duo filii, alter Maaton, et alter Chelion, Ephrathe de Bethleem Juda. Elimelech quippe interpretatur,